

ENTERNASYONAL DAYANIŞMA

SAYI 3 | Ağustos 2025 | 20 TL

**Barış ve demokrasi
için birleşik
mücadele**

ENTERNASYONAL DAYANIŞMA

ED YAYINCILIK
LİMİTED ŞİRKETİ adına sahibi:
Ozan Tekin

Yazışleri Müdürü:
Berkay Bağcı

Adres:
Taşyoncası Sok. A4 NO: 1 AD İÇ
KAPI NO: 201, Sarıyer/İstanbul

Email:
iletisim@enternasyonaldayanisma.org

Telefon:
0 (530) 8271729

Web sitesi:
www.enternasyonaldayanisma.org

Baskı:
Akademi Matbaacılık: Davutpaşa Cad.
Güven Sanayi Sitesi, C Blok, No: 230
Topkapı-İstanbul

Ulusal süreli yayın, 6 ayda bir yayımlanır.

WEB SİTE

INSTAGRAM

İÇİNDEKİLER

- 4 ————— Yıldız Önen
Trump'ın ikinci dönemi:
Kapitalizmin çoklu krizi, savaşlar ve direniş
- 8 ————— Ferda Keskin
Trump, neoliberalizm,
küreselleşme, yeni dönem
- 11 ————— Ozan Tekin
Barış, ekmek ve adalet istiyoruz!
- 15 ————— Sinan Özbek
Çözüm süreci yeniden
- 19 ————— Esra Elmas ile röportaj
“Süreç, Türkiye'nin demokratik geleceğini
yeniden inşa etmek için bir fırsat olabilir”
- 22 ————— Barış aktivistleri tarihi çözüm
girişimi için ne diyor?
- 30 ————— Şafak Ayhan
İşçi sınıfı içinde barışı tartışmak
- 34 ————— Faruk Sevim
Mehmet Şimşek'in
ekonomi programının
iflası ve işçi sınıfının mücadelesi
- 37 ————— aliya salih
hayatımız gazze şeridi gibi geçerken
bir ses olacaktık, kısık kaldık
- 40 ————— Zeynep Ünal
Kutsal aile söylemine
karşı yaşamda ısrar: Kadınların
ve LGBTİ+'ların özgürlük mücadelesi
- 43 ————— Diren Cevahir Şen
6284 sayılı yasa:
Kadına yönelik erkek şiddetiyle
mücadele ve uygulamadaki sorunlar
- 45 ————— Çağla Oflas
Troçki'nin devrimci mirası
- 49 ————— Erkan Erdem
Türkiye'nin en
görünmeyen sınıfı:
Mevsimlik tarım işçileri
- 53 ————— Rasih Gönenç
Tanınma mücadelesi,
Alevilik ve Elif Ana filmi üzerine

Krizlerle dolu bir dünyada antikapitalist mücadele

Krizlerle, istikrarsızlıkla ve çetin ceviz mücadelelerle dolu bir dönemden geçtiğimize şüphe yok. İsrail'in Filistinlilere yönelik soykırımı iki yıla yakın süredir devam ediyor. İnsani kriz Batılı emperyalistler için bile yük hâline gelmiş durumda. Siyonizmin saldırısı Yemen'den İran'a, Lübnan'dan Suriye'ye etrafındaki herkesi hedef alacak bir şekilde genişliyor ve bölgesel, hatta küresel savaşları tetikleme riski barındırıyor. Ukrayna'daki savaşta defalarca denenen "barış" görüşmeleri sonuç getirmiyor. Trump hem burada verdiği sözü tutamıyor hem de gümrük vergileriyle ilgili kararlarıyla, rakip emperyalist bloklarla gerginliği tırmandırıyor. Emperyalizmin hegemonya krizi, beraberinde eşi benzeri görülmemiş bir silahlanma yarışını beraberinde getiriyor.

2025'in Ağustos'undan bakıldığında, kapitalizm insanlığa sömürü, savaş, ırkçılık ve otoriterleşme dışında bir şey vadetmiyor.

Siyasetin sağa kaydığı bir dünyada, Türkiye'deki gelişmeler de buna göre şekilleniyor. AKP-MHP ittifakı, bir yandan gemi azıya almış bir şekilde muhalefete saldırıyor. CHP'li belediyeye başkanları tutuklanıyor, kimseyi ikna etmeyen "soruşturma" süreçleri başlatılıyor, yolsuzluk iddiaları ortaya atılıyor, kimi yerlerde kayyımlar atanıyor. Milyonlarca seçmenin sandıkta ortaya koyduğu irade, AKP tarafından gasp edilmiş durumda. Ancak 19 Mart'tan itibaren buna direnen bir kitle hareketinin de sokağa çıktığını ve cesurca mücadeleye atıldığını görüyoruz.

Öte yandan otoriter AKP-MHP iktidarı, hiç kimseye hesap vermeden ülkeyi yönetmek istiyor. Bolu'da otelde yangın çıkıyor, hükümet kendisinde veya yetkililerinde hiçbir kusur bulmadan başkalarını suçlamaya çalışıyor. Kapitalizmin kâr hırsının tetiklediği ve derinleştirdiği iklim değişikliğine bağlı olarak her sene oldu-

ğu gibi orman yangınları ülkeyi kasıp kavuruyor, AKP kendisine bağlı kurumların görevlerini yapmadığı ortada olmasına rağmen hiçbir sorumluluk üstlenmiyor. Normalde bu konuda her şeyi "sandığa" havale etmeyi huy edinen iktidar, bu kez sandıkta da tüm anketlerde geride gibi gözüküyor. AKP liderliğinin tüm planı, iktidarı hiçbir koşulda kaybetmemek için, gayrimeşru hamleleri arka arkaya gerçekleştirmek üzerine kurulu. Ancak bu hamlelerin hiçbirisi de seçmeni etkileyecek kalıcı bir sonuç vermiyor.

Diğer yandan Türkiye'de Kürtlerle tarihi bir çözüm süreci gelişiyor. İlk olarak MHP'nin ortaya attığı söylemlerle gündeme gelen ve daha çok bölgesel gelişmelere bağlı olarak Kürtlerle müttefiklik ilişkisi geliştirmemenin Türkiye'ye "beka tehlikesi" yaratacağı tespitinden türeyen barış girişimi, PKK'nın silah bırakma töreniyle çok ciddi bir evreye ulaşmış durumda. Aslında egemen sınıf açısından buradaki motive eden dinamik "yukarıdan", emperyalist hegemonya mücadelesinde yer kapmaya yönelik bir güdü. Ancak, Enternasyonal Dayanışma'nın bu sayısının sayfalarında anlatıldığı gibi, bütün çözüm girişimlerinin birikimli ilerlediği, toplumun Kürt sorununda siyasi çözüme yönelik bir ilgisinin kaybolmadığının görüldüğü, kalıcı barış fırsatını önümüze sunan bir tabloyla karşı karşıyayız.

Çözüm sürecinin bir kolu da Suriye'ye uzanıyor. 2024 sonunda Esad'ın devrilişinin ardından iktidara gelen HTŞ, bir yandan İsrail'in, diğer yandan Türkiye'nin, diğer yandan Batılı emperyalistlerin baskısı altında "istikrarlı" bir rejim kurmaya çalışıyor ama olmuyor. Türkiye burada Suriye Kürtleriyle iyi bir ilişki geliştirerek bölgedeki konumunu tahkim etmek istiyor. Ancak Suriye hâlâ tüm emperyalist devletlerin ve bölgesel güçlerin nüfuz etmeye çalıştığı, içeride mezhepçilik sorunuyla boğuşan bir yer durumunda. Baas diktatörlüğü-

nün yıkılışıyla açılan sivil alanlar, her ne kadar HTŞ bunların pek dostu olmasa da, antikapitalist-özgürlükçü sol güçlerin gelişebileceği bir zemin yaratıyor. Suriye'nin tüm halklarının ve işçi sınıfının vereceği tüm eşitlik mücadelelerini takip etmeye, onlarla dayanışma göstermeye devam edeceğiz.

Kapitalizmin çoklu krizi ve onun yarattığı sarsıntılar her yerde işçi sınıfı için hayatı çok daha zor hâle getiriyor. Hepsinin temelinde ise sistemin kârlılık krizine çare bulamaması var. Sermaye gruplarının ve devletlerin rekabeti, bir yandan iklim krizini tetikliyor, diğer yandan emperyalist bloklar ve onların müttefikleri arasında savaşlara yol açıyor. Savaşlar ve iklim krizi göçe yol açıyor, göç edenler gittikleri yerde ırkçılığa uğruyor. Hükümetler sorunların günah keçisi olarak göçmenleri hedef göstererek ırkçılığı tırmandırıyor, bu krizden kârlı çıkan ezilenlerin tüm kazanımlarına saldıran aşırı sağ oluyor. Savaş, ırkçılık ve sömürüyle dolu bu dünya işçilerin canına tak ettiriyor.

Enternasyonal Dayanışma olarak böylesi bir dünyada egemen sınıfların krizine ve saldırılarına karşı antikapitalist bir çizgiyi büyütme hedefiyle hareket ediyoruz. Öfke yaratan şeylerin gerçekleşmesi otomatikman bir öfke patlamasına neden olmuyor. Örgütlenmek ve tek tek insanların hissettikleri kaygıları, öfkeyi ve mücadeleye isteğini belirli bir kanala yönlendirmek gerekli. Bu yüzden sıradan insanların, emekçilerin ve tüm ezilenlerin direnişlerini güçlendirmek, bunların birleşmesini sağlamak için örgütleniyoruz.

Dünya, sadece Trumpların, Putinlerin, Erdoğanların dünyası değil! Filistin'den Los Angeles'a direnişler umudumuzu yeşertiyor. Başka bir dünya mümkün!

Trump'ın ikinci dönemi: Kapitalizmin çoklu krizi, savaşlar ve direniş

Yıldız Önen

Dünya birbirine zincirlenmiş krizlerin boğucu ağına sıkışmış durumda. Gazze'de yaşananlar artık bir katliamdan öte, açlık-tan ölümlerin sıradanlaştığı bir soykırıma dönüşmüşken; Ukrayna-Rusya savaşı, sonsuz barış görüşmelerine rağmen hiç ilerleme kaydetmiyor. Hindistan ile Pakistan arasındaki yeni gerilimler nükleer tehditleri yeniden gündeme taşıırken; ABD'de ikinci kez iktidara gelen Trump hükümeti yalnızca içeride işçi sınıfını hedef almakla kalmıyor, küresel sistemin dengelerini de altüst ediyor. ABD'nin Çin ve AB ile bitmeyen ticaret savaşları, Musk-Trump kavgası, NATO'da devasa silahlanma bütçeleri, Avrupa'nın göçmen düşmanı yasaları ve daha fazlası. Hepsi aynı sorunun parçaları: Kapitalizmin çoklu krizi.

Bu krizlerin hiçbirisi tesadüf değil. Kapitalist sistem, özellikle 1970'lerden bu yana süregelen düşük kâr oranları eğilimiyle baş edemiyor. Ne neoliberal reçeteler ne de küreselleşme vaatleri bu krizi durdurabiliyor. Artık kapitalist sistemin kendisi çare değil, krizin kendisi hâline geldi. Kapitalizm krizi aşmak için daha otoriter, daha militarist, daha ırkçı, daha baskıcı çözüm-

leri gündeme sokuyor. Kapitalizm bir 'çıkış' değil, bir tehdit olarak şekilleniyor.

Trump'ın ikinci dönemi: Kapitalist krizin hızlandırıcısı

Trump 2025 başında ikinci kez Beyaz Saray'a yerleştiğinde, dünyaya artık çok net bir mesaj verdi: Bu dönem sadece popülist bir geri dönüş değil; sağcı otoriterliğin kurumsallaştığı, emperyalist saldırganlığın daha açıktan yürütüldüğü bir dönem olacak.

1. İsrail'e koşulsuz destek ve Filistin Soykırımı: Trump yönetimi Gazze'de yaşanan soykırıma açık destek veriyor. ABD, BM Güvenlik Konseyi'nde ateşkes kararlarını veto ediyor; İsrail'le yeni silah anlaşmaları imzalanıyor, sürekli kredilerle teşvik ediliyor. Gazze'ye insani yardımı engelleyen, bu kuşatmayı sürdüren mekanizmalardan biri doğrudan ABD hükümeti. Bu, sadece politik bir destek değil; doğrudan suç ortaklığı.

2. NATO ve silahlanma: Trump, NATO ülkelerine "bütçenizi arttırmazsanız sizi korumayız" diyerek militarizmi teşvik etti.

NATO'nun 32 üye ülkesi savunma harcamalarını gayrisafi yurt içi hasılanın yüzde 5'ine çıkarma konusunda anlaştı. Almanya, Polonya ve İngiltere gibi ülkeler savunma bütçelerini tarihi seviyelere çıkardı. İngiltere 12 yeni nükleer denizaltı siparişi verdi. Bu süreç nükleer bir savaşın altyapısını oluşturuyor.

3. Çin ve AB ile ekonomik gerginlik: Trump, Çin'e yönelik ek gümrük tarifeleriyle küresel tedarik zincirlerini altüst etti. Elektrikli araçlar, güneş panelleri ve çipler üzerindeki vergiler sadece Çin'i değil, bu ürünlere bağımlı bütün sektörleri sarstı. Avrupa ile de benzer bir kriz yaşanıyor; Trump, Almanya ve Fransa'nın "ABD'ye ekonomik tehdit oluşturduğunu" söylüyor.

4. Göçmen karşıtlığı: Trump "sıfır geçiş" adı altında göçmen düşmanlığını yasalaştırdı. Meksika sınırına yeniden duvar örüldü, sınırdaki çocuklar ailelerinden koparıldı, sığınma hakkı kısıtlandı. Göçmenlere yönelik sosyal hizmetler kesildi. Bu adımlar ABD'deki ırkçılığı daha da meşrulaştırırken Avrupa'daki faşistleri de cesaretlendiriyor.

“Umut, beklemek değil; yaratmaktır. Sokağa çıkan her öğrenci, grev yapan her işçi, barikatları aşan her kadın, susturulmaya çalışılan her göçmen – umudu büyütüyor.”

5. İşçi sınıfına saldırı: Trump sendikal hakları hedef aldı. Kamuda toplu pazarlık yetkileri sınırlandı, “çalışma hakkı” yasalarıyla sendikasılaştırma yaygınlaştı. Sağlık, eğitim ve barınma gibi sosyal haklar zayıflatıldı. Zenginlere yeni vergi ayrıcalıkları tanınırken emekçiler daha da yoksullaştı.

6. İklim krizini reddeden ekonomizm: Trump yönetimi COP zirvelerini küçümseyerek iklim mücadelesini alaya aldı. Fosil yakıtlara teşvikler artırıldı, petrol ve doğalgaz lisansları genişletildi. Orman yangınları ve seller artarken bu ekolojik çöküş “büyümenin maliyeti” gibi sunuluyor.

Bu tablo yalnızca bir ülkenin çöküşü değil. Bu, kapitalizmin çoklu krizine sağcı-otoriter bir “çözüm” modelinin küresel hâle gelişi.

İrkçilik, cinsiyetçilik ve aşırı sağ: Sistemin yeni normal

Avrupa’nın dört bir yanında göçmen düşmanı yasalar artık sadece aşırı sağın değil, “merkez” partilerin de gündeminde. İrkçilik, aşırı sağcılık ve cinsiyetçilik; sistemin dışındaki marjinal fikirler olmaktan çıkıp mevcut düzenin yeniden üretim mekanizmalarına dönüşüyor.

Almanya: Aşırı sağcı AfD (Almanya için Alternatif) partisi, ülkenin doğu eyaletlerinde %30’un üzerinde oy oranına ulaştı. Saksonya, Thüringen ve Brandenburg gibi eyaletlerde birinci parti konumuna geldi. AfD’nin lider kadrosu göçmenlerin “geri gönderilmesini”, çok kültürlülüğün “iflas ettiğini” ve Almanya’nın “etnik olarak saflaştırılması” gerektiğini savunuyor.

Fransa: Emmanuel Macron hükümeti, göç yasasını sertleştirerek aile birleşimi ve iltica prosedürlerini zorlaştırdı. Yeni yasa Fransa’da doğan çocukların ebeveynlerinin vatandaşlık başvurusunu geciktiriyor ve kamu yardımlarını daha da kısıtıyor. Bu yasa Marine Le Pen’in önerileriyle büyük benzerlik taşıyor ve aşırı sağın dilinin “merkez” tarafından benimsendiğini gösteriyor.

İtalya: Başbakan Giorgia Meloni liderliğindeki aşırı sağcı hükümet Akdeniz’de göçmen kurtarma operasyonlarını hedef alan yasalar çıkardı. Göçmen taşıyan sivil toplum gemilerine liman izni verilmiyor; gemi kaptanlarına hapis ve para cezası getiriliyor. Meloni ayrıca “İtalyan aile yapısına zarar verdiği” gerekçesiyle LGBTİ+ derneklerini ve etkinliklerini hedef aldı.

Macaristan ve Polonya: Macaristan’da Viktor Orban, “büyük göç”ün Batı medeniyetini yok ettiğini söyleyerek çokkültürlülüğe savaş açtı. Polonya’da sınır dışı edilen göçmenlere karşı sınırda devriye gezen silahlı paramiliter gruplar destekleniyor. Bu ülkelerde “aile değerlerini koruma” adı altında LGBTİ+ evlilikler yasaklandı; trans bireylerin resmi tanınması iptal edildi.

Avrupa Parlamentosu ve AB genelinde: Göç karşıtı politikaların yükselişi sadece ulusal parlamentolarda değil AB düzeyinde de etkisini gösteriyor. Avrupa Komisyonu 2025 başında onayladığı “Yeni Göç ve İltica Paktı” ile göçmenlerin sınırda daha hızlı “filtrelenmesini”, itiraz süreçlerinin kısıtlanmasını ve geri gönderme prosedürlerinin hızlandırılmasını kabul etti. Bu pakt insan hakları kuruluşları tarafından “yasal refoulement” (geri gönderme ilkesinin ihlali) olarak tanımlandı.

Toplumsal cinsiyet eşitliğine saldırılar: Bu otoriterleşme yalnızca göçmenleri değil, kadınları ve LGBTİ+ bireyleri de hedef alıyor. “İki cinsiyet vardır” kampanyaları hem siyasi partiler hem de dini yapıların desteğiyle yaygınlaştırılıyor. İtalya’da eğitim müfredatından toplumsal cinsiyet eşitliği dersleri çıkarıldı. Polonya’da “toplumsal cinsiyet ideolojisine karşı” kampanyalarla üniversiteler hedef alınıyor. Almanya’da CDU gibi muhafazakâr partiler “cinsiyet ideolojisine karşı aile birliği” adı altında yeni yasalar öneriyor.

Bu örnekler aşırı sağın yalnızca radikal uçlardan değil, sistemin içinden beslendiğini gösteriyor. İrkçilik, transfobi, kadın düşmanlığı gibi eğilimler; kapitalizmin çoklu krizini yönetme stratejilerine entegre ediliyor. Bu politikalar sadece krizin sonucu

değil; aynı zamanda bu krizin sürdürülmesinde işlevsel olan, öfkeyi aşağıya yönelten sistematik araçlar hâline geliyor.

İklim krizi: Kapitalizmin felaket mimarlığı

Kapitalizmin yarattığı çoklu krizlerden biri de, belki en geri döndürülemez olan ekolojik yıkım. Artık iklim krizi bir “gelecek senaryosu” değil; içinde yaşadığımız zamanın temel gerçeği. Kuzey Afrika’da 50 dereceyi aşan sıcaklıklar, Avrupa’da kuraklıktan çöken tarım üretimi, ABD’de yılda 10’dan fazla eyaleti vuran orman yangınları, Akdeniz’de ısınan sularla kaybolan balık türleri... Bunların hiçbirisi “doğal afet” değil, sermayenin sınırsız kâr arayışının sonuçları.

Ancak iklim krizinin kendisi kadar vahim olan şey, buna verilen yanıtların da sistem içi çözümlerle sınırlı olması. COP zirveleri her yıl düzenleniyor, liderler kameralar önünde el sıkışıyor ama her zirveden sonra karbon emisyonları daha da artıyor. Fosil yakıt sübvansiyonları sona ermiyor; yeşil dönüşüm yalnızca bir pazar yaratma stratejisi olarak görülüyor.

Trump’ın ikinci döneminde ABD’nin iklim politikasında yaşanan gerileme bu durumu net biçimde yansıtıyor. COP zirvelerini “elitlerin yoga kampı” olarak küçümseyen Trump, Alaska’da yeni petrol arama ruhsatları dağıtırken Kongre fosil yatırımlarına yeni teşvik paketleri geçirdi. İklim adaleti hareketine yönelen baskı da artıyor; iklim eylemleri artık birçok eyalette “alt-yapıya sabotaj” suçlamasıyla yargılanıyor.

İklim krizi yalnızca çevresel bir sorun değil; sınıfsal bir mesele. Bu sistemde suyu kirletenler kâr ederken, kuruyan tarlaların hesabı emekçilere kesiliyor. Yeni bir dünya sadece barış ve adalet için değil; hayatta kalabilmek için de bir zorunluluk.

Türkiye: Çıkışsızlık ve direnç arasında Türkiye’de bu krizlerin tamamı iç içe yaşanıyor. Emekçilerin alım gücü düşerken, enflasyonla baş etmek yerine yoksulluk yönetiliyor. Göçmenler hedef gösterilirken, Kürt sorununda çözüm konusunda

hâlâ somut bir adım atılmamış durumda. Dış politikada Filistin ve Suriye üzerinden militarist güç gösterileri yapılırken içeride baskılar yoğunlaşıyor. Fakat burada da mücadele var. Kadın hareketi, LGBTİ+ hareketi, barış mücadelesi verenler, Filistin ile dayanışma hareketi pek çok yerde gösterilerle sokakları boş bırakmıyorlar. İşçiler, sendika hakkı, ücret artışları, sosyal haklar için direniyor. Ancak güçlü bir antikapitalist siyasi alternatifi eksikliği bu mücadelelerin birleşmesini zorlaştırıyor.

Direnişin haritası: Umud nerede?

Karanlık bir tabloya rağmen dünya sessiz değil. Aksine, küresel direniş haritası her geçen gün genişliyor. Bu direnişler kapitalizmin çoklu krizine karşı hem tepki hem de umut üretiyor.

Filistinliler direniyor: İsrail'in aralıksız bombardımanına ve abluka koşullarına rağmen Filistinliler topraklarını terk etmiyor. Mülteciler kamplarına, yer altı sığınaklarına, yıkıntılara rağmen ayakta kalıyorlar. Bu ısrar sadece bir hayatta kalma değil; bir halkın kolektif direniş biçimi.

ABD'de "Kral'a Hayır" direnişi: Trump'ın ikinci döneminde yükselen otoriterliğe karşı ABD'nin dört bir yanında "Not My King" (Benim Kralım Değil) ve "No to Trumpism" (Trumpçılığa Hayır) eylemleri örgütlendi. Bu eylemler yalnızca seçim sürecinde değil Trump'ın İsrail'e verdiği koşulsuz destek ve göçmen düşmanlıklarla birlikte yaygınlaştı.

Liman işçilerinden İsrail'e blokaj: Yunanistan'da, İspanya'da, ABD'de Los Angeles, Oakland ve Seattle gibi limanlarda çalışan işçiler İsrail'e silah taşıyan gemilerin yüklenmesini engelledi. "İsrail'e Silah, Filistin'e Ölüm Taşımıyoruz" sloganlarıyla grevler örgütlendi. Bu eylemler 1980'ler-

deki Güney Afrika'ya karşı uygulanan boykotları hatırlatan bir etki yarattı.

Madleen yelkenlisi ve denizden dayanışma: Greta Thunberg ve iklim adaleti aktivistleri 2025 yazında Filistin'e insani yardım ve sembolik dayanışma götürmek için Madleen isimli bir yelkenliyle yola çıktı. Bu eylem sadece yardım değil, küresel sessizliğe karşı bir ses yükselişiydi. Açıklamalarında "Gazze bir iklim, vicdan ve adalet meselesidir" diyerek mücadelelerin birleşebilirliğine işaret ettiler. Şu anda Hanzala gemisi yolda.

Filistin için milyonlar sokaklarda: Londra, Paris, Berlin, New York, Johannesburg, Kuala Lumpur, Rabat, Santiago, Melbourne... Dünyanın dört bir yanında milyonlarca insan haftalarca sokaklara çıktı. Gazze'yle dayanışma yürüyüşleri artık izole eylemler değil, kalıcı bir uluslararası halk tepkisine dönüştü. Üniversite işgalleri, kamu binaları önündeki oturma eylemleri, Filistin bayrağının diplomatik binalara asılması gibi onlarca yaratıcı eylem yöntemi uygulandı.

1 Mayıs ve işçi direnişleri: 2025 1 Mayıs'ı son yılların en kitlesel ve politik 1 Mayıs'ıydı. Hindistan'da 100 milyondan fazla işçi greve çıktı. Bangladeş'te tekstil işçileri ücret artışı için sokaklara döküldü. Fransa'da emeklilik yasasına karşı yürütenler 1 Mayıs'ta da hükümete geri adım attırmak için meydanları doldurdu. Arjantin'de IMF politikalarına karşı öğrenciler ve emekçiler haftalarca direniş çadırları kurdu. Güney Afrika'da maden işçileri greve çıktı; Şili'de kadın emekçiler kürtaj hakkı ve eşit ücret talepleriyle yürüdü. ABD'de farklı baskı ve sömürü konularını bir araya getirmeyi başaran binden fazla miting ve etkinlik düzenlendi.

Üniversiteler ayakta: ABD'de Columbia, Harvard, UCLA gibi üniversitelerde öğrenciler "Filistin ile dayanışma kampları" kurdu. Üniversite yönetimlerinden İsrail'le ilişkili şirketlerden yatırımların çekilmesi talep edildi. Avrupa'da Amsterdam, Bologna, Paris ve Madrid üniversitelerinde benzer işgaller yaşandı. Akademisyenler de öğrencilere destek açıklamaları yaptı.

Kadınlar, LGBTİ+'lar ve gençlik: Polonya, Macaristan, Türkiye ve Arjantin gibi ülkelerde kadın ve LGBTİ+ hareketi sadece yaşam hakkı için değil, aynı zamanda aşırı sağın yükselişine karşı direnişin ön saflarında yer aldı. İstanbul'daki Onur Yürüyüşü'ne getirilen yasaklara rağmen aktivistler polis barikatlarını zorlayarak yürüdü. Arjantin'de kürtaj hakkını korumak için "yeşil dalga" geri döndü.

Bu çok yönlü direniş dalgası sadece tepkisel değil, aynı zamanda yeni bir dünya ihtimalini büyütüyor. İşçi sınıfının içinden, ezilen halkların mücadelesinden, gençliğin ve kadın hareketinin öfkesinden doğan bu enerji antikapitalist bir alternatifi mümkün kılıyor. Bu nedenle "umut" soyut bir beklenti değil. Somut eylem, dayanışma ve örgütlenmeyle büyüyen bir toplumsal güçtür.

Direnişin yolunu büyütmek

Trump'ın ikinci dönemi kapitalizmin artık insanlığa sunabileceği bir şey kalmadığını gözler önüne serdi. Yeni savaşlar, yeni duvarlar, yeni yasaklar... Bu krizden sistemin çıkışı yok. Ama bizim olabilir.

İşçi sınıfı, kadınlar, gençler, LGBTİ+'lar, göçmenler, ezilen halklar... Bu krizin mağdurları değil, bu dünyanın yeniden kurucuları olabilir. Bugün dünyanın dört bir yanında bunun örneklerini görüyoruz. Hindistan'daki 100 milyonluk grev, Filistin için limanları bloke eden işçiler, üniversite

“Görev açık: Mücadeleyi ortaklaştırmak, antikapitalist bir hat örmek, uluslararası dayanışmayı büyötmek. Kapitalizmin bir çıkışı yok. Ama bizim bir yolumuz var.”

kampüslerinde kurulan dayanışma çadırları, Şili’de kürtaj hakkı için sokaklara çıkan kadınlar... Hepsisi başka bir dünyanın mümkün olduğunu gösteren işaretler.

Politik alanda da yeni arayışlar filizleniyor. İngiltere’de Labour Parti’den ayrılan Jeremy Corbyn ve diğer milletvekillerinin kurmayı amaçladığı parti; iklim adaleti, emek hakkı, göçmen dayanışması ve toplumsal eşitlik ilkeleri üzerine inşa edilen, sistemin sol boşluğunu doldurmaya aday genç bir hareket. Parti girişimine birkaç günde 400.000 kişi üye oldu. ABD’de, Demokratik Sosyalistler (DSA), Amazon işçilerinin sendikalaşmasından Filistin dayanışmasına kadar birçok alanda aktif. Gençlerin radikalleşmesinde DSA’nın etkisi büyük. Aynı zamanda kampüslerde kurulan Filistin dayanışma kamplarının da içinde yer alıyorlar. Fransa’da sosyalist, yeşil ve radikal sol partilerin oluşturduğu NUPES (Yeni Halk Birliği) ittifakı Macron’un neoliberal saldırılarına karşı önemli bir direnç hattı inşa etti. Emeklilik yasasına karşı sokakta direnen kitlelerle seçim alanında da bağ kurabilen nadir örneklerden biri. İspanya’da, Podemos’un içinden çıkan yeni kuşak feminist ve çevreci siyasetçiler, yerel düzeyde belediyeçiliğe dayalı alternatifler üretmeye devam ediyor. Barselona’daki “konut hakkı belediyeçiliği” projeleri dikkat çekici. Arjantin’de, Frente de Izquierda (Solun Cephesi), IMF poli-

tikalarına karşı sokağın sesini parlamento kürsüsüne taşıyan bir örnek. Sendikalarla bağıni koruyan bu yapı, öğrenciler, kadınlar ve işsiz gençlik arasında da etkili. Almanya’da, Berlin merkezli Sol Perspektif hareketi, iklim adaleti ve sosyal eşitlik ekseninde Yeşiller’in liberal merkezdeki duruşuna bir alternatif sunmaya çalışıyor. Brezilya’da, seçimleri Lula’nın kazanması ile birlikte sosyal hareketlerin ve yerli halkların sesinin meclise daha fazla taşınması yönünde adımlar atılıyor. Ancak sokaktaki örgütlü hareketin bağımsızlığı sürüyor. MST (Topraksız İşçiler Hareketi), agrokapitale karşı alternatif bir üretim ve yaşam modeli öüyor.

Tüm bu örnekler başka bir siyasetin mümkün olduğunu, sadece muhalefet etmek değil; kurmak isteyenlerin var olduğunu gösteriyor. Henüz her yerde güçlü değiller ama yön göstericiler.

Greta Thunberg’in iklim krizine karşı mücadeleden dediği gibi:

“İktidardakilerin konferanslara, anlaşmalara ya da zirvelere ihtiyaçları yok. Gerçek iklim adaleti için bugün harekete geçebilirler. Ve yeterince insan bir araya geldiğinde, değişim kaçınılmaz olur. O yüzden umut aramayı bırakın – umudu yaratmaya başlayın.”

Umut, beklemek değil; yaratmaktır. Sokağa çıkan her öğrenci, grev yapan her işçi, barikatları aşan her kadın, susturulmaya çalışılan her göçmen – umudu büyöüyor.

Bu nedenle görev açık: Mücadeleyi ortaklaştırmak, antikapitalist bir hat örmek, uluslararası dayanışmayı büyötmek.

Kapitalizmin bir çıkışı yok. Ama bizim bir yolumuz var.

Kaynakça:

1. Choonara, Joseph, The late, late capitalism show <https://isj.org.uk/the-late-late-capitalism-show/>
2. Rodino, Virginia and Fretz, Eric; Fighting Trump: resistance in the US, <https://isj.org.uk/resistance-trump/>
3. Önen, Yıldız, Trump’ın ikinci dönemi, çift kutuplu dünya senaryoları ve sosyalistler, <https://enternasyonaldayanisma.org/2025/02/24/trumpin-ikinci-donemi-cift-kutuplu-dunya-senaryolari-ve-sosyalistler/> Trump ve çoklu krizler dönemi, <https://ilketv.com.tr/trump-ve-coklu-krizler-donemi/> NATO zirvesine giderken Avrupa’da kaos hâkim, <https://ilketv.com.tr/nato-zirvesine-giderken-avrupada-kaos-hakim/>

Trump, neoliberalizm, küreselleşme, yeni dönem

Ferda Keskin'in 17 Nisan'da Enternasyonal Dayanışma etkinliğinde yaptığı "Neoliberalizmin sonu Trump mı?" başlıklı sunumu okurlarımızın dikkatine sunuyoruz.

Donald Trump ikinci defa seçimleri kazandıktan sonra çoğu insanın dünyada beklemediği birtakım uygulamaları başlattı. Neydi bu uygulamalar? En yakın müttefiklerini bile gümrük tariflerini değiştirmek suretiyle vurması ya da en azından rahatsız etmesi, borsadaki dalgalanmaları hatta çökme-yi umursamaması ve dolayısıyla sanki ortada bir kaos varmış izlenimi vermesi.

Trump deli mi, yoksa ABD'nin sorunlarını mı çözmek istiyor?

Dolayısıyla buradaki esas soru şu olmalı. Neoliberal dünyanın mevcut durumu itibarıyla Trump kafasına göre takılan ve kaos yaratan biri mi? Mesele gerçekten görüldüğü gibi mi yoksa arkada başka birtakım mekanizmalar mı işliyor? Küresel bir dünyada Amerika'nın yaşadığı sorunlar malum ve Trump'ın yaptığı bu sorunları aşmak için bir çözüm üretme çabası olarak anlaşılabilir mi?

Trump ilk seçildiğinde ben bir yorum getirmiştim. Trump, dünyanın farklı ülkelerine delege edilmiş işleri tekrar Amerika'ya geri getireceğini, Meksika'yla ABD arasına bir duvar öreceğini ve göçmenlerin içeriye girmesini engelleyeceğini söylemişti. Dolayısıyla Amerikalıların tekrar iş sahibi olmasını sağlamak gibi birtakım vaatleri vardı.

AB tipik bir neoliberal modeldir

Trump'ın iktidara geldiği dönemden çok kısa bir süre önce de Brexit dediğimiz fenomeni yaşamıştık. Brexit Avrupa Birliği'ne önemli bir darbeydi. Avrupa Birliği'nin kendisi ise güçlü bir para birimi ortaya çıkartabilmek ve neoliberalizmi kurumsal olarak Avrupa'ya yerleştirmek için uygulanan bir projeydi. Çünkü bu proje içerisine dahil ülkeler artık seçmenlerinin taleplerini yerine getirmek yerine birtakım uluslararası finans kuruluşlarının almış oldukları kararlara, uyguladıkları politikalara tabii oluyordu. Dola-

yısıyla tek tek ülkelerin her biri kendini hala hükümrân olarak düşünüyor olsa bile hesap verdikleri merciler uluslararası finans kurumları haline gelmişti. İngiltere'nin çekilmesiyle birlikte tabii ki burada önemli birtakım değişiklikler yaşandı. Öbür taraftan yine Trump'ın iktidara gelmesiyle, öncesi ve sonrasıyla dünya birtakım yeni fenomenler tanıklık etti. Bunlardan bir tanesi büyük göç dalgasıydı, diğeri pandemiydi.

Neoliberal sistemde hükümrânlık, disiplin ve yönetsellik modelleri

Dünyada mevcut neoliberal sistem, Foucault'nun Güvenlik, Toprak, Nüfus başlığı altında yayımlanan derslerinde iktidar kavramı çerçevesinde yapmış olduğu üçlü bir ayrımı dikkate alırsak daha anlamlı hale geliyor. Neydi bu Foucault'un yaptığı üçlü ayrım?

Birincisi hükümrânlık dediğimiz model. Hükümrânlık modeli ve onun top-
rak merkezli hukuk devleti anlayışı.

İkincisi yine Foucault, Avrupa'nın yakın tarihinde disiplin denilen yeni bir modelin icat edildiğini ve uygulamaya konduğunu söylüyordu. Disiplin modeli Foucault'nun daha geniş anlamda biyoiktidar dediği iktidar mekanizmasının bir parçasıydı. Üçüncü model ise Foucault'nun "yönetimsellik modeli" adını verdiği modeldi ve Foucault bu modelin ortaya çıkması ve gelişmesini ekonomi politik terimlerle anlatıyordu. Yani kameralistler, merkantilistler, fizikalistler ve bunların uygulamayı önerdikleri politikalar.

Dar anlamda söylersek: Nedir yönetimsellik modelini tarif eden ana hatlar?

Yönetimsellik modeli Foucault'ya göre disiplinden ve hükümlanlık modelinden farklı olarak özgürlükleri sınırlandıran bir model değildir. Özgürlükleri teslim eder fakat onları yönetir. Hükümlanlık modelinde yasanın görevi yasaklamaktır. Hayır der, negatiftir. Ne yapılmaması gerektiğini söyler. Disiplin modeli ne yapılması gerektiğini söyler; bunu bir emir olarak ifade eder ve insanların da bedenlerini bu şekilde disipline etmek suretiyle kapitalizmin çok temel bir ihtiyacı olan emek gücünün sağlıklı bir şekilde üretilip emek sürecine dâhil edilmesini sağlar. Fakat üçüncü modelin, yönetimsellik modelinin nesnesi artık hukuk öznesi değil, artık insanın disipline edilmesi gerektiği düşünülen bedeni değil. Burada esas hedef nüfustur ve bu modelin kullandığı bilim ekonomi politiktir, diyordu Foucault

Ekonomi politik ve yönetimsellik modeli ilişkisi

Ekonomi politik, bu yeni süreçte tamamen yeni bir yönetim modelinin ihtiyacına cevaben ortaya çıkmıştır ve bu modelde en temel kaygı elbette güvenlidir. İlk iki modelde iktidar özgürlükleri, neyin yapılmaması gerektiğini veya neyin yapılması gerektiğini söyler. Üçüncü model özgürlükleri kısıtlayan bir model değil, tam tersine teslim eden ve yöneten bir modeldir. Şimdi burada bu özgürlüğün ne öz-

gürlüğü olduğunu tekrar hatırlamak lazım.

Foucault'ya göre bu bir dolaşım özgürlüğüydü. Foucault bu dolaşımın neyin dolaşımı olduğu konusunda çok net bir şey söylemiyor, ama tabii ki Marksist birisi olarak, ben bunun öncelikli olarak emek, sermaye ve malların dolaşımı olduğunu düşünüyorum. Yani kriz anlarında örneğin ihracatı yasaklamak, ithalatı yasaklamak, stoklamayı yasaklamak ya da bir şeyleri yapmaya zorlamak yerine "bırakalım piyasa kendi kendini dengelesin" demek. Belli birtakım düzenlemeler yoluyla o dolaşımı güvence altına alabilmek.

Dolaşım özgürlüğü, bunun güvenliği ve bırakalım yapsınlar tarzı, tahmin edeceğimiz gibi liberalizmin özellikle ihtiyaç duyduğu bir iktidar modeliydi. Fakat arkasından neoliberalizm, liberalizmi aşmak suretiyle bu dolaşım özgürlüğünü bambaşka bir yere, yani küreselleşmeye taşıdı ve küresel bir dolaşım alanı yarattı. Bu dolaşım alanı mallar, ithalat, ihracatı kapsıyordu ve bu ortak dünyada rezerv para birimi dolardı elbette. Bu sistem, doların ana rezerv para birimi olarak kullanımı olmadan imkânsızdı. Tabii burada başı çeken ABD oldu.

Trump hükümlanlık modeline dönmek istiyor

Trump'ın, "biz Amerika topraklarına geri dönmek istiyoruz, etrafa duvar

örmek istiyoruz, işlerin gerçek Amerikalılara verilmesini istiyoruz" demesi aslında o yönetimsellik denen yani liberalizmin ve neoliberalizmin ihtiyaç duyduğu olmazsa olmaz olan sistemi terk etmek ve hükümlanlık modeline geri dönmektir.

Politik olarak hükümlanlık modeli, bir hukuk devleti altında, adeta ulus devlet olarak o ulusu tanımlamak, o ulusla diğer ulusların arasına birtakım sınırlar koymak ve güvenliği küresel bir dolaşım güvenliğinden çıkartıp ulusal bir güvenlik mekanizması haline getirmektir. Duvar örerek, polisin gücünü arttırarak vb.

Böyle bir politik yönetim modeline geri dönmek ile neoliberalizmin, küresel neoliberalizmin bir arada gitmesi imkânsız. Çünkü "geri dönüyoruz, kendi sınırlarımıza çekiliyoruz. O sınırlar içerisinde bütün işleri gerçek Amerikalıların yapmasını istiyoruz" dediğiniz andan itibaren emeğin, sermayenin ve malların küresel anlamda dolaşmasını önemli ölçüde imkânsız veya zor hale getiriyorsunuz. Mesela Trump ikinci seçilişinde gümrük tarifelerini değiştirmeye karar verdi. Ondan sonra borsa çöktü. Ona da "okey" diyoruz dedi.

Ortada bir kaos mu var, planlı bir süreç mi ilerliyor

İlk başta sorduğum soruya geri dönüyorum şimdi. ABD'de ne oluyor? Ne yapılmaya çalışılıyor?

Şu anda Amerika'nın ekonomi politikalarına, Amerikan dolarının yerinin ne olduğuna ve olması gerektiğine karar veren, tamamı özel sektörden gelen isimlerin söyledikleri bazı şeyleri dikkatle dinlemek gerekir. Bunlar diyorlar ki "aslında ortada bir kaos yok. Ortada uzun vadeli bir program var ve bu uzun vadeli programın parçası olarak kaos diye değerlendirilen gelişmeler ortaya çıkıyor."

Önce, sorunun bunlara göre ne olduğunu vurgulayalım.

Sorun Amerika'da sanayi sektörünün giderek küçülmesi ve adeta yok olması. Sanayi kuruluşları dolaşım özgürlüğü sayesinde başka yerlere taşındı, başka yerlere taşınmasını mümkün kılacak uluslararası bir strateji vardı. Fakat şunu unutmayalım ki Trump'ın Amerika'da tulum çıkarttığı bölgeler hep eskiden önemli endüstri merkezleri. Endüstriyel üretim Amerika dışına çıktıktan sonra işsiz kalan insanların bölgeleri. Dolayısıyla onlara bu sözü vermek suretiyle oy topluyor. İkinci önemli nokta, Amerika'nın sanayi üretiminde Çin'in ve geniş anlamda Uzak Doğu'nun çok fazla gerisinde kalması.

Neoliberal strateji, ABD için bir güvenlik krizine dönüştü

Şunu unutmayalım, bu dünya her zaman savaşlara gebe olan bir dünya ve hatırlayalım ki sivil endüstri dediğimiz şey, İkinci Dünya Savaşı'nda son derece açık bir şekilde gördüğümüz üzere, bir kriz anında çok hızlı bir şekilde askeri malzeme üreten bir endüstriye dönüştürülebiliyor. Yani öyle bir durum düşünün ki Çin, şu anda ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar ürettiği gemi sayısını beş senede üretebiliyor. Dolayısıyla bir kriz anında, askeri malzeme üretebilecek ve ABD'nin savaşta başarılı olmasını sağlayacak sivil bir endüstrisi yok.

Bu, demin sözünü ettiğim güvenlik meselesiyle çok ilgili. Demiştim ki, neoliberalizmde güvenlik çok önemlidir ve bu güvenliği sağlayacak mekanizmalar çok önemlidir. Fakat mevcut haliyle ABD neoliberalizmi güvenlik konusunda bir kriz yaşıyor.

Neoliberalizm nasıl gelişti

Neoliberalizm dendiği zaman aklımıza ilk ne geliyor? 1930'ların sonlarında birtakım Avrupalı düşünürlerin bir araya gelerek bir model üretmeye başlamaları. İkinci Dünya Savaşı'nın ar-

dından devletin olmadığı Almanya'da onu ayağa kaldırmak için sermayenin hizmetinde bir devlet ve anayasanın da üzerinde duran bir ekonomik arche yoluyla ordoliberalizm denilen tamamen kapitalist bir model, neoliberal bir model üretildi. Neoliberal model başlangıçta refah devleti kavramıyla çatışma içinde oldu, 1970'lerdeki petrol krizinden sonra refah devletinin yerine geçti. 1979'da İngiltere'de Teatcher'la, 1980'de Amerika'da Reagan'la birlikte neoliberalizm kurumsallaştı, iktidarı ele geçirdi.

Fakat küreselleşmenin başka bir aşama olduğunu hatırlamak gerekiyor.

Bretton Woods sistemi ve küreselleşme

1944 yılında Bretton Woods isimli kasabada yapılan bir konferanstan çıkan bir doktrin uygulanmaya başlamıştı. Buna ekonomi ve güvenlik düzeni diyebiliriz. Bunun uygulamasının en güzel örneklerinden bir tanesini Türkiye'de buluyorsunuz.

Sistemi kuranlar bu sisteme dahil olanlardan ne istiyordu? Birincisi kendi para birimini dola sabitleyeceksiniz. İkincisi dolar altına sabitlenecek.

“Şunu unutmayalım, bu dünya her zaman savaşlara gebe olan bir dünya ve hatırlayalım ki sivil endüstri dediğimiz şey, İkinci Dünya Savaşı’nda son derece açık bir şekilde gördüğümüz üzere, bir kriz anında çok hızlı bir şekilde askeri malzeme üreten bir endüstriye dönüştürülebilir.”

İki kutuplu bir dünyadayız. İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesine bir sene var ama arkasından Soğuk Savaş başlayacak. Bu sistemin içine girenler ABD’nin koruması altında olacaklar. Hatta ABD üslerine ev sahipliği yapacaklar, İncirlik Üssü’nde olduğu gibi. Daha sonra ABD, Marshall yardımlarını yapacak, bu ülkeler pazarlarını açacaklar, ABD bu ülkelerin endüstrilerinin gelişmesine yardımcı olacak. Hatta ABD ile rekabet etmelerini sağlayacak. ABD, bunların ihracatı için vergi getirmezken, bu ülkelerin ABD mallarına vergi getirmelerine ya da ithalatı sınırlandırmalarına izin verecek. ABD ya da Brettonwood sistemi açısından dünyada üç tür ülke vardır.

Müttefikler ki bu şartları kabul edenler. Al sana üs veriyorum, dolara sabitliyorum Türk lirasını. İkincisi tarafsız olanlar. Onlarla küçük anlaşmalar yapılabilir. Bir de daha sonra Ronald Reagan’ın kullandığı tabirle Kötülük İmparatorluğu içerisindeki ülkeler, yani Sovyetler Birliği ve onun etrafındaki ülkeler, onlar düşman. Dolayısıyla onların bu sistemden faydalanmaları imkânsız.

Küreselleşmede ABD’nin çıkarı ne oldu

Burada şunu sorabiliriz. Amerika’nın buradan çıkarı ne?

Birincisi komünizme karşı Amerika’nın dünyanın birçok yerinde müttefik bulması. İkincisi Amerika o zaman hâlâ üretiyordu ve ürettiği malı pazarlamak için uluslararası bir piyasaya ihtiyacı vardı ve şunu düşünüyordu: Biz müttefiklerimizi zenginleştirirsek onlar da bizden alacakları mal ile Amerika’nın zenginleşmesine neden olurlar. Sonuç olarak dolar küresel rezerv para birimi olarak sabitlendi. ABD, doları basan ülkeydi ve dolayısıyla da bu ABD’ye müthiş bir

ayrıcılık getirdi. Çünkü dolara talep vardı, bu yüzden ABD kazandığından çok daha fazlasını küresel ortamda harcayabiliyordu. Çünkü herkes ABD Doları biriktirmeye çalışıyordu.

Öte yandan Uzak Doğu’da Japonya’nın liderliği ile beraber müthiş bir sanayileşme hamlesi gerçekleşti, bu yüzden Amerika’da endüstriyel üretim gerilemeye başladı. Buradan da bir önemli sorun çıkıyor. O da nedir? Küreselleşme arttıkça dolara olan ihtiyaç da artıyor. Fakat dolara olan ihtiyaç artıp da doların fiyatı yükseldikçe altın sabit kalıyor ve Amerika’nın küresel anlamdaki hakimiyetini sürdürebilmesi için daha fazla dolar basması gerekiyordu. Altını güvenilir bir yatırım aracı olmaktan çıkartması gerekiyordu. Bu yüzden Nixon 1971’de müdahalede bulundu. Doların altın veya diğer rezerv varlıklara dönüştürülebilirliğini geçici olarak askıya aldı. Altınla dolar arasındaki bu ilişkiyi zayıflattı. Çünkü ya dolar yükselecek altından vazgeçilecek ya altına sahip çıkılacak dolar düşecekti.

Neoliberalizmin egemenlik dönemi

İşte tam da buna cevaben ortaya çıkmıştır bir anlamda 1970’lerin neoliberal doktrini, Chicago ekolü, daha sonra Thatcher ve Reagan’ın uygulamaya koyduğu politikalar.

Şu yapıldı: Gümrük tarifelerini mümkün olduğu kadar düşürmek, dünya çapında yapılacak yatırımların önündeki engelleri kaldırmak, yani daha geniş bir küreselleşme, Amerikan şirketlerinin, üretimin dünyaya yayılması. Bunun tabii Uzak Doğu, Afrika’da ya da benzeri yerlerde emeğin çok daha ucuz olmasıyla da yakından bir ilişkisi var. Esnek döviz kurları koymak ticareti daha işlevsel hale getirmek için ve artık çift kutuplu olmaktan çıkmış olan bir dünyada Amerika’nın tek gü-

venlik sağlayıcı merci haline gelmesini sağlamak.

Neoliberalizmde daha önceki anlamda olduğu gibi ülkeler resmen dolar kullanacaklarına dair diye söz vermediler. Ne yaptılar? Dolar daha güvenilir olarak görüldüğü için kendi kurlarını dolara endekslediler. Amerika dışındaki ülkeler Amerika’ya ihracat kolaylaştığı için ve onlar Amerika’dan ithalatı zorlaştırdıkları için Amerikan doları biriktirme konusunda oldukça mahir çıktılar. Dünya Ticaret Örgütü’nün de yaptığı şeylerden bir tanesi buydu zaten. Dediler ki biz izin veriyoruz. Siz Amerika’dan ucuza alın, Amerika’ya pahalıya satın ya da Amerika’dan ithalatın vergisini alın ama Amerika’ya ihracatı çok daha pahalı bir şekilde yapın.

Böylece ne oldu? Farklı ülkeler, Dünya Ticaret Örgütü’nün kurallarına uydukları sürece ki bunlar formal kurallar değildi, Amerikan müttefiklerinin sayısı çok arttı. Bütün Kore, Çin vesaire markaları ABD’nin tüketici pazarına girdiler. Sadece girmekle kalmadılar içeride satın almaya başladılar. Amerikan endüstrisinin önemli bir kısmına, mesela eğlence endüstrisine, bankacılık sistemine girdiler, son olarak da Amerika’nın askeri desteğini alarak güvenli hale geldiler.

Burada Amerika da zararlı çıkmadı. Çünkü Amerikan dolarına olan yoğun talep vardı, dolayısıyla doların fiyatı yükseldi, uzun vadede uluslararası ticaret konusunda denge tekrar sağlandı ve Amerika eskiden olduğu gibi devam etti. Hatta dolar daha da güçlendi ve Amerikan sanayisinin küçülmesine rağmen Amerika daha zengin bir ülke oldu. Ama bütün bunlar hangi sonuca yol açtı?

Neoliberal dönemde ABD'nin sorunları, Trump'ın çözümleri

Amerika'daki sanayi üretimini çok pahalı hale getirdi. 2001'de Çin Dünya Ticaret Örgütü'ne girince imalat Amerika'yı toptan terk etti. 2016'da ilk seçildiğinde Trump'ın seçilmesinin sebebi, Amerika'da belli bir kesimin aşırı zenginleşmesi, kalanların fakirleşmesi, öbür tarafta da Amerika'nın artık bir sanayi merkezi olmaktan çıkmasıydı.

Trump'ın seçilmesiyle birlikte iki tane önemli soruna çözüm olarak şu anda gerçekleşen uygulamaları görüyoruz. Bunlardan bir tanesi gümrük tarifelerinin uygulanması. İkincisi de bu tarifeler uygulanırken doları küresel para birimi olarak muhafaza edebilmek ve tekrar sanayileşmek. Bunu mesela Biden şöyle yapmaya çalıştı: Sanayiye devlet desteği verdi, ama bu girişim geri tepti. Bu defa devlet fakirleşmeye başladı. O dönemde devlet sübvansiyonuyla bir sürü fabrika kuruldu, ama bu sürdürülebilir olmadı ve dolayısıyla ekonomik açığa yol açtı.

Şimdi artık Amerika'da 1980 yılında Reagan'la başlayan bu sürecin tamamen değişmeye başladığını görüyoruz. Bütün bunları yapabilmesi için Amerika'nın hâlâ müttefiklere ve onları ikna etmeye ihtiyacı var. Ama "ben Kanada'yı alacağım. Grönland zaten bizim

güvenliğimiz için çok önemlidir. Onu da alacağım. Meksika'yla yaptığım ticaret anlaşmasını tek taraflı olarak iptal ediyorum" dediğinde Trump'ın çatladığını görüyoruz.

Trump ABD'yi bu kriz döneminden nasıl çıkaracak

Trump kapitalizmi yeni bir noktaya taşımaya çalışırken, yani kapitalizmi ve dolayısıyla neoliberalizmi yukarıya doğru taşıyıp dönüştürmek gibi bir çaba içerisindeyken, bunu ancak küresel ittifaklarla ve müttefiklerle yapabilir. Başka türlü doların gücünü koruyamaz. Doların gücünü koruyamadığında da borsadaki çöküşü yaşar.

Bunu yapacak. Nasıl yapacak? Çok zor yapılması. O yüzden büyük bir kriz anındayız. Ama kriz demek kapitalizm can çekişiyor demek değil malesef. Kriz kelimesi etimolojik olarak yeni sınırların çizildiği, yeni birtakım ayrımların yapıldığı, yeni hükümlerin verildiği özel bir durumun adıdır. Şimdi böyle bir durumun içerisindeyiz ve tabii ki küresel aktörler, dünya kapitalizmi, şu anda ABD'den ibaret değil. Rusya çok önemli bir aktör. Çin geliyor. Yalnız şöyle bir risk var burada.

Amerika'nın bu süreç içerisinde müttefikli olmayı kabul edenlere Amerika geride bıraktığımız birkaç hafta içinde

açık çek verdi üstü kapalı olarak. Dedi ki "ben sizin Amerika'ya ihracatınıza getirdiğim vergiyi düşürürüm, sizi kendi güvenlik sistemime dahil ederim. İçeride kimi tutukladınız, kimi kime kayyum atadınız, bu beni ilgilendirmesin. Sizi bu sistem içerisine ben alabilirsem o zaman siz de rahat rahat içeride ne istiyorsanız yapabilirsiniz."

Elbette bundan fazlasıyla faydalanabilecek olan ve otokraziye özenen ülkeler olabilirler. Nitekim bazı dergilerin kapaklarında otokrazinin temsilcisi olarak rastgele birtakım figürlerin değil tahmin edebileceğimiz birtakım figürlerin yer alması elbette tesadüf değil. Çünkü o dergileri ekonomistler yönetiyorlar ve ne olup bittiğinin de son derece farkındalar.

Dolayısıyla güllük gülistanlık bir ortamda değiliz. Ama ne olup bittiğini değerlendirirken, bunu Marshall yardımlarından küreselleşmeyi başlatıp, Amerika'nın uluslararası düzeyde kendine müttefik bulma sürecinin dolarla ne kadar yakından ilgili olduğunu bilmek önemli.

Şu anda içinden geçtiğimiz süreci kavrakken, ona muhalefet ederken, ona direnirken bu ilişkileri bilmenin ne kadar önemli olduğunu hatırlamak gerekir.

Barış, ekmek ve adalet istiyoruz!*

Ozan Tekin

Türkiye'deki siyasi gelişmelerin hızını ve sarsıcılığını dünyadaki konjonktürün içine oturtmayan bir marksist analizin ciddiye alınacak yanı olmadığı aşikâr. Enternasyonal Dayanışma sayfalarında her zaman anlatıldığı gibi, küresel kapitalizmin çoklu krizleri bir dizi çarpıcı sonucu arkaya tetiklemeye başladı. Kâr oranlarının düşme eğilimiyle ilgili sorun kapitalistler açısından 1970'lerin sonundan beri çözülemedi. Ne neoliberalizm ne küreselleşme ne de Doğu Bloku'nun çöküşü buna çare olabildi. Bu kârlılık krizi farklı emperyalist bloklar arasındaki hegemonya mücadelesini yoğunlaştırıyor, muazzam bir kâr hırsıyla yürüten bu rekabet savaşlara ve iklim krizine yol açıyor. İklim krizi ve savaşlar göçü yoğunlaştırıyor. Göç alan ülkelerde kapitalistler toplumdaki suçlarla ilgili kendi sorumluluklarını bertaraf etmek için ırkçılığı tetikliyor. ırkçılığın anaakım siyasetin içerisinde kışkırtıldığı bir dünyada görüyoruz ki aşırı sağ ve faşist akımlar güçleniyor. Bunların yükselişi kadın ve LGBTİ+ haklarından işçilerin mücadelesine, azınlıklara ve mültecilere kadar herkesi hedef alan kaotik bir atmosfer yaratıyor. Sivil haklar, özgürlükler, siyasi alanın sınırları gitgide daralıyor.

Erdoğan liderliğindeki AKP, Türkiye'de attığı adımlarda buna güveniyor. Batı dünyasında birçok yerde Filistin'i savunan herkesin ifade özgürlüğünün kısıtlanması, sınırlarda göçmenlere karşı başlayan kontroller, sokaklarda estirilen ırkçı terör... İklim aktivistlerinin dahi tutuklandığı bir dünyada yaşıyoruz. Ezilenlerin mücadeleleriyle demokratik birçok hakkın kök saldığı toplumlarda dahi bunlar yaşanınca, Türkiye gibi tarihi anti-demokratik müdahalelerle ve yönetim biçimleriyle dolu bir ülkede otoriter adımları atmak isteyen bir sağcı lider çok daha fazla cesaret buluyor. Ana muhalefet üzerindeki baskıları böylesi bir küresel çerçevede okumak bizi doğru sonuçlara götürecektir.

Saldırıları güçlü oldukları anlamına gelmiyor

15 Temmuz darbe girişiminin bastırılması-nın ardından ilan edilen OHAL ile derinleşmeye başlayan, başkanlık rejiminin tek adamın elinde tüm güçlerin toplandığı bir şekle bürünmesiyle ilerleyen otoriterleşme süreci, 2025'in başından itibaren muazzam bir ivme kazandı. Daha önceden "yerli ve milli" bir kılıfla savunulan, "teröre karşı" denilerek meşrulaştırılmaya çalışılan kayyımlar süreci, Kürt hareketinin ötesine geçerek CHP'li belediyelere uzandı. AKP, halktan 31 Mart 2024 günü kaybettiği yerel seçimlerin intikamını alıyor. Küçük yargı kliklerine dayanarak istediği belediye başkanını yolsuzluk ile suçluyor, olağan bir seçim ittifakı olan kent uzlaşısını suç ilan etmeye çalışıyor, "turbun büyüğü heybede" diye diye aylardır hiçbir dişe dokunur kanıt çıkmamasına rağmen kendisine oy vermeyen belediyeleri gayrimeşru yollarla paramparça etmeye çalışıyor. Şu an tüm anketlerde birinci sırada çıkan bir partiye bu kadar büyük bir saldırı dalgasının başladığı bir ortamda, elbette görüşlerini ifade eden tweetler atan insanlar, haber yapan gazeteciler, müvekkillerini savunmak isteyen avukatlar dahi hedef oluyor. "Etkin pişmanlık" adı altında insanları hukuksuzca hapse atıp sonra dışarı çıkarmaları için bir şeyler "itiraf" etmelerini zorunlu kılan şantaj yöntemleri, hukukun üstünlüğü yerine üstünlerin hukukunu geçirmeye çalışan bir azınlık iktidarının çaresiz çabaları olarak önümüzde duruyor.

Şundan emin olmalıyız ki AKP-MHP iktidarı bütün bu hamleleri çok güçlü olduğu için değil zayıfladığı için; iktidarını oluşturan ittifaklar sistemi kırılganlaştığı için yapıyor. AKP'nin 15 Temmuz sonrası MHP ve Ergenekon artığı devlet bürokratlarıyla kurduğu ittifakta bir rolü var. O da toplumun genelinin rızasını sağlamak ve iktidardaki bu koalisyonun sorunsuzca yönetmesini sağlamak. AKP liderliği bu özelliğini kaybettikçe gerginleşiyor, her yere kayyım atayan iktidar kendileri değilmiş gibi Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı yaptığı bir açıklamada Özgür Özel'e "milletin iradesi yalnızca sandıkta tecelli eder" diye çıkışıyor, bunu dedikten birkaç gün sonra bu kurumun başkanı kızağa çekiliyor.

19 Mart'ta yapılan hamlenin AKP açısından istenen sonuçları verdiğini söylemek mümkün değil. Akın Gürlek'e "yakın çizgide" haber yapan bir internet sitesi, ilk

günlerde MASAK'ın "yolsuzluklarla ilgili" hazırladığı raporu cumhurbaşkanına şikâyet etmiş, bu raporun kendilerine gerekli doneleri sağlamadığını söylemiş, buna rağmen raporun altına hiçbir üst veya orta düzey MASAK yöneticisinin kendi ismiyle imza atamamasını da eleştirmişti. İnsanları içeri atıp sonra "itirafa zorlama" şeklindeki taktiğin bu çıkışsızlığın ürünü olduğunu söylemek yanlış olmaz. Aylar geçmesine rağmen CHP'nin muazzam bir yolsuzluk ağı kurduğuna dair iddialar halkta hiçbir karşılık bulamamış durumda. Neredeyse tüm anketlerde AKP, CHP'nin 4-5 puan gerisinde gözüküyor. Üstelik CHP büyük veya küçük şehirlerde büyük mitingler yapıyor, dinamik bir teşkilatla hem kendi tabanını sürekli konsolide ediyor hem de muhalefetin daha geniş kesimlerini bir arada tutmaya yönelik hamleler yaparak muhtemelen 31 Mart 2024 yerel seçim sonuçlarının toplumda daha da kök saldığı bir durum yaratıyor.

Halka güvenmek

Bütün bunlara AKP'nin bir yanıt üretmemiş olması, muhalefetin kimi kesimlerinde Erdoğan'ın "artık seçim yapmayacağı" şeklinde konspiratif ve pesimist bir hipotezi yaygınlaştırıyor. Elbette Erdoğan'ın son seçim sonuçlarından ve şu anki kamuoyu yönelimlerinden memnun olmadığı doğru. Halkın iradesini hiçe sayarak, seçilmişlere parmak sallayarak kendi yükselişini sağlayan dinamiklere düşman bir tutum içinde. Ancak Türkiye'de on yıllara dayanan, sayısız askeri darbe ile bile yıkılamayan bir seçim geleneği var. Türkiye halkı darbeciler veya demokrasiyi yok etmek isteyenler ne yaparlarsa yapsınlar, bir sonraki kavşakta gidip bu girişimlere karşı duran siyasi partilere oy veriyor. Ve 15 Temmuz darbesinde de görüldüğü gibi oy hakkını gasbetmeye çalışanlara karşı kararlı bir mücadele veriyor. Nasıl ki 15 Temmuz darbesine direnenler bu anlamda AKP'nin tabanından çok daha geniş bir toplumsal koalisyonu temsil ediyorduydu, 19 Mart'tan sonra İmamoğlu'nun etrafında oluşan hareketlilik de CHP'nin çok daha ötesinde kesimleri içine alan bir kitle dinamiğini temsil ediyor.

Dolayısıyla "seçimlerin artık olmayacağı" şeklindeki pesimist argümana karşı Türkiye halklarının, işçi sınıfının ve tüm ezilenlerin bu demokratik kültürü koruma konusundaki kararlılığına güveniyoruz.

Ancak AKP-MHP iktidarının gidişi yalnızca seçimlere endeksli bir mücadeleyle gerçekleştirilemez. Bütün baskılara ve yoksulluğa karşı işçi sınıfının farklı bölüklerini bir araya getiren işyeri temelli mücadeleler, sokak eylemleri, üniversite hareketliliği olmadıkça otoriter bir iktidarın rakiplerini sindirmeye yönelik her zaman yeni girişimleri gündeme gelecektir.

19 Mart eylemlilikleri sürecinde inisiyatif alan, barikat yıkan ve öne çıkan öğrenci kalabalığı böylesi bir kitle dinamizmini sağlamak için bize umut veriyor. Bunun yanı sıra Mehmet Şimşek'in halkı gitgide yoksullaştıran neoliberal (sözde rasyonel) programına karşı mücadele eden, AKP il başkanlıkları önünde eylem yapan işçiler, Aile Yılı adı altında örgütlenen tüm nefret içerikli provokasyonlara karşı varlıklarını ve haklarını savunan kadınlar ve LGBTİ+’lar, zeytinliklerini vermemek için direnen köylüler, 50 yıllık emeklerinin karşılığını almaya hazırlanan Kürtler, seçimleri aşan uzun soluklu bir mücadele hattını inşa edebilecek temel unsurları oluşturuyorlar.

Barış ve demokrasi mücadeleleri birbirinden ayıramaz

Burada Kürtlerden bahsetmişken barış sürecine ayrı bir parantez açmak lazım. Dergimizin bu sayısında bu muazzam gelişmenin önemini anlatan farklı yazılar var. Ancak muhalefetin daha ulusalcı kesimlerinin, CHP’nin en sağ kanadından İyi Parti’ye, Anahtar Parti’den Zafer Partisi’ne aşağı yukarı %10’luk bir toplumsal tabakanın sesi çok fazla çıkıyor. Ve bu ses barış süreci nedeniyle Kürt siyasi hareketini ve Kürt halkını düşmanlaştırmaya, onları muhalefeti bu zor durumda yüzüstü bırakıp AKP ile işbirliği yapan bir güç gibi göstermeye çalışıyor.

Bu çizginin utanç verici tarihi, 7 Haziran 2015 seçimleri öncesi benzer iddiaların ortaya atılmasına dayanıyor. Hatırlanacağı gibi o dönem HDP barajları paramparça ederek AKP’nin tek başına iktidar olmasını engellemiş, bu tabloyu çözüm sürecinin bitirilmesi, HDP liderliğinin bütün önemli isimlerinin hapse atılması, 15 Temmuz’dan sonra AKP’nin bu iddiayı ortaya atanların çok sevdiği MHP ile ittifak yaparak “yerli milli” bir başkanlık rejimini kurması izlemiştir. Bahsi geçen süreç içerisinde CHP “anayasaya aykırı ama evet” diyerek HDP’li vekillerin dokunulmazlığının kaldırılmasına destek vermiş, Kürt belediyelerine atanan kayıımlara doğru düzgün

bir ses çıkarmamıştı. Buna rağmen Kürt siyasetinin desteğiyle birçok büyük belediyeyi kazandı. Ve bugün gelinen durumda Kürtlere rutin olarak uygulanan şiddet ve baskı kendisine de uygulanmaya başladı. CHP liderliğinin ve içindeki birçok kanadın bugün “biraz daha doğru” bir noktada durduğunu teslim etmeliyiz. Fakat bu “Kürtler bizi satacak” şeklinde hezeyanlara sahip ulusalcı-ırkçı kesimlere bu tarihi hatırlatmak, tüm demokrasi ve özgürlük mücadelelerini “satanların”, özgürlüklere düşman olanların İyi Parti’den Zafer Partisi’ne, Fatih Altaylı’dan Yılmaz Özdil’e uzanan bir yelpazede olduğunu söylemek boynumuzun borcu.

Bununla birlikte, her ne kadar bugünkü çözüm süreci 2013-2015 arasında yaşanana kıyasla daha az “aşağıdan” dinamiği içeriyor, daha büyük ölçüde emperyalizmin hegemonya krizinin bölgede yarattığı sarsıntıların Türkiye devletindeki yankılarına yaslanıyor olsa da; bütünlüklü baktığımızda toplumun çoğunluğunu temsil eden partiler çözümün yanında duruyor. 2013-2015’teki sürecin doğrudan karşısında olan MHP bugün iktidarın ortağı ve bugün “devlet politikası” hâline geldiği açıklanan bu inisiyatif gündeme getirme konusunda büyük rolü olduğu aşikâr. CHP ise 2013’te çözüm girişimini Anayasa Mahkemesi’ne taşıyan ulusalcı tutumdan çok daha pozitif bir rol oynuyor. Çözümün tarafı olan AKP ve DEM Parti ile yine dışarıdan destek sunacakların belirten Gelecek Partisi, DEVA gibi güçleri düşündüğümüzde, barışa karşı milliyetçi histeriyi yükseltmeye çalışanlar gerçekten çok küçük bir azınlık olarak kalmış durumda. Bunun yanı sıra, bahsettiğimiz “aşağıdan” dinamik de bir ölçüde varlığını koruyor; arada geçen 10 yıl ve olanca “yerli milli” propagandaya rağmen bugün Kürt sorunuyla ilgili gerçek tarihin halkın hafızasında olduğu gibi durduğunu, çözüm yanlısı argümanların da yeniden yetersinbildiğini rahatça görüyoruz.

Dolayısıyla bu durum, çözüm girişimlerini itibarsızlaştırmaya çalışan ulusalcı çizgiye karşı elimizi güçlendiriyor. Hem CHP’ye yönelen tüm saldırılara karşı mücadele eden dinamiğin bir parçası olup hem de barıştan yana olabilmemizi, burada Kürt halkının özgürlüğünü savunan bir pozisyonu koruyabilmemizi sağlıyor. Bu iki mücadeleyi birbirine karşıt konuşturmak, birinin diğerine zarar vereceğini iddia etmek her iki cephede de zayıflamamıza ve kayıplar yaşamamıza yol açacaktır. Hem

otoriterleşmeye, baskılara, seçme seçilme hakkımızın elimizden alınması girişimlerine karşı çıkmak hem de Kürtlere uygulanan yüz yıllık devlet politikasının köklü biçimde değişmesini sağlayacak bir dönüşümde rol almak zorundayız.

Özgürlük işçilerle gelecek

Toplum her ne kadar bu iki ana gündemde de değişim isteği taşıyan ve eskisi gibi yaşamak istemeyen geniş kitleleri barındırıyor da, süreci egemenlerin arasındaki müzakerelerden çıkarıp aşağıdakilerin de inisiyatif alacağı bir durum yaratmakta bugün zorlandığımız açık bir gerçek.

Burada sosyalistlerin küçük güçleriyle mucizeler yaratacağı bir durumu beklemek gerçekçi değil. Ancak sendikaların, örgütlü işçi hareketinin daha fazla sahneye çıkacağı bir etkiyi yaratmak için elimizden geldiğince çabalamalıyız.

Hem demokratik hakların ve özgürlüklerin korunmasında hem de Türk-Kürt eşitliğinin ve tarihi bir barışın sağlanmasında işçi sınıfının sahneye çıktığı bir durumda kazanımlarımız çok daha fazla ve kalıcı olacaktır.

Ancak burada da böylesi bir işçi dinamiğinin egemen sınıfın tüm kanatlarından bağımsız hareket etmesini sağlamak zorunda olduğumuzu vurgulamak isterim. CHP’nin belediye işçilerine reva gördüğü muamelede, hayvanlarla ilgili katliam yasasının uygulanmasında birçok CHP’li belediyenin pratiğinde, bu egemen sınıf partisinin halka neden bir alternatif yaratamayacağının izlerini görüyoruz.

Demokrasi ve barış mücadelelerini birleştiren bir pozisyon, kendi etki alanını açabildiği ölçüde, AKP-CHP ikiliğinden bağımsız bir antikapitalist-özgürlükçü solun inşa edilebilmesi konusunda da umutlarımızı yeşertecektir.

*1917 Rusya’sında Şubat Devrimi’nden Ekim’e gidilen süreçte Bolşeviklerin sloganı ve ana siyasi çizgisi

Çözüm süreci yeniden

Sinan Özbek

Sorunun saptanması

Osmanlı İmparatorluğu çok sayıda etnik topluluktan oluşuyordu. 19. yüzyılda milliyetçilik akımları, İmparatorluk içinde de etkili olmaya başladı. Bu akımlar, öncelikle Balkanlar'da ortaya çıktı. İlk Sırplar bağımsızlık için ayaklandılar. 1804'te ayaklanan Sırplar, 1812'de yapılan anlaşmayla Osmanlı İmparatorluğu'ndan imtiyazlar kazandı. 1829 yılında Osmanlılara bağlı bir prenslik kuran Sırplar, 1878 yılında da bağımsızlık ilan etti. Öte yandan birçok isyan yapmış ve başarısız olmuş Yunanlılar, Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonunda 1829'da Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak ilk ulus devleti kurdu.

Osmanlı İmparatorluğu içinde Türkler, geç uluslaşan etnik unsurlardan biri oldu. 1923'te ilan edilen Türkiye Cumhuriyeti de Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığına son verdi. O tarihte Osmanlı İmparatorluğu'nun içinden, Arnavutluk'tan Irak'a kadar ve Türkiye dâhil olmak üzere, on altı yeni ulus devlet çıktı. Son gelişmelerle şimdi bu sayı kırkı aşmış durumda. Bu süreçte iki etnik unsur uluslaşmasını tamamlayıp, bağımsız devletini kuramadı. Bunlardan ilki Ermenilerdir. İkincisi olan Kürtler ise oldukça geç bir tarihte ulus bilinci geliştirdi. Türkiye'de yaşayan Kürtler nüfusun ikinci büyük etnik grubunu oluşturuyor. Zazalar da Kürt nüfus içinde sayılıyor.

İşyanlar

Şimdi şu sorulabilir: Osmanlı İmparatorluğu'nda diğer etnik gruplar bağımsızlık için ayaklanırken Kürtler durumlarından memnun muydu? Genel Kurmay arşivlerine dayanarak hazırlandığı söylenen çalışmaya göre 1806-1920 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı on üç büyük Kürt ayaklanması olmuş. Ufak çaplı işyanlar bu çalışmada anılmıyor. (Bu liste emekli bir subay tarafından gazeteci M. Ali Birand'a verilmiş ve 3 Ocak 2008 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır.) İlginç olan bu ayaklanmaların, neredeyse periyodik bir hal alması. Bunlardan 1881 yılındaki Ubeydullah İsyanı'nda Kürtlük bilincini çağrıştıran ifadelerin de kullanıldığına işaret ediliyor. Çünkü isyancıların talepleri arasında Kürdistan'ın bağımsız bölge olması isteği de var. Bu ayaklanmaların hemen hepsi kanla bastırılıyor. İsyan eden aşiretler sürgüne gönderiliyor.

Cumhuriyet döneminde ise Kürtler yirmi beş kere ayaklanıyor. Bunlardan ilki 1924 yılında Hakkâri'de. Bunun peşinden bazen aynı yıl içinde birkaç kere tekrar eden ayaklanmalar var. Yirmi dördüncü ayaklanma 1937 yılında Dersim'de. Bu ayaklanmadan sonra Kürt ayaklanmalarının sıklığı açısından bakılırsa uzunca bir ara var. 1978 yılında kurulan PKK'nin 1984 yılında Eruh kasabasını basmasıyla

başlayan, bugüne kadar gelen ve Süleyman Demirel'in "yirmi beşinci isyan" dediği ayaklanma, Kürtlerin tarihindeki en örgütlü isyanı.

Asimilasyon

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki Partisi çıkardığı yeni bir yasaya dayanarak 1916 yılında Kürtçe isimleri değiştirmeye başlıyor. Bunu sürgün edilen Kürtlerin nüfusun yüzde 5'ini geçmeyecek şekilde Türk nüfus içinde yerleştirilmesi izliyor. Kuşkusuz bu, planlı bir asimilasyon politikasıdır. Kürtçe yer isimlerinin değiştirilmesi ve çocuklara Kürtçe isim verilmesinin yasaklanması cumhuriyet Türkiye'sinde de devam ediyor. Mustafa Kemal Paşa, Sovyet Dış İşleri Komiseri Çicerin'e yazdığı mektuplarda Kürdistan'dan bahsediyor. Bazı Meclis konuşmalarında Kürdistan ismini kullanıyor. Dahası Kürtler için özerk bir yapıyı savaşının sonunda önerdiği biliniyor. Buna rağmen 1923 yılından itibaren Kürdistan isminin kullanılmadığı görülüyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi Kürt politikası, Kürt varlığını kabul etmemek ve asimilasyon üzerine kuruluyor. Bunun en çarpıcı ve tam bir karikatür örneğini Murat Belge epey önce Taraf Gazetesi'nde yazdı. Belge, sahaflardan aldığı ama onun eline geçmemesi gereken hizmete özel bir kitaptan aktarıyor: Kitap 1982 yılında Kara Kuvvetleri

rı 2014 yılında “Çözüm Süreci” girişiminde açıkça bir reform programı ilan edilmese de sorunun çözümü için atılacak adımların üç aşamalı bir sürece yayılacağı söylendi. O dönem atılacak adımlar şöyle sıralandı:

1) PKK’nın silah bırakması, reformlar için bir ön koşul olarak konuluyor. Silah bırakma durumunda sürecin çok hızlanacağı anlatılıyor.

2) Dağdaki PKK güçlerinin affedilmesi için formül aranıyor. Genişletilecek bir afla bu güçlerin yüzde 90’ın ceza almadan evlerine dönmesi sağlanacak. Örgütün 300- 400 kişi olduğu söylenen önderlerinin Avrupa dâhil olmak üzere yaşayacakları ülkelere gitmesi sağlanacak.

3) Öcalan’ın tutuklu bulunduğu İmralı Adası’ndaki tecrit koşulları kaldırılacak. 5-6 mahkûm daha yanına konulacak. (Bu hayata geçirildi).

4) Yurtdışında yaşayan Kürtlere vatandaşlık verilecek. Bu uygulamayla Türk vatandaşlığından çıkarılmış binlerce Kürt vatandaşlık hakkı kazanacak.

5) Kürt dili önündeki engeller kaldırılacak. Değiştirilmiş köy isimleri kaldırılıp eski Kürtçe isimleri verilecek. Çocuklara Kürtçe isim verilebilecek. Televizyonlar Kürtçe yayın yapabilecek. Cezaevlerinde tutuklular telefonla Kürtçe konuşabilecek. Üniversitelerde Kürt dili bölümleri açılacak. Kürt kentlerinde dağlara yazılmış olan “Ne mutlu Türküm diyene” vb. sloganlar silinecek. (Bunların da bazıları hayata geçirildi).

6) Uzun vadede anayasada değişiklik yapılacaktır. Türklüğe yapılan vurgular çıkarılacaktır.

Kürt tarafının reform beklentileri

Bu açıklamalar karşısında DTP Başkanı Ahmet Türk, “Dağ fare doğurdu” yorumunu yaptı. Öcalan ise bağımsız Kürt devletini çözüm olarak görmedi-

ğini aksine devletin kendisini bir sorun olarak gördüğünü duyurdu. Öcalan, ulus devletin aşılmaya başladığını savunuyor. Irak’ta Barzani’ye verilen türden bir federasyonu da istemediğini ekliyor. Öcalan, kendi çözüm modelinde devletin olacağını, diğer tarafta da demokratik Kürt ulusunun olacağını söylüyor. Kürtler devleti kabul edecek, devlet de Kürtlerin demokratik ulus olma hakkını kabul edecek. Kuşkusuz bu, içi doldurulması gereken bir ifade. Devam eden Öcalan, bunun içinin nasıl doldurulacağını çok kaba başlıklarını da veriyor. Öcalan’ın çözüm önerisinin ana başlıkları şöyle:

1) Kürtlerin önündeki engeller kaldırılacak, her alanda örgütlenme özgürlükleri olacak. Demokratik bir ulus olarak varlık kazanacaklar.

2) Kendi sporunu, eğitimini, dini örgütlenmesini, meclisini, belediyelerini kendisi kuracak.

3) Kendi öz savunma güçleri olacak. Bu güç Kürtlerin kendi arasındaki itilafları çözecek.

Öcalan’ın beklentileri en kaba hatlarıyla bu şekilde sıralanıyor. Ancak Kürt sorunu konusunda sembol isim olan İsmail Beşikçi farklı düşünüyor. Beşikçi, Kürt sorunu hakkında yazdığı kitaplardan dolayı 17 yıl hapis yatmış bir aydın. Beşikçi, Kürtlerin 40 milyonu geçen bir nüfusa sahip olduğunu hatırlatıyor. Bu kadar büyük bir nüfusun ne Birleşmiş Milletler’de ne Avrupa Konseyi’nde ne de İslam Ülkeleri Konferansı’nda hiçbir siyasi statüye sahip olmadığını tespit ediyor. Beşikçi, açıkça Kürtlerin federatif bir yapı olarak örgütlenmesinin, barışın sağlanmasının koşulu olduğunu düşünüyor. Kürtlerin gelecekte devlet kurma ihtimaline de ipotek konulmayacağı vurgulanıyor.

“Terörsüz Türkiye” başlığıyla yeniden

İlk olarak vurgulanması gerek nokta sanırım: Kürt sorununun müzakereler

yoluyla çözülmesini savunan ve karşı çıkanların yeniden saflaşması. Bu kez süreç en radikal, en kararlı ifadelerle MHP’den geliyor. Kuşkusuz bu çok önemli ve çok kayda değer. Çözümün; en köklü milliyetçi parti tarafından talep ve ilan edilmesi, bir dengesizlik ya da benzer bir kavramla açılanamaz. Bu, dünya, Ortadoğu ve Türkiye konjonktürünün detaylı bir analizine ve yorumuna dayanıyor. Çözüm bayrağının MHP’nin elinde olmasının ilk ve pratik sonucu, çözüme en çok direnç gösterecek kesimin ikna edilmesine hizmet edecek olması. Ama bu, ilk akla gelen pek de derin olmayan bir tespit. Asıl mesele Ortadoğu’nun yeniden şekillenmesinde Kürtlerin kazandığı konumla ilgili. Ortadoğu yeniden şekillenirken Kürtler siyasi bir aktör olarak beliriyor. Bu aktörle kurulacak ilişki, yeniden şekillenecek Ortadoğu’da nasıl bir rol alınacağı hususu açısından önem kazanıyor. Suriye’den başlayıp Irak ve İran’a ve tabii Türkiye’nin içinde devam eden bir Kürt kuşağı, İsrail ile Arap ve dahi savaştığı İran’la ilişkisi açısından olağanüstü bir önem taşıyor. Sadece bu değil: Suriye’deki yönetim değişikliği, Suriye’nin henüz dengeli bir yapıya kavuşmamış olması, Başta ABD olmak üzere çıkarını dayatan büyük güçlerin devreye girmesini getiriyor.

Üç (artı bir) tarz-ı siyaset

MHP: Devlet Bahçeli, yaklaşık olarak “PKK silah bıraksın, kendini feshetsin, Öcalan gelsin Meclis’te DEM grubunda konuşsun ve umut hakkından faydalansın” derken hakikaten yeni süreci en yüksek noktadan başlattı. Bunun çok tartışmaya yol açacağı açıktı. Ancak bu tartışmaların belirleyici bir anlamı yok. Bahçeli’nin çıkışı, yukarıda kısaca aktardığım konjonktürün, devletin ilgili kurumlarıyla analiz edilmesi ve yorumlanmasına dayanıyor. Bu analiz, MHP’nin geleneksel önceliğine uygun bir tutum almasını getiriyor. MHP, politik tutumunu, ülkenin bekası değerlendirmesine dayandırıyor. Dolayısıyla MHP, politik tutumunu beka tespitine

bağlı olarak belirleyecek. Bu yüzden de MHP'nin yeni süreçte son derece kararlı duracağı öngörülmeli. Burada; politik tutuma yön veren başat tutamak, konjonktür analizi ve ülkenin bekası ...

AKP: Kuşkusuz AKP, MHP'yi harekete geçiren analizlerden, MHP'nin çıkışından öncelikli olarak bilgi sahibi. Zira bu hamle kuşkusuz bir devlet politikası. İktidar partisinin temkinli tutumunu belirleyen, çözüm sürecinin iktidarını nasıl etkileyeceği konusundaki endişesi. Öyle ki politik tutumunu belirleyen koşulun, iktidarının devamına bağladığı, ülkenin bekası tespitleri ve

iktidarını sürdürebilme arasında sıkıştığı görüntüsü veriyor. Bahçeli'nin devlet başkanının süreci üstlenmesi gerektiği mealindeki uyarıları, AKP'nin "iş i yavaştan alma" kanaatine dayanıyor. Bu olgu, MHP ile arasında ciddi ve krize açık bir gerilim noktası olma potansiyelini taşıyor. Buna rağmen, bu süreçten bir başarı çıkarsa, bunun bütün siyasi meyvelerini toplayan tek parti olmak istiyor. "Terörsüz Türkiye" sürecini AKP, MHP ve DEM Parti'nin birlikte götüreceğini söylemek açıkça CHP'yi sürecin dışında tutmak anlamına geliyor. Bu da parti politikası değil ama ülke meselesi olan süreçte daraltıcı bir etki yapıyor. Dolayısıyla bir gerilim hattı oluşturuyor. Burada; politik tutuma yön veren başat tutamak, konjonktür analizi ve iktidarda kalmak...

DEM: Bu kez süreci bizzat Öcalan yönetiyor. İlk hamlede örgütünün kongresini toplayarak feshetti, ikinci hamlede silah bırakmayı başlattı. Belli ki buna uygun ve konuşulmuş adımların atılması beklenecek. DEM Eşbaşkanı, Kürt tarafının bir partiyle ittifak içinde olmadığını, devletle görüştiklerini söylüyor. CHP'nin sürece katılması gerektiğini vurguluyor. İlk hamlede yapılması beklenen, Meclis'te komisyon kurulması ve kimi tutsakların serbest bırakılması. Öcalan'ın ve DEM

Parti'nin politik tutumunu, Kürtlerin çıkarları belirleyecek. Burada; politik tutuma yön veren başat tutamak, Kürtlerin kazanacağı konum...

CHP: Özgür Özel, açıkça süreci desteklediğini söylüyor. Sürecin dışında tutulmaktan dert yanarken, bir yandan da sürecin doğuracağı olası risklerden uzak kalarak, muhafazakâr seçmeni yanına çekmeye çalışıyor. Oysa AKP'nin oy kaygısıyla yaşayacağı sallantıları göz önüne alarak, çözümün asıl sahibi ve garantisi olduğunu ilan ederek davranması onu güçlendirecek. Burada; politik tutuma yön veren başat tutamak, konjonktür analizi ve iktidar alternatifi olmak...

Ne beklenebilir?

İlk handikap, Türkiye'de demokrasinin gelişmemiş olmasıdır. Sorunun Batı'daki örneklerindeki gibi çözülebilmesi için Türkiye'nin o ülkelerdeki demokrasi düzeyini yakalamış olması gerekirdi. İşte bu noktada bir kısır döngü oluşuyor: Kürt sorunu var oldukça Türkiye demokratik bir toplum olamıyor, demokratik olamadığı için de sorunu gerçek çözüm eksenine oturtamıyor. Ancak buna rağmen siyasi irade, çözümde ısrar ederse barış sağlanacaktır. Kuşkusuz bu, son derece sancılı geçecek bir süreçtir. Çözüm sürecinin ilerlemesinin önündeki içerden engeller, eski gücünü önemli oranda kaybetmiştir. Bu güçler, Kürt sorunu ile nasıl baş edileceği doğrultusundaki tezlerinde başarısız oldukları gibi uygulamalarında da başarısız olmuştur. Vesayetin parçalanması da Kürt sorununun çözülmesinin siyasi iradenin eline geçmesi olarak görülmesi. Yakın geçmişte, Kürt sorununun varlığının, vesayetin pekişmesinin yaşandığı olgulardan biri olduğu hatırla tutulmalı.

Yeni çözüm sürecinin ciddi bir paradoksu daha var: Bir yandan terör örgütü dediği yapıyla bir barış süreci sürdürürken, diğer yandan muhalefete karşı anti demokratik uygulamalar yapmak. Bu ikisinin birlikte sürdü-

rülmesi neredeyse imkânsızdır. Hele Bahçeli'nin Öcalan'ın serbest bırakılması ve Meclis'te konuşmasını telaffuz ettiği bir dönemde, bu mümkün değildir. Kürt hareketinin de muhalefete karşı sürdürülen tutumlarda, iktidarı destekleyeceğini düşünmenin bir karşılığı yoktur. Kürt hareketi bunu yaparsa, kendisinin ortaya koyduğu yeni siyasi hattı tam manasıyla inkâr etmiş olur.

Muhalefet, daha sınırlı ifadeyle CHP, barış sürecinin teminatı olduğunun güvenini verebilirse, siyasi dengelemin yeniden kurulabilme imkânlarının önünü açabilir. Bu bahisteki handikap ise CHP'nin ulusalcı kanadıdır.

AKP'nin, Suriye ve İran'daki Kürt partilerinin PKK'yi takip etmesi ve silah bırakması beklentisinin bir karşılığı olduğunu düşünmek zordur. Zira Suriye konjonktürü, Türkiye konjonktürüyle benzer değildir. Orada YPG, stabil olmayan bir yeni iktidarla muhataptır ve çok farklı güçlerin savaş durumu vardır. İran'daki PJAK ise ABD ve İsrail'in iktidarı değiştirmeye muradında olduğu bir ülkedeki örgütlü güçtür. Batılı güçlerin ve İsrail'in ve hatta Azerbaycan'ın PJAK ile kurduğu ya da kuracağı ilişkinin, PKK ile kurdukları ilişkiyle aynı olması beklenebilir. İran Kürt nüfusu Türkiye'den sonra ikinci büyüklüktedir. Kaynaklar İran Kürtlerinin 4 ila 8 milyon arasında olduğunu yazıyor.

Son olarak; 1978 yılından beri silah kullanan bir örgüt, "ben silahları bırakıyorum, demokratik siyaset yapmak istiyorum" dediğinde, "hayır senin silah bırakmanı kabul etmiyorum" demek mümkün değildir ve bu dünyaya anlatılamaz. Yeniden başlayan çözüm süreci (ya da ne ad verilirse verilsin), ona direnen gücü bertaraf etme potansiyelini taşıyor. Çözüme direnen gücün, bu direnci hangi saike dayanırsa dayansın, bertaraf olma riski vardır.

“Süreç, Türkiye’nin demokratik geleceğini yeniden inşa etmek için bir fırsat olabilir”

Dr. Esra Elmas ile röportaj

İnsan hakları, demokratikleşme ve çatışma çözümü alanında faaliyet gösteren çeşitli uluslararası sivil toplum örgütlerinde yöneticilik ve danışmanlık yapmış olan; İstanbul Bilgi Üniversitesi Çatışma Çözümü Merkezi ile Çankaya Üniversitesi Kadın Çalışmaları Merkezi’nin yönetim kurulu ve Akdeniz Kadın Arabulucular Ağı’nın (Mediterranean Women Mediators Network) Türkiye Anteni üyesi Dr. Esra Elmas ile Kürt sorununda gelişen çözüm ve barış girişimi üzerine bir röportaj yaptık.

Tarihi silah bırakma töreni sürecin gidişatı açısından nasıl bir anlam ifade etti?

Bu Türkiye’nin son 50 yıllık çatışma tarihi açısından bir dönüm noktası. Daha önce de çok defa ateşkesler yaşanmıştı ama bu ateşkeslerin hiçbiri kalıcı siyasi dönüşüm yahut kurumsal tanınma ile sonuçlanmadı. Bugün yeni bir durumun içindeyiz. Bugün taktiksel duraklamadan stratejik silahsızlanmaya geçiş döneminden bahsedebiliriz. Yani bugün yaşanan kısa vadeli, araşsal bir süreci değil örgütsel dönüşümle bağlantılı, niyetli bir silahsızlanmaya işaret ediyor. Bu bir paradigma ya da repertuar değişimi ve

bunu da Öcalan Şubat ayında PKK’ye yaptığı fesih çağrısında, “artık silahlı mücadele anlamını ve işlevini yitirmiş” diyerek ifade etti. Bu silah yakma töreni bu paradigma değişiminin iç ve dış kamuoyuna sunulmasıydı. Sürece dair iyi niyet ve kararlılık da ifade edilmiş oldu. Devlet tarafında da bir paradigma değişikliğinden bahsetmek mümkün. PKK’nin 11 Temmuz’da Süleymaniye’de gerçekleştirdiği silah yakma töreni PKK ve devletin iş birliği içinde organize edildi. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Temmuz ayı itibarıyla Meclis komisyonu da kuruldu ve PKK’nin silahsızlanmasına yönelik süreç karşılıklı somut adımlarla devam ediyor. Dünyadaki ve bölgedeki gelişmeler de bu paradigma değişikliğini teşvik ediyor. Bu adım bundan sonraki aşamalara geçiş, karşılıklı güvenin yeniden tesisi ve sürecin meşruiyeti açısından çok önemli bir gelişme.

Meclisteki komisyondan neler beklenmeli?

TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş siyasi parti gruplarına gönderdiği yazıyla TBMM’de silahsızlanma süreci için kurulacak 51 kişilik komisyonda AK Parti’nin 21, CHP’nin 10, DEM Parti ve MHP’nin 4’er, İYİ Parti ve

Yeni Yol’un 3’er milletvekili ile bulunacağını açıkladı. Bu meclisteki partilerin tamamına yakının komisyonda temsil edileceğini gösteriyor. İyi Parti sürece karşı olduğu için komisyona üye vermeyeceğini en başta açıklamıştı.

Yine iktidarın yaptığı açıklamalardan bu süreci 5 aşamada yapılandırıldığını görüyoruz. Temas, çağrı, fesih ve silah bırakma, hukuki düzenleme ve toplumsal entegrasyon. Temas, çağrı, fesih süreçleri geride kaldı ve silah bırakma süreci de başlamış oldu. Melis komisyonunun görevi sürecin hukuki düzenleme olan dördüncü aşaması ile sınırlı görünüyor.

Yani komisyonun temel işlevi yasal reform aşaması. Buna yönelik olarak mevcut yasalarda (Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Siyasi Partiler Kanunu, Belediyeler ve Yerel Yönetimler Kanunu) demokratik ifade ve katılımı engelleyen hükümleri tespit ederek reform önerileri geliştirmesi beklenir. Şiddet içermeyen siyasi faaliyetler nedeniyle yargılanmış kişi ve grupların hukuki ve siyasi itibarlarının iadesi için yasal düzenlemeler önermesi ve ayrıca sürece dahil olan tüm siyasi

ve sivil aktörlerin siyasal faaliyetlerini güvence altına alacak düzenlemeler geliştirmesi de gerekir.

Dünyada benzer komisyonların işlevleri bu kadarla sınırlı değil. Normalde bu tür komisyonların silahsızlanma, yeniden entegrasyon ve hakikat, tanıma ve mağdur odaklı toplumsal uzlaşma başlıklarını kapsayan geniş bir görev alanı ve işlevi var. Türkiye’de mevcut komisyonun işlevinin yasal reformla sınırlı olduğunu görüyoruz. Ama yasal reform da diğer süreçlerin alt yapısını hazırlayan en önemli aşamalardan biri ve bu farklı aşamaları birbirinden tamamen ayrı süreçler olarak da düşünmek mümkün değil. Bugün bu komisyonun yapacağı yasal düzenlemeler sürecin yeniden entegrasyon ve toplumsal uzlaşma aşamalarını doğrudan etkileyecek. Bu süreçlere bir köprü işlevi görecek. Sürecin gelişimine bağlı olarak bu komisyonun görev ve işlevi revize edilerek genişletilebilir yahut başka aşamalar için yeni komisyonlar kurulabilir bunu zaman içinde göreceğiz.

Türkiye’deki çözüm süreciyle bağlantısı olduğunu da düşünürsek, Suriye’deki genel gidişatı ve bunun içinde özel olarak Kürtlerle merkezi hükümetin ilişkisini nasıl görüyorsunuz?

Türkiye’de devlet Öcalan’ı lider kabul

eden tüm örgüt ve yapıların silahsızlanmasını hedefliyor. Dolayısıyla Suriye’de 2011 yılında Suriye iç savaşının başında kurulan YPG’nin ve 2015’de YPG’nin bir çatı örgütü olarak kurulan SDG’nin de silah bırakması arzu ediliyor. Öte yandan Türkiye bu beklentiyi Türkiye’deki sürecin bir ön koşulu haline getirmedi. Beklentisini ve pozisyonunu koruyor ama Suriye’de tozun dumanın yatışmasını da bekliyor. Suriye’de Mart ayında Suriye’deki yeni yönetimin lideri Ahmad al-Sharaa ve SDG lideri Mazloum Abdi arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya göre kapsamlı bir ateşkes ve SDG’nin askeri ve sivil yapılarının Suriye devlet yapısı içine entegre edilmesi planlanıyor. ABD ve Fransa’nın da Suriye’de düzenin yeniden tesisi için yoğun şekilde çalışmalar yürüttüğü biliniyor. Öte yandan İsrail’in bölgede yaratmış olduğu şiddet ve yıkım pek çok sürecin yavaşlamasına da sebep oluyor.

Bu bakımdan Suriye’deki gelişmeler Türkiye’deki süreç için bir risk olmayı sürdürüyor. Suriye’de olası bir iç çatışmaya dönüş ya da savaş hali buradaki süreci olumsuz yönde etkiler ama Türkiye, ABD, Fransa, Al Shaara yönetimi ve SDG de dahil olmak üzere tüm aktörlerin uzlaşma yönünde bir çaba içinde olduğu görülüyor.

2013-2015 yılları arasındaki çözüm sürecinde CHP ve MHP’nin karşıt bir konumlanışı vardı. Bugün hem onlar barışla ilgili olumlu konuşuyor, hem de birçok farklı siyasi partide de pozitif bir yaklaşım var. Anaakım siyasi partilerin çözüme yaklaşımındaki değişimi nasıl yorumluyorsunuz?

Bunda seçimlerde kurulan ittifakların olumlu bir etkisi var. DEM Parti, eski adıyla HDP, her ne kadar üçüncü yolu benimseyerek altılı masanın dışında kalsa da muhalefetin parçasıydı ve özellikle yerel seçimlerde girilen ittifaklar muhalefet partileri arasındaki diyalogu ve iş birliğini güçlendirdi. Uyuşmazlıklardan çok ortaklıklar etrafında kurulan bu ittifak kültürü bugün silahsızlanma konusunda siyasi partilerin eskiye nazaran daha açık fikirli ve pozitif olmasını mümkün ve zorunlu kıldı.

Bir de bir önceki 2009-2015 arasında yaşanan çözüm sürecinin mirası var. Sonradan ülke bambaşka bir siyasi iklime evrilip çözüm süreci adeta ölmeye yatarsa da, sürecin yarattığı perspektif aslında hiçbir zaman yok olmadı. Çözüm süreci tüm eksiklerine ve kesintiye uğramasına rağmen Türkiye’de barışın norm haline gelmesini sağladı. Ve bugün siyasi partilerden, güvenlik kurumlarına ve sıradan vatandaşlara kadar bu işin silahla değil

“Eğer bu süreç yalnızca bir silahsızlanma adımı olarak kalmaz ve bir siyasal-toplumsal dönüşüme dönüşürse, bu sadece Kürt meselesiyle sınırlı kalmaz. Türkiye’nin farklı toplumsal kesimleri, farklı mücadele alanları için de yeni imkânların kapısını aralar.”

siyasetle çözüleceği fikrinin büyük oranda yerleştirilmesini başardı. Yani aslında hiçbir barış çabası boşa gitmiyor ve bir sonraki süreç için bir alt-yapı oluşturuyor. Bugün ilk günden itibaren siyasi partilerin büyük oranda olumlu bir konsensüs oluşturmasının en temel sebeplerinden biri de bu.

Bir de tabii zorunluluklar var. Bir sonraki seçim dönemine doğru giderken Kürtlerin desteğini almayan hiçbir partinin iktidara gelmesi mümkün görünmüyor.

Halk arasında yapılan kamuoyu yoklamalarında sürece desteğin arttığı gözlemleniyor. Türkiye halkları bu büyük barışmayı sağlayabilecek mi?

Evet, yapılan kamuoyu araştırmaları son derece olumlu. En son Temmuz ayında Ankara Enstitüsü’nün yayınladığı araştırmada sürece desteğin yüzde 70’lere çıktığı görülüyor. Süreç içinde yol alındıkça aslında toplumsal destek de artıyor. Araştırmadaki en dikkat çekici nokta ise toplumun hem Kürt meselesine yaklaşım hem de PKK ile mücadele konusunda resmi söylemin bugüne kadar izlediği güvenlikçi yaklaşımdan farklı yollara ve bu konularda yeni bir siyaset strateji geliştirilmesine açık olması. Yani toplum bir yandan resmi söylemin pek çok ezberini tekrar ediyor ama bundan sonra izlenecek yol sorulduğunda da çözümün silahtan değil siyasetten geçtiğini belirtiyor. Bu Türkiye’de barışı tesis etmek isteyen siyasi ve toplumsal aktörler açısından büyük bir imkân sahasına işaret ediyor. Aslında biz benzer bir durumu bir önceki çözüm sürecinde de görmüştük. O dönem toplumsal destek yüzde 80’nin üzerine çıkmıştı. Toplum gerçekleşeceğine ikna olduğu,

ayakları yere basan bir çözüm yolunu her zaman büyük oranda destekliyor. Dolayısıyla Türkiye’de barışı inşa etmek elbette mümkün ama bu siyasi aktörlerin kapasitesine, toplumun bu talepte ısrarcı olup olmamasına, hem toplum hem siyaset olarak 50 yıldır çatışmaya ve savaşa göre biçimlenmiş düşünme alışkanlıklarımızı ve dilimizi değiştirip değiştirmeyeceğimize bağlı olarak gecikecek yahut gecikmeyecek. Tarih 40 günlük yolun 40 yılda yüründüğü örneklerle dolu maalesef ama Kuzey İrlanda, Kolombiya yahut Güney Afrika’da toplum barışabiliyorsa biz neden yapamayalım. Bizim sorunlarımız daha zor değil.

“Terörsüz Türkiye” söyleminden gerçek ve eşitlikçi bir “barış” vurgusuna geçişi mümkün görüyor musunuz?

Görüyorum. Bir süreç devam ederken türlü türlü adlarla anılabilir. Bazen bu isimlendirmeler kulağa ideal gelmeye de gerekli olabilir yahut bazen bizzat isimlendirmenin kendisi süreç için bir probleme dönüşebilir. Bu sürecin sonunda hangi isimle anılacağı sürece katılan ve bu süreci biçimlendirenlerce belirlenecek. Yani sürece kim sahip çıkarsa hem muhteva hem isimlendirme ona göre biçimlenecek. Bu süreçler aynı zamanda birer mücadele alanı bu bağlamda. Eşitlikçi bir barış vurgusunu isteyen herkes bunun için çalışacak. Bunun başka bir yolu yok. Bu süreçlerin en sonunda birden fazla ismi de olabilir, sürdürülebilir bir mutabakat ve toplumsal uzlaşma sağlandığı sürece bunun da bir sakıncası olmaz.

Barışın diğer toplumsal mücadelelerin önünü açıcı bir etkisi olacak mı? Bu silahsızlanma süreci yalnızca bir

güvenlik meselesi olmaktan çıkıp Kürt meselesi bağlamında bir siyasal ve toplumsal dönüşüme evrilme potansiyeli taşıyor.

Eğer bu dönüşüm gerçekleşirse, beraberinde kaçınılmaz olarak bir normalleşmeyi ve sivil siyasetin güçlenmesini getirecektir. Burada kritik olan, sürece nasıl yaklaştığımızdır. Bu gelişmeleri kısa vadeli siyasi hesaplarla —seçimler, lider kazançları, ittifak dengeleri üzerinden— okuyabilirsiniz. Ama bir diğer yol da var: Bu sürecin Türkiye’de sivilleşme, demokratikleşme ve toplumsal barış açısından ne tür yeni imkânlar sunduğu üzerine düşünmek, çalışmak.

Bakış açınız sürece nasıl katkı sunacağınızı da belirler.

Eğer bu süreç yalnızca bir silahsızlanma adımı olarak kalmaz ve bir siyasal-toplumsal dönüşüme dönüşürse, bu sadece Kürt meselesiyle sınırlı kalmaz. Türkiye’nin farklı toplumsal kesimleri, farklı mücadele alanları için de yeni imkânların kapısını aralar.

Sivil siyaset alanının genişlediği, toplumsal ve siyasal meselelerin artık terör veya güvenlik parantezinde ele alınmadığı bir Türkiye’de; kadın hakları, işsizlik, çevre, gıda güvenliği, eğitim ve sağlık gibi konular çok daha açık, özgür ve etkili biçimde tartışılabilir.

Bu süreç, yalnızca çatışmayı sona erdirmeye ihtimali taşıyan bir yol değil; aynı zamanda Türkiye’nin demokratik geleceğini yeniden inşa etme yönünde önümüze çıkan nadir fırsatlardan biri olabilir.

Barış aktivistleri tarihi çözüm girişimi için ne diyor?

Enternasyonal Dayanışma olarak bugüne kadar barış için emek verenlere süreç için düşünce ve dileklerini sorduk.

Hidayet Şefkatli Tuksal (İlahiyatçı ve yazar) “Bütün yurttaşların kendini güvende hissettiği hukuki bir zemin tesis edilmeli”

“Barış sürecinin PKK’nın fesih kararıyla bir adım daha ilerlediğini düşünüyorum. Bu sürecin ilerleyerek ülkemizin bütün yurttaşlarının kendilerini güvende hissettiği hukuki bir zeminin tesis edilmesi, insan hakları ve onurunun temel değerler olarak kabul gördüğü demokratik ve adil bir düzenin inşası gibi gelişmelerle hem ülkemizin hem de bölgemizin güvenliği ve istikrarının temin edilmesinin zorunlu olduğuna inanıyorum.”

Yasin Altıntaş (Enternasyonal Dayanışma): “Kalıcı barış için mücadeleye devam”

“PKK’nin kendini feshetmesi ile sonuçlanan süreç, hepimiz için olumlu görünse de bunu bir sonuç olarak

değil başlangıç olarak görmemiz gerekiyor. Zira, kökleri yüz yılın ötesine dayanan bir problemle ilk adımda yüzleşme, ikinci adımda bu problemi tamamen ortadan kaldıran kalıcı çözüm için önemli adımların atılması gerekiyor.

İki tarafın da tam temsiliyet ve eşit müzakere edebileceği bir masa oluşturulmalı. Geçmişin kayıplarını masaya koyup hesaplaşması ile çokça vakit harcamak yerine geleceğin inşasına odaklanılmalıdır.

Eşit yurttaşlık hakkı, anadilde eğitim hakkı, propaganda hakkı gibi temel konuları güvence altına alacak, her türlü ırkçı yaklaşımlardan uzaklaşacak uzlaşmacı bir dil ile bina edilecek yeni bir anayasa kaçınılmaz görünüyor.

Burada en önemli nokta ise birkaç istisna çatlak sesin dışında barış konusunda toplumsal bir uzlaşmanın sağlandığıdır. Dolayısıyla bu süreç artık devletin bir lütfu ve/veya dayatma-

sından ziyade halkların bir hakkı ve uzlaşısı olarak ele alınmalıdır. Barışa dair şimdiye kadar elini taşın altına koymuş, zor zamanlarda bunun cefasını çekmiş olanlar için belki de bundan sonraki ana görev bu uzlaşının derinleşmesi ve kalıcı hâle gelmesi için çaba harcamak ve bunun sözde değil hukuki temellere dayanan bir kardeşlik öyküsüne dönüşmesini sağlamak olmalıdır.

Hasılı kelam, en kötü barış en iyi savaştan yeğdir ve barış olmadan hakların gündeme gelmesi dahi zordur.

Umudu kaybetmeden kalıcı barış için mücadeleye devam...”

Ufuk Uras (Sosyalist siyasetçi ve akademisyen): Barış sürecine dair...

“Bahçeli gibi süreci ilk tetikleyen bir aktörün kararlı tutumu AK Parti’yle birlikte Cumhuriyet İttifakı’nı bu devlet politikalarının taşıyıcısı kılarken, yeni CHP yönetimi de Özgür Özel ve Ekrem İmamoğlu şahsında muhalefetten de destek buldu.

“Barış, dillerin sustuğu değil; anlayışla konuştuğu bir hayaldir. Ve bu hayal, her adımda biraz daha gerçeğe dönüşebilir; yeter ki insan, içindeki sevgiyi savaştan güçlü kılsın.”

Bu süreç milliyetçi camiada da ilginç bir ayrışmaya neden oldu, pozitif milliyetçilik ile negatif milliyetçiliğin farklılaştığını da gördük. Devleti karşısına alan bir negatif milliyetçiliğin önümüzdeki süreçte fazla şansının olmadığını da yaşayarak göreceğiz ve test edeceğiz.

DEM Parti de bu süreçte son derece sorumlu ve olumlu bir tutum içinde hareket ederek kamuoyunun takdirini kazanmayı başardı.

Silahların susması ile ilk adım doğru atılmıştır, en zor olanı geride bıraktık, bundan sonra barış bilincini elbirliğiyle inşa edeceğiz.

Tarihin doğru yerinde durmak kıymetlidir. Barışın bize rağmen değil bizlerin sayesinde kurulması gelecek kuşaklara bırakabileceğimiz en güzel mirastır.

Orta Doğu'daki kader ortaklığımız, yerkürenin efendileri karşısında kendi irademizin efendisi olmamızı sağladığında, çocuklarımıza gözümüz arkada kalmayan bu mirası bırakmış olacağız.”

Fatma Akdokur (Barış gönüllüsü, ilahiyatçı): “Barış yolunun döşenmesine bir soluk katmalıyız”

“Tarihi günler yaşıyoruz. Türkiye için olduğu kadar bütün bir bölgesel coğrafya için barışın, selamın, huzurun, kansız ve gözyaşının dökülmeyeceği günlerin şafağı söküyor. Çünkü silahsız günlerle, hep birlikte, barışın şemsiyesi altında çoğulculuğun ve birlikte yaşamının imkânlarını geliştirebilmenin fırsatı yakalanmış görünüyor. Elimiz yüreğimizde; bir güvercin

tedirginliğiyle, barışın güven ortamına doğru adımlarken, geline kavşağın ne büyük bir çaba ve özveriyle örüldüğünün de farkındayız. Bu fırsat çok ama çok kıymetli.

Barışın, selamın asıl olduğu unutulmamalı. Halkların kardeşliği, bu kardeşliğin gereğince bir hukukun inşası ancak barış, selamlaşma ve helalleşme ortamıyla mümkün. Silahlı çatışmanın ortadan kalkması ve bizzatı barış ortamı diğer bütün sorunların; hak, hukuk ve özgürlüklere dair taleplerin sağlıklı ve huzurlu bir zeminde müzakere yolunu açacaktır. Yani silahlar olmadan, ölmekten ve öldürmeden konuşabilmek, tartışabilmek, siyaset yapabilmek, bireysel ve toplumsal hak taleplerini dile getirip gerçekleştirmek ve sonunda gerçekten hayata dâhil olup halaylar, şenlikler kurabilmek hepimizin dileği, duası.

Bunun gerçekleşmesi, her birimizin bütün korku, kaygı ve güvensizliğini paranteze alarak, elini taşın altına koymasından geçiyor. Ki, rahmetli Sırrı Süreyya Önder, bütün bedenini koyarak bizlere bu sorumluluğu zaten yükledi gitti. Bizler derken başta Meclisiyle, bütün siyasi partileri ve sivil toplumuyla, Türküyle, Kürdüyle, Arabıyla, Lazıyla, Çerkesiyle... dindarıyla seküleriyle, kadınıyla erkeğiyle, büyüğüle küçüğüyle, fakiriyle zenginiyle, bu coğrafyanın her bir ferdinin barış için, selam için, yaşam için olumlu ve yüreklendirici bir şeyler yapabileceklerinden söz ediyorum. Kenarda durmak değil, barışın toplumsallaşması için etkin bir katılım yükümlülüğümüz var. Hiçbir şey yapamıyorsak dualarımızla barış yolunun döşenmesine bir soluk katmalıyız. Barış, hayattır; gelin

dostlar, hep birlikte hayatı cesaretle kucaklayalım!”

Eli Haligua (Avlaremos yazarı ve aktivist): “Kürt halkının mücadelesi yeni bir eşığa gelmiş durumda”

“PKK'nin fesih kararından sonra onlarca yıl dilleri, kimlikleri, isimleri başkısı altına alınan ve asimile edilmek istenen bir halkın değerlerini ve onurunu korumak için sürdürdüğü mücadele yeni bir eşığa gelmiş durumda.

Nesillerdir maruz kaldıkları eşitsizliğe ve sistematik ayrımcılığa rağmen hayatın her alanında önemli insanlar var etmiş bir halk değerlerini korumak için artık barış içinde vereceği bir mücadele safhasına geçti.

Barışın halkların ruhuna çok hızlı sırayet ettiğini tarihteki nice örneklerden biliyoruz. Umarım bir an önce politik tutsaklar tekrar özgürlüklerine kavuşur ve Kürd halkı sistematik ayrımcılığa maruz kalmadan gelecek nesillerini onurlu bir barış içerisinde Türkiye halklarıyla eş bir zeminde yetiştirir.”

Hakan Tahmaz (Barış Vakfı): “Silah bırakma demokratik zeminleri ve siyaseti güçlendirir”

“Türkiye, Kürt sorununda yeni bir döneme adım atmanın eşliğinde.

Silahlı çatışma çözümü arayışından, silahsız çatışma çözümü müzakerelerine geçişe hazırlanıyor.

Silahın devre dışına çıkarılması, demokratik müzakere ve siyaset zeminlerinin geliştirilmesini ve güçlendirilmesini dayatıyor. Türkiye bundan kaçamaz.

Mevcut iktidar bundan uzak bir siyasal pozisyonunda. Barış isteyenler bunun değişmesi için mücadele etmeli. Bu mücadele iktidarın değişimini ya da iktidar değişimini getirir.

Silah bırakma, demokratik zeminleri ve siyaseti güçlendirir, herkes kazanır.”

Diren Cevahir Şen (Feminist avukat): “Ancak barış sevince dönüştürülebilir bunca kederi”

“Barış, insan kalbinin en derin özlemi; çünkü ancak barış sevince dönüştürülebilir bunca kederi. Savaşın yıktığı her duvarın arkasında bir umut saklıdır ve o umudu yeniden yeşerten tek şey barıştır.”

Barış, yalnızca silahların susması değil; aynı zamanda yüreklerin birbirine açılmasıdır. Kin ve öfkeyle kirlenmiş bir dünyada, barışın sesi bir nehir gibi akar; sabırla, sessizce ama kararlılıkla.

Her çocuğun korkmadan uyuyabildiği bir gece, barışın zaferidir. Her annenin evladına geleceği umutla anlatabildiği bir sabah, barışın armağanıdır.

Barış, dillerin sustuğu değil; anlayışla konuştuğu bir hayaldir. Ve bu hayal, her adımda biraz daha gerçeğe dönüşebilir; yeter ki insan, içindeki sevgiyi savaştan güçlü kılsın.”

Kadim Fırat (Belediye işçisi): “Kaynaklar savaşa değil emekçilere aktarılmalı”

“Kürt sorunu gibi büyük bir hadisenin demokratik ve barışçıl yollarla çözülmesi desteklenmesi gereken bir husustur. Halkların eşit şekilde, kendi kimlikleri ile bir arada yaşaması toplumsal barışı güçlendirecektir, bu alanda

yaşanan gerginlikler azalacaktır. Barış ve demokratik çözüm, ekonomik ve insani kaynakların kamusal alana aktarılmasına olanak sağlayacağı için emekçilerin bu süreci desteklemeleri önem kazanıyor. ‘Kaynaklar savaşa, gerginliğe değil emekçilere, kamusal hizmetlere aktarılmalıdır’ talebi günün en önemli şiarlarından biri olmalıdır.

Barıştan halklara, emekçilere mükâfat çıkartmak toplum olarak üzerinde oturduğumuz fay hatlarından birinin daha etkisiz hale gelmesine neden olacaktır.”

Gülayşe Koçak (Barış aktivisti ve yazar): “Barışa giden dikenli yolda...”

“Geçmişte yaşanmış acılar nedeniyle bazı insanları toptan “öteki” olarak görmek ve bu insanları, kendi seçimleri olmayan kimlikleri yüzünden etiketlemek ve onlara antipatiyle bakmak, büyüklerimizden bize miras kalmış bir alışkanlık. Bizden önceki kuşaklar dünya üzerindeki etnisitelerin, milletlerin, ülke sınırlarının insan icadı olduğunu unuttur, mutlak olduğu zannına kapıldılar.”

Kibirli ve kendini diğerlerinden üstün gören yaklaşımı da eskilerden öğrendik. Onlara göre hayat sanki bir savaş alanıydı; ya siyah ya beyaz. Bir taraf kazanmak, diğer taraf kaybetmek zorundadır. Sorunları çözmeye

çalışırken süreç odaklı değildiler; sonuç odaklıydılar.

Bu düşünme kalıpları çocuklukta eğilimlerimizi şekillendirdiyse de, bize dayatılmış çatışmacı değerleri yetişkin bireyler olarak artık kabul etmek zorunda değiliz; reddedebiliriz.

Bize böylesi öğretildi, ama gerçekte biz kimsenin ne üstünde, ne altında yız. Reddedebileceğimiz ilk düşünce, başkası üzerinde hakimiyet kurma fikri, olabilir.

Türk ve Kürt; güzel ülkemizi on yıllardır kuşatan bu zehir bütün tarafları acılaştırırsa da, alışkanlıkların “güvenli” alanından dışarıya adım atmak ve acıların tekrarlanmaması için çözüm üretmeye çalışmak kolay değil. Refleks haline gelmiş, geçmişin travmalarını sürekli yeniden üreten yaklaşım, barışın önündeki en büyük engellerden biri.

Akıntıya direnmek, öğrenilmişleri reddetmek fazladan çaba gerektirir. Bu gayreti göstersek bile kendimizi yine kontrolsüzce sürüklenir halde bulabiliriz.

Bu açıdan, barış için atılan her adım, en küçük adım bile süreç açısından çok kıymetli. Adımı kimin attığının zerrece önemi yok; o eli hemen sımsıcak kavramak, o adımın karşılığını vermek gerekir, çünkü iki tarafın eşit şartlarda olmadığı bir savaşızsızlık hali, güçlü tarafça “barış” olarak tanımlansa da barış, ancak eşitler arasında olabilir.

Yol dikenli olabilir. Barış sürecinin her tökezlemesinde gerek çevremiz gerek sosyal medya, her zaman bize geçmişte “karşı taraf”ın yaptıklarını hatırlatacak, gönlümüze göre bir günah keçisi

sunacaktır. Kendimizi yine bu tartışmanın ortasında, yine sürüklenirken bulabiliriz.

Ama artık olgun yetişkinler olarak hâlâ eskileri taklit etmek yerine küçüklere, gelecek kuşaklara bırakacağımız yeni mirası düşünme vakti geldi. Düşmanlık zehriyle boğmak yerine şu kısır döngüyü kıran, evlatlarına “detoks”tan geçmiş bir gelecek bırakan kuşak, biz olmalıyız! Çocuklar şiddeti

adına yapacakları, sürecin en önemli ayağını oluşturuyor.

Bir önceki çözüm süreciyle karşılaştığımızda konunun aktörlerinin, özellikle devletin, sürecin toplumsallaşması için herhangi bir adım atmadığı görülmektedir. Bir önceki süreçte aktif olan akıl insanlar heyetlerinin ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri, barışın ve çözümün toplum nezdinde tartışılır, konuşulur ve anla-

Fatma Örgel (Doktor): “Bu barışın kalıcı olması temennisini taşıyorum”
“Kendimi bildim bileli şahit olduğum bu kardeş kavgasının, ölümlerin, yasın üzüntüsünü hep hissedişim, bitmesi için yürekten olan dua, temennilerim, etrafıma bu konudaki sesli söyleniş, sıtayışlarım dışında çok emeğim olduğunu açıkçası düşünmüyorum; hele bu konuda bu emekleri bedeli ödetilenleri gördükçe benimki temel bir insanlık vazifesi idi.

“Geldiğimiz noktanın oldukça önemli bir merhale olduğunun bilinciyle, sürecin barındırdığı riskleri de göz önünde bulundurarak, çözümünden yana olanların, barışı isteyenlerin birincil önceliği konunun toplumsallaşması için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmeleridir.”

değil diyalogu, ölümü değil hayatı tanımınlar, nefes alabilsinler!

Barış arayışının güçlü bir reflekse, hayat tarzına dönüştüğü bir Türkiye miras bırakalım onlara...”

Kuban Kural (Çerkes aktivist ve İlkeTV yazarı): “Önceliğimiz barışın toplumsallaşması olmalı”

“Önce Bahçeli’nin ardından Abdullah Öcalan’ın açıklamaları ve en nihayetinde PKK’nın kongre kararları çözüm atmosferinin ayak sesleri olarak değerlendirilebilir. Öcalan’ın ve PKK’nın kararıyla şekillenen silahların bırakılması meselesi konunun olumlu bir ilk çıktısıdır. Yıllara yayılan silahlı çatışma sürecinin bir daha başlamamak üzere sona erdiğini tahayyül etmek bile barış isteyenler için sevinç verici ve umut vericidir.

Ancak bundan sonraki süreç çok daha önemlidir. Kürt meselesinde atılacak adımlar, demokratik süreçlerin de önünü açabilir. Burada siyasi tutsakların salınması, silah bırakanların ne olacağı vb. süreçler konunun muhatapları tarafından yürütülecek başlıklar olarak karşımıza çıkıyor. Bunların da ötesinde çözümünden, barıştan, demokrasiden yana pozisyon alan sivil aktörlerin meselenin toplumsallaşması

şılır olması için kolaylaştırıcı etki yaratmıştı. Ancak şu anda yaşadığımız atmosfer, gerek siyasetin ve medyanın dili, gerekse ülkedeki siyasi süreçler dikkate alındığında toplumun konuya çekimser yaklaşmasına sebep oluyor. Kamuoyu araştırmaları da bu durumu destekler mahiyette.

Silahların bırakılması gibi önemli bir olayın dahi toplumda ciddi bir iyimserliğe ya da coşkuya sebep olmamasının temel sebebini, siyasi aktörlerin anti demokratik üslupları, iktidarın anti demokratik uygulamaları ve konunun salt ‘terörsüz Türkiye’ kavramına sıkıştırılmış olması olarak değerlendirmek mümkün. Bunu aşacak olan ise taraflara yönelik sivil toplumun uygulayacağı kamuoyu baskısı olabilir.

Geldiğimiz noktanın oldukça önemli bir merhale olduğunun bilinciyle, sürecin barındırdığı riskleri de göz önünde bulundurarak, çözümünden yana olanların, barışı isteyenlerin birincil önceliği konunun toplumsallaşması için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmeleridir. Konu toplumsallaştıkça, şu anda konuşmayan toplumsal kesimlerin de konuşmaya başlayacakları ve barış atmosferinin daha kalıcı bir hâl alacağı bir gerçektir.”

On yıl önceki çözüm sürecinin kısa sürmesinin verdiği endişe ile bu barışın kalıcı olması, bütün ülke ve bölge halklarının bir arada barış, huzur ve güven içinde yaşamasına bir yol olması temennisini taşıyorum.”

Cafer Solgun (Araştırmacı ve yazar): “En kötü barış, en haklı savaştan daha iyidir”

“Cicero’nun ünlü sözüdür; ‘En kötü barış, en haklı savaştan daha iyidir.’

Bu aralar bu sözü hep aklımızda tutmak ve her yeri geldiğinde birbirimize hatırlatmak durumundayız. Zira, barış umudunu realize etmek adına çaba ve duyarlılık sahibi olanlar bir yana, değişik çevrelerden ortaya çıkan ciddi barış ihtimaline karşı çıkanlar da var.

‘Böyle barış mı olur?’ diyenlerin, iyi niyetli olduklarını varsayarak, en azından Kürt sorununun kan, gözyaşı, acı üreten bir zeminden yasal, demokratik, barışçıl bir zemine taşınacak olması üzerinde bir parça düşünmeleri gerekir derim.

Kötü niyetli olanlar için ise söylenecek fazla bir şey yok kanımca. Esas meseleyi görmezden gelip PKK’nın fesih bildirgesindeki bazı sözcükler üzerinden ortamı bulandırmak için, ‘Lozan’a

savaş açtılar! 1924 Anayasasına itiraz ediyorlar! Hala Kürt sorunu diyorlar!’ diye sayıklayacak denli kendilerinden geçmişler... Aslında onları da anlamak lazım; neticede bir ‘devir’ bitiyor, o ‘devir’ ile birlikte beslendikleri inkâr zihniyeti de. Zamanla değişirler belki...

Çok açık olmalı: Bu devirde, silahlı mücadele, terör, şiddet, adına kim ne derse desin ve madalyonun diğer yüzündeki devlet şiddeti, baskılar, yasaklar, inkâr, güvenlikçi politikalar, ‘son terörist öldürülünceye kadar’ siyaseti, tarihi ve toplumsal kökleri bulunan hiçbir sorunu ‘çözmeye’ muktedir değildir. Bastırabilir, sindirebilir, geriletebilir ama çözemez. Bastırılan sorun, bir şekilde yeniden ortaya çıkacaktır, çözüm isteyecektir. Kürt sorununun Türkiye bağlamındaki kısa hikayesi budur ve sorunun demokratik zeminde nihai çözümüne ilişkin yeni bir or-

Söz savaşı durduracak, donduracak tek araçtır.

Gerçek barışa uzanan yol belki de yalnızca bambaşka bir güzelliği ortaya koyabilmekten geçiyordur.

Bilge, sahici ve cesur barış arzusunun, milyonların bir başka güzellik yaratmak, öldürmeyen ışıkları dağıtabilmek için sabırla kendi kuytu köşelerinde çalışmalarında, emek vermelerinde, çaba harcamalarında olduğunu düşünüyorum.”

Ümit Aktaş (Barış Vakfı üyesi, yazar): “Barış hayatımızda yeni ve temiz bir sayfa açmaktadır”

“Kötümserler, ırkçılar ve savaş yanlıları bir kere daha kaybetti ve asla olmaz denilen o adım atılarak, PKK kendisini feshetti. İşin bu noktaya kadar gelmesinde yaşanan acıların ve barış için çaba gösteren sessiz kitlele-

ödev. Umudun diri tutulması ve yüz yıllık bir çatışma sürecinin toplumsal maliyetine ısrarla dikkat çekilmesi yanında, barışın yaratacağı imkânlar da dile getirilmeli. Zira bu sadece yerel değil, bölgesel bir barışın da imkânı. Kùltürler kaynaşacak, ulusal bariyerlerin yarattığı yapay sınırların duvarları indirilerek, parçalanmış halkların dostluğu ve barışı sağlanacaktır. Meselelerin bu yönleri, artıları ve getirileri düşünüldüğünde, dikkat kesilmemiz gereken yön sürecin aktörleri değil, doğrudan kendisi: barış.

Çatışma çözümlerinde barış süreçlerini yürüten taraflar zorunlu bir biçimde çatışan taraflar. Çoğu kez de bunu pek de istediklerinden değil de barışa mecbur kaldıklarından yapmaktalar. Ama barış gönüllüleri işin bu tarafını umursamaz ve ‘ne olursa olsun, nasıl olursa olsun, yeter ki barış olsun,’ derler. Çünkü barış hayatımızda yeni ve

(...) barış hayatımızda yeni ve temiz bir sayfa açmaktadır. Üzerinde düşünmemiz ve konuşmamız gereken ise geçmişin acıları ve düşmanlıkları değil, barışın yarattığı olumlulukların ve dostluğun imkânıdır.

tam ve imkan doğmuştur. Gereğince değerlendirmek ortak sorunumuz, sorunluluğumuzdur...”

Nilüfer Uğur Dalay (Barış aktivisti ve çevirmen): “Söz savaşı durduracak tek araçtır”

“Benim için hiçbir şey can kadar değerli değildir. Her şey alınır, verilir ama bir insan yaşamı bir daha geri gelmez.

Barışın dışıl olduğuna inanırım. Barış arzusunu aracı kullanmadan dile getirenler genellikle kadınlardır. Çatışmaların dışında duran kadınlar, savaşma zorunluluğundan özgürleşmiş alternatif bir uygarlığın inatçı ve neredeyse gizli varsayımını canlandırırlar.

Savaşın sert ve kör dünyasının karşısında daha çağdaş, çok daha insancıl ve söze dayanırlar.

rin görünmeyen etkisi kadar, ısrarla sürdürülmeye çalışılan savaşın da bir tıkanma noktasına ve dolayısıyla da tarafların sırtlarında artık taşınamayan yük hâline gelmesi de etkili oldu.

Geldiğimiz bu noktada, her ne kadar önemli bir eşik aşılmış olsa da işin zor kısmı asıl bundan sonra başlıyor ve özellikle de sivil toplumun bu aşamadan sonra sürece daha etkin bir biçimde katılması gerekiyor. Zira hâlâ barışa karşı ciddi bir direniş var ve yol haritası belirsizliklerle dolu. Muhtemel aksamalarla ortaya çıkacak tepkiler nedeniyle süreç hâlâ geri dönüş risklerini taşıdığından, bunu önleme çabaları özellikle sivil toplumun sürece etkin bir biçimde katılımını gerektiriyor.

Her şeyden önce barışın konuşulması ve kitlelere benimsetilmesi önemli bir

temiz bir sayfa açmaktadır. Üzerinde düşünmemiz ve konuşmamız gereken ise geçmişin acıları ve düşmanlıkları değil, barışın yarattığı olumlulukların ve dostluğun imkânıdır.”

Melike Karaosmanoğlu (Avlaremoz yazarı): “Barışla ve demokrasiyle savaşırsanız bir gelecek inşa etme vakti”

“On yıllardır verilmiş mücadelelerin, ödenmiş bedellerin sonunda kör karanlık tünelin ucunda gördüğümüz ışıktır barış. Özlemle, hasretle beklediğimiz umuttur. Biz sosyalistler ölümü değil yaşamı ve yaşatmayı kutlarız. Savaş isteyenlerse ölümü yüceltir. Çünkü savaşın onlara uğramayacağını bilirler. Hangi taraftan olursa olsun savaşta hep işçi, emekçi ve köylü ailelerin çocukları ölür. Bu nedenle kalıcı bir barış işçi sınıfının en önemli meselelerinden birisidir.

Bizlere şimdi çok daha fazla iş düşüyor. Barışı sahiplenmek ve barışın sesini yükseltmek için yorulmadan çalışmak zorundayız. Barışı iktidarın araçsallaştırmasına izin veremeyiz. Biz her kesimden muhalif barışın güç veren çatısı altında birleşmeliyiz.

Demokratik bir Türkiye toplumu oluşturmak için daha fazla zaman kaybedemeyiz. Marx'ın dediği gibi: "Başka bir halkı ezenler sadece kendi zincirlerini hazırlar."

İşte vakit zincirleri kırma vaktidir. Barışla ve demokrasiyle savaşırsız bir gelecek inşa etme vaktidir."

Kadir Bal (Sınırsız Dayanışma aktivisti): "Barış devletin lütfu değil, halkların hakkıdır"

"Silah bırakma meselesi, uzun süredir "devletin diliyle barış" kavramı etrafında şekillendiriliyor. Oysa bizim mücadelemiz sadece çatışmasızlık talebiyle sınırlı değil; halkların kendi kimlikleriyle, dilleriyle, kültürleriyle özgürce yaşadığı bir geleceği inşa etme mücadelesidir.

PKK'nin kongre yoluyla silah bırakması tartışılıyorsa, bunun karşısında Türk devletinin de yüz yıllık inkâr ve imha politikalarıyla hesaplaşması

gerekir. Barış yalnızca örgütün değil, sistemin de silahsızlanmasıyla mümkündür.

Denetimli sessizlik değil, gerçek barış Devletin koşulsuz teslimiyet ve inkâr üzerine kurduğu çözüm anlayışı, gerçek bir barış değil; denetimli bir sessizlik yaratır. Bu topraklarda barış diyen herkesin susturulduğunu, kriminalize edildiğini ve hatta katledildiğini gördük. Bu nedenle barış, hakikatle, adaletle ve halkların iradesine saygıyla mümkündür.

Silahların susması tek başına yeterli değildir. Bu aynı zamanda inkâr politikalarına, faşizme ve sömürgeci akla da dur demek anlamına gelmelidir. Aksi hâlde barış değil, esaret olur.

Örgüt içinde sessiz mezarlıklar

PKK'nin silah bırakma kararı, sadece devletle olan çatışmanın sonlanması değil, örgütün kendi içindeki karanlıkla da yüzleşmesini gerektirir. Yıllar boyunca binlerce genç umutla dağa çıktı; kimisi devletin bombalarıyla, kimisi ise kendi yoldaşlarının kurşunlarıyla hayatını kaybetti.

Örgüt içi infazlar, bastırılan eleştiriler, yok edilen iç muhalefet—tüm bun-

lar artık halının altına süpürülemez. Halklar adına yürütülen bir mücadelelenin, o halkın çocuklarını kendi içinde infaz etmesi, hiçbir devrimci ilkeyle bağdaşmaz.

Barış vicdanla kurulur

Gerçek barış, sadece devletin değil; örgütün de kendi iç adaletsizlikleriyle, otoriter yapısıyla hesaplaşmasıyla mümkündür. Barış, yalnızca susturulmuş silahlar değil; aynı zamanda konuşabilen vicdanlar demektir.

Eğer bugün bir çözümden söz edilecekse, bu ne devletin milliyetçi beka-sı ne de örgütün tekçi disiplini adına şekillenmemelidir. Çözüm, halkların hakikatle, adaletle ve özgürlükle kuracağı yeni bir toplumsal sözleşmeyle mümkündür. Bu sözleşme hem devleti hem örgütü yargılayan bir toplumsal hafıza üzerine kurulmalıdır.

Barış unutmak değil yüzleşmektir

Biz barış isteyenler, yalnızca silahların değil; aynı zamanda yalanların, baskının, inkârın ve cezasızlığın da son bulmasını talep ediyoruz. Gerçek barış, devletin sömürgeci aklından ve örgütün içte bastırdığı hakikatten arınmayı gerektirir.

Bugün halk adına konuşan her yapı, halka karşı işlenen suçların hesabını da vermelidir. Aksi hâlde bu yeni bir başlangıç değil; sadece yeni bir sessizlik olur.

Barış, hafızanın özgürleşmesi, hakikatin konuşmasıdır. Adalet olmadan barış, sadece yeni bir inkâr biçimidir. Biz barışı teslimiyetle değil; yüzleşmeyle, hakikatle, onarıcı adaletle kurmak istiyoruz.

Çünkü biliyoruz: Barış, sadece silahların değil, suskunlukların da gömülmesiyle mümkündür.”

Ali Dalaz (MAZLUMDER Genel Başkan Yardımcısı): “Açılan yeni sayfayı iyi değerlendirmemiz gerekiyor”

“Kendini silahlı ve silahsız unsurları ile birlikte feshi amacıyla PKK kongresinin toplanması aşamasına kadar gelmiş olan “Barış/Çözüm Süreci”nin Türkiye’de, hatta bölgede beklenenin ötesinde olumlu sonuçları olacaktır.

Çocukların babalarının tabutuna sarılmayacağı, annelerin çocuklarının kemiklerini aramadığı bir Türkiye için yeni bir sayfa açılıyor.

Bu sayfayı iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Bu sürecin, istense de istenmese de insan hakları ve hukuk alanında, genel olarak toplumsal barış alanında olumlu yansımaları olacak, hatta partilerde ve parti politikalarında değişime yol açacaktır. Ayrıştırıcı, ötekileştirici politikalar değil birleştirici, onarıcı politikalar ön plana çıkacaktır.

Belki, yıpratıcı ve ayrıştırıcı milliyetçilikten ülkenin birliğini ve dirliğini gözeten, sorumlu bir Vatan Severliğe doğru bir dönüşüm yaşanacaktır.

Hepsinden de önemlisi sorunlarını çözebilen bir toplum olmanın özgüveni ile geleceğe yürüteceğiz. Böyle bir potansiyel önümüzde açılıyor. Barışın bereketi bu.”

Bekir Berat Özipek (Medipol Üniversitesi öğretim üyesi): “Barışın bu kadar güçlü geldiğini görmek çok güzel”

“Dünyanın kötüye gittiği bir dönemde, yaşadığımız coğrafyada bambaşka bir şeyler oluyor. Yüz yıllık ağır bir yükü hep beraber omuzlarımızdan attığımız günlere şahitlik ediyoruz.

Belki çoğumuzun tahayyül ettiği şekilde değil, tamamen kendine özgü bir şekilde akıyor tarih. Barışın bu kadar sessiz ve derinden ama aynı zamanda bu kendinden emin ve önünde durulmaz biçimde güçlü geldiğini görmek çok güzel.

Ortaya çıkan irade öyle güçlü ki, çözümden rahatsızlık duyanların hoşnutsuzluk beyanlarına, yakınmalarına ve sayıklamalarına kızmak için dahi itibar eden yok.

Kuşaklar boyunca barışın gelmesini bekleyen, başka coğrafyalara dair mutlu sonla biten çözüm hikâyelerini okuyarak gıpta eden bizler açısından da gelecek kuşaklara en değerli hediyeyi, hayatı armağan etmek artık çok daha erişilebilir bir ideali ifade ediyor.

“Savaş tanrısının tek kollu olduğu söylenir. Ama barış tanrısı her iki yana da sunar zaferini” diyordu Ralph Waldo Emerson.

Herkesin zaferine emek verenleri kutluyorum.”

Cegerxwîn Polat (İlke TV yazarı): “İktidarın adım atması gerekiyor”
“Barışın taraflar arasında bir anlam

Kuşaklar boyunca barışın gelmesini bekleyen, başka coğrafyalara dair mutlu sonla biten çözüm hikâyelerini okuyarak gıpta eden bizler açısından da gelecek kuşaklara en değerli hediye, hayatı armağan etmek artık çok daha erişilebilir bir ideali ifade ediyor.

ifade edeceği kavşağa gelindiğini görüyoruz. Tarafların sürece dair gerekçeleri ve motivasyonları elbette farklı olabilir. Mutlaka birbiriyle örtüşecek saikleri olmayabilir. Literatür bunu “negatif barış” gibi bir kavramla değerlendirmeyi öneriyor. Aslında yöntem olarak şiddetten vazgeçilmesini özetliyor bu kavram. Karşılıklı olarak tüketilen enerjinin, insan kaynağının, maddi rezervin ve en önemlisi jeopolitik avantajların kaybedilmesinin iki taraf açısından da fark edilmesi, bu aşamaya gelinmesini sağlamış oldu.

Daha önceki (2013-2015) çatışmasızlık dönemi metodolojisinin kendi içinde riskleri vardı. Karşılıklı ikna olunamayan “niyet” meselesi orada belirleyici olmuştu. Devletin katmanlı yapısı zemininde, Ulusalıcı-Ergenokcu’larla Gülen cemaatinin ittifak ettiği, bozucu unsurların çok aktif çalıştığı bir dönemdi. Demokratikleşme adımlarıyla beraber kurgulanan süreçle ilgili, PKK içinde “sahicilik” tartışması yürütüldüğünü de biliyoruz. Süreç daha pozitif kurgulanmıştı ancak büyük bir yıkımla sonuçlandı. Çıkarılacak dersler dışında özel bir tartışma yürütmenin artık anlamı yok. Negatif de olsa artık adına “Barış Süreci” diyebileceğimiz bu kavşağı sağ salım dönmenin adımları, PKK kongresi sonrası yapılan ilk açıklama ile atılmış oldu.

Sırrı Süreyya Önder’in İmralı çağrısının sonunda, sözel olarak ilettiği notun dikkate alınacağı bir aşamaya böylelikle gelmiş olduk. Sürecin topluma anlatılacağı, demokratik taleplerin dikkate alınacağı bir faaliyetin daha organize yürütülmesine ihtiyacımız var. Yorulmuş ve değişim isteyen bir toplum var artık. Bunun taraflar tarafından görülmesi lazım. Yine de tuzu kurular diyebileceğimiz, kendisini devletin sahibi gibi gören ve ulusal-

cı-sağ popülizmle siyaset alanı açmaya çalışan yapılar da var. Bozucu unsur olarak önceki sürecin risklerini tekrar hatırlatacak bu yönelimlere dikkat edilmesi gerekiyor. İktidarın, “Terörsüz Türkiye” sloganının arkasına gizlenmeden adım atması gerekiyor.”

Seyit Aslan (EMEP Genel Başkanı):
“Bu zeminin demokratik ve hukuki adımlarla desteklenmesi gerekir”

“Türkiye’de köklü bir geçmişe sahip olan Kürt meselesinde, silahların susduğu bir döneme girilmesi elbette çok kıymetli bir gelişme. Her iki taraftan da anaların ağlamadığı, gençlerin yaşamını yitirmediği bir süreç, başlı başına büyük bir kazanımdır. Ancak silahların susması, tek başına demokratik çözüm anlamına gelmez. Bu zeminin kalıcı barışa evrilmesi, demokratik ve hukuki adımlarla desteklenmesi gerekir.

Bugüne kadar PKK ile ilişki iddiasına dayandırılarak belediyelere atanan kayyımların artık hiçbir gerekçesi kalmamıştır. Seçilmiş belediye başkanları görevlerine iade edilmeli, tutuklu olan başkan ve yöneticiler serbest bırakıl-

malıdır. HDP’nin eski eş genel başkanları Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ başta olmak üzere, siyasi gerekçelerle cezaevinde tutulan tüm siyasetçiler özgür kalmalıdır. Son olarak HDK soruşturması kapsamında evlerine baskın yapılan, kapıları kırılarak gözaltına alınıp tutuklanan arkadaşlarımızın da derhal serbest bırakılması gerekmektedir.

Kürt halkının anadilinde eğitim hakkı ve diğer temel talepleri anayasal güvence altına alınmalıdır. Eşit yurttaşlık ilkesi doğrultusunda demokratik bir anayasa için adım atılmalıdır. Tecrit politikalarına son verilmeli, askeri operasyonlar durdurulmalıdır. Bu sürecin iktidarın iç ve dış politika hesaplarına sıkıştırılmasına izin verilmemeli; meclis, muhalefet partileri ve toplumsal muhalefet; süreci takip eden, zorlayan ve yön veren bir tutum almalıdır.

Gerçek barış, yalnızca iktidarın niyetine bırakılamayacak kadar ciddi ve tarihsel bir sorumluluktur. Bu nedenle barış ve çözüm ancak emekçilerin, demokrasi güçlerinin ve halkın ortak mücadelesiyle mümkün olabilir.”

İşçi sınıfı içinde barışı tartışmak

“Savaşın düşman için elverişli olduğu açıkken, savaşın bizim için elverişsiz olduğu besbelli iken, savaş kabul etmek bir cinayettir ve bizim için elverişsiz olan bir savaştan kaçınmak için “zikzaklara, anlaşmalara ve uzlaşmalara” başvurmayı bilmeyen devrimci sınıf siyasileri beş para etmezler.”

— V. İ. Lenin

Safak Ayhan

Nazi Almanyası'nın anayasa hukukçusu Carl Schmitt, 20'nci yüzyılın en tanınmış, bir o kadar da en tartışmalı anayasa hukuku ve uluslararası hukuk uzmanlarından birisidir. Tartışmalı olmasının nedenlerinin başında Nazi partisi üyesi olması geliyor. Schmitt 1932'de Siyasal Kavramı adında politik düşüncesinin zeminini oluşturan bir kitap yazar. Bu metninde çok keskin bir ayrımdan bahsederek kendinden önce gelen mevcut liberal fikirlere sert eleştirilerde bulunur. Schmitt'in bu ayrımı “dost-düşman” ayrımıdır. Peki dost ve düşman kimdir? Neye göre ve nasıl belirlenmektedir? Bu tartışmaların devamını bu yazı özelinde devam ettirmeyeceğim ancak bu yazıda düşüncelerimin daha net görüldüğü tartışılmasında bana kaynaklık eden metinler aracılığıyla yukarıdaki sorular üzerine daha detaylı okumalar yapılabilir.

Carl Schmitt'in “dost-düşman” ayrımı politik olanın tanımı bağlamında en çok tartışılan kavramlarından biridir. Ona göre politikanın özü, bir topluluğun kendi varlığını tehdit eden başka bir topluluğa karşı kendini tanımlaması ve konumlandırmasıdır. Bu tanım Türkiye Cumhuriyeti Devleti bağlamında tarihsel, güncel, birçok politik tartışmayı eleştirel biçimde anlamlandırmak açısından oldukça elverişlidir. Bu ayrımı Türkiye ölçeğinde eleştirel bir şekilde tartışmak için devletin neden sürekli bir düşman yaratma ça-

basında olduğunu da tartışmak gerekiyor.

Schmitt'in kavramı: Egemenlik ve dışlayıcılık

Carl Schmitt, sözünü ettiğimiz gibi politik olanın temelini “dost-düşman” ayrımına dayandırır. Bu ayrım hukuki değil varoluşsaldır: Düşman sadece farklı olan değil, varlığı kendi varlığını tehdit eden bir “öteki” olarak tanımlanır.¹ Egemen ise bu ayrımı yapabilen ve olağanüstü hallerde “istisna hâline” karar verebilenlerdir. 20'nci yüzyıl başından itibaren İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) ile başlayan Türkçülük ve tek devlet, tek dil, tek ulus argümanları Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını hızlandırmış, Schmittyen açıdan bakarsak sürekli “düşmanlar” yaratmış ve bu düşmanlarla mücadeleyi her şeyin önüne koyarak “beka sorunu” adı altında Anadolu'yu kan gölüne çevirmekten geri durmamıştır. Etnik kimlikler Kürtlük, Ermenilik, Rumluk, Yahudilik, Çerkeslik, Süryanilik, Araplık vd. birer tehdit olarak algılanmış, bunların ortadan kaldırılması için asimilasyon politikalarından tutun da askeri operasyonlara kadar her şey denenmiş ve uygulanmıştır. Türkiye'de devletin inşası “dost” ve “düşman” ayrımıyla kendisi var etmektedir.

Cumhuriyet'in kuruluş sürecinden itibaren devletin siyasal kimliği, çoğunlukla bir “iç tehdit” mantığıyla şe-

killenmiştir. Kürt hareketi, sosyalist/komünist gruplar, özellikle Müslüman olmayan azınlıklar (Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Süryaniler), devletin 3 Mart 1924 itibarıyla sınırlarını çizdiği İslam'ın dışında kalan İslamcılar, LGBTİ+’lar, Aleviler ve yakın dönemde egemenin kavramsallaştırmasıyla FETÖ gibi oluşumlar devletin dönemsel düşmanları olarak tanımlanmıştır. Egemen tarafından geliştirilen başka bir kavram olan “milli birlik ve beraberlik” söyleminin aslında bir dost grubu tanımladığını biliyoruz. Bu grup “Türk, Sünni, laik ya da devletin tanımladığı dinî normlara, ahlaki sınırlara uyan vatandaştır. Bunun dışına çıkanlar çoğu zaman “potansiyel düşman” olarak kodlanmıştır.

Bu yaklaşım Schmitt'in politik olanın doğasına dair iddiasını doğrular gibi görünse de çoğulculuğu dışlayan, basıncı ve kutuplaştırıcı bir siyaset biçimini meşrulaştırır. Egemen devletin devamlılığı için düşman grup şarttır. Çatışma ve savaş elzemdir. Düşman grubun olmadığı yerde depolitizasyon yani politik olanın ortadan kalkacağı iddiası vardır. Hobbes'tan itibaren “minimum uzlaşma, güvenlik, açıklık, basiret ve barış imkânı sağlayan ortak öncüller bulma” umuduyla hareket eden modern politik düşünce çatışmayı bir veri, politik olguya içkin yapısal bir unsur olarak kabul ederek çatışmayı düzenlemenin ve nötralize etmenin yollarını aramıştır. Machia-

1 (Schmitt, 2014)

velli ve Hobbes gibi çatışmanın yok edilemezliğini ve meşruiyetini kabul eden Schmitt bu süreci “nötralizasyon ve depolitizasyon” terimleriyle karakterize eder.²

Schmitt demokrasinin çoğulculuk ve uzlaşmaya dayalı doğasını reddeder. Çünkü düşman ebediyen var olmalıdır, kurulan “biz” varlığını buna borçludur. Bu amaç uğruna insanların açlığa, yoksulluğa ve sefaletle mahkûm edilmesi, hatta her geçen gün ölmesi ve öldürmesi asla bir sorun teşkil etmemektedir.

Demokratik siyasetin özü, farklılıklarla birlikte yaşama kapasitesidir

Schmitt’in dost ve düşman ayrımına dayandığı bu yaklaşım, Türkiye’de ve dünyada otoriter eğilimleri besleyen bir zemin sunar. Şu an zaten tam da böyle bir dönemden geçmiyor muyuz? Sağın ve otoriter liderliklerin yükselişiyle birlikte kapitalizmin mevcut krizleri de kendini daha şiddetli bir biçimde göstermektedir. Başta Ortadoğu olmak üzere savaşlar ve ekonomik krizler, yaratılan dost-düşman ayrımı egemen sınıflar için kullanışlı birer enstrüman olmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de siyasal dil daha da Schmittyen bir eksene kaymıştır: İktidar bloku, “yerli ve milli” olanlarla olmayanları net biçimde ayırır. Muhalefet sıklıkla “terörle iş birliği” iddiasıyla düşmanlaştırılır. Sosyal medya ve medyada üretilen söylemler de dost-düşman mantığını yeniden üretir. Bu kutuplaştırıcı siyaset biçimi, toplumsal barışı zedeler, kamusal alanı daraltır ve herkesin yurttaşlık haklarını tehdit eder.

İşçi sınıfının mevcudu değiştirebilme gücünü arttırabilmesi ve birlikte yaşamın inşasında barış vazgeçilmez olandır

Schmittyen bir şekilde, egemen sınıfın

politik hattını devam ettirebilmesi için sürekli çatışma ortamı yaratma gücüne yaslanarak politika üretme biçimi, işçi sınıfının devrimci mücadelesinde kendine asla yer bulamaz, bulmamalıdır. Çünkü savaş egemen sınıfın bir iktidar modelidir. İşçi sınıfının içinde milliyetçilik gibi egemen sınıfın fikirleri, işçi sınıfının birlikte hareket etmesini engelleyen oldukça güçlü ve her koşulda kullanışlı politik hatlar inşa eder.

Türkiye işçi sınıfı içinde onlarca etnik kimlikten, ulustan, inançtan ve cinsel yönelimden insanlar var. Bu sınıf ne zaman daha iyi bir dünya için mücadele etmeye girişse egemen sınıf, işverenler ve patronlar tarafından kısıtlanarak alınıp ve işçilerin birleşik bir mücadele vermesini engellemek için kollar sıvar. Aynı okulda, fabrikada, tarlada, işyerinde birlikte çalıştığınız arkadaşınızın Kürt, Ermeni, Alevi, LGBTİ+ bireyi olması devlet tarafından “öteki” ve potansiyel düşman olarak tanımlandığı için her toplumsal gerilimde (çatışmalar ve savaş ya da iş bırakmalar, grevler) bu özneler, kendini geri çekmek zorunda kalmaktadır. Çünkü devletin “savaştığı” Kürtler ve diğer ötekiler herhangi bir fabrikada greve de katılmamalıdır, her an “terörist” damgası yiyebilir. Anlayış ve kavrayış böyle kurulmaktadır.

Örneğin kamu emekçileri özelinde düşünelim. Yıllardır hükümet yanlısı sarı sendikalar aracılığıyla çalışanlar yoksulluğa mahkûm edilmektedir. Sendikal mücadelede, devletin egemen fikirlerinin arkasına sığınarak sözde “politik değiliz biz” diyerek tam da Schmittyen bir perspektifle dost-düşman ayrımı yapan sendikalara bakabiliriz. Örneğin Eğitim-Sen’i diğer 56 eğitim sendikasıyla ayıran temel ayrım nedir? En temel çocuk ve insan haklarından biri olan anadilinde eğitim hakkını savunmaktır. Eğitim-Sen başta olmak üzere KESK sendikalarını egemen bir dilin arkasına sığınarak kriminalize etmeye çalışıp örgütlü mücadelesini büyütme için gösterdiği

çabayı hiçe sayarak “ama”ların ardına sığınanlar, Kürt ulusu ile Türkiye Devleti’nin arasında sağlanacak olan barış inşasının başlangıcından ve barıştan rahatsız duyacaklardır. Çünkü barış politik olanın dost ve düşman ayrımından kurtulması demektir. Barış işçi sınıfı içinde mücadele verenlerin kriminalize edilip terörist yaftası yapıştırılmasını engelleyecektir.

Her demokrasi mücadelesi verene, işçi sınıfının çıkarları için örgütlenip sokağa çıkana terörist yaftası yapıştırmak, işte bu dost ve düşman ayrımını sürekli diri tutmak isteyen egemen sınıfın en güçlü silahıdır. Barış işçi sınıfı için elzemdir. Örgütlü mücadelesinde kriminalize edilerek sürekli düşman olarak gösterilenler için barış ortamından daha elverişli bir ortam var mıdır acaba, fikirlerini örgütleyebilmek için? Kürtler ile barışmak, Türkiye’nin neredeyse yüz yıldır devam eden anti-demokratik yapısının değişimi için bir başlangıçtır. Kan, silah ve savaş işçi sınıfının içinde özgürlük ve demokrasi mücadelesi verenlerin savunusu olamaz. Ulusal kurtuluş mücadelesi verenler ile egemen sınıfa karşı emek mücadelesi verenler bu bağlamda aynı terazide tartılamazlar.

Geçmişin köhnemiş fikirleri genç kuşakların üzerine bir karabasan gibi çökmeye devam ediyor

Özellikle ulusalcı “Türkiye solu”, 2010’lu yılların başında konuşulup tartışılan birinci çözüm süreci dedimiz dönemde de şimdi bir benzerini duyduğumuz söylemlerle barışın önünde duruyor, barışa karşı soru işaretlerini büyütürken kendini örgütlüyordu. Neydi bu fikirler? Dün, “AKP ile barış yapılmaz çünkü onlar İslamcı ve faşist.” Bugün ise “AKP ve MHP ile barış yapılmaz çünkü onlar faşist, devlet ile barış yapılır hükümetler ile değil, Kürtler kandırılıyor, Kürtlerin ağzına balı çalıp susturacaklar, barış ancak “halklar” devrim ile birlikte yapılabilir” gibi, hâlâ elli altmış yıl önceki kendi uydurdukları “solculuk”lara

2 (Turowski, 2012)

dayanarak, somut durumların somut tahlillerini yapma becerisine sahip olmadan bu düşüncelerle olaylara çözüm getirdiklerini düşünüyorlar.

Burada hem fenomenal hem de daha kötüsü etik bir dizi problemle karşı karşıyayız. Belediyelerine kayyumlar atanmış, binlercesi onlarca yıla mahkûm edilmiş, hemen hemen cezaevine girmemiş yönetici kadrosu kalmamış, her fırsatta köyleri yakılmış, sürgünlere gönderilmiş, dili, kültürü için bedeller üzerine bedeller ödemiş Kürt ulusal hareketine “kandırılıyor-sunuz” demek, “siz bilmezsiniz biz biliriz” diyerek ikamecilik yapmak değil midir? Kandırılmak ile itham edilmek bir ulusa akılsızsınız demek değil midir? Bu tutumlar birer ayamazlıktır.

Sosyalistlerin görevi ulusal kurtuluş mücadelesi veren her harekete “ağabeycilik” yapmak değil, koşulsuz şartsız onların mücadelesine destek vermektir. Barışı devlet ile yapmak gerekir denildiğinde akıllara gelen soru olan “peki o zaman devlet kimdir” sorusu değil midir? 20 yılı aşkın süredir tek başına iktidar olan iktidar partisini devlet olarak görmemek hangi somut durumun hangi somut tahlilidir? Dünyada birden fazla çözüm süreçleri yaşandı, hangi ülkede mücadele veren örgütler devletin sözcülerini reddedip “gerçek devlet” ile masaya otururuz dedi? İşçi sınıfının yerine kendinizi koyup onun düşüncelerini ilericilik-gericilik, aydınlanmış-cahil, bağlamında tartışmaktan ileri götürmeyenler, öznesi olmadığı özgürlük mücadelelerinde de ikamecilik yapmaktan geri durmuyor.

Bu köhnemiş fikirler kendini şimdi üretmedi, yarım asırdan fazla süredir, sahip oldukları Kürt nefretini bunun gibi fikirlerle örtmeye çalışıyorlar. Tıpkı 12 Eylül öncesi, “Ben Kürdüm ben de varım. Dilim, kültürüm asimilasyona tabi tutuluyor” diyen çeşitli Kürt örgütlerine, “Tamam, bekleyin bu sorunu da biz devrimden sonra çö-

zeceğiz, şimdi zamanı değil, bölücülük yapmayın” demeleri gibi. Tekrarlamakta fayda var. Marksistler, ulusal kurtuluş mücadelelerinde ikamecilik yapmazlar, amasız, fakatsız, koşulsuz bu mücadeleleri desteklerler.

Kandan, ölümünden ve savaştan beslenenler

Lenin’in de dediği gibi “barışın garantisi, işçi sınıfının örgütlü, bilinçli hareketidir.” Savaş, reddetmekle bitmez, tek taraflı olarak bitirilemez.³ Savaşın yarattığı yıkımın bedelini patronlar, sermaye ve egemen sınıf ödemiyor. Bu savaşın bedelini işçi sınıfının içindeki yoksulların, yoksul olarak doğan çocukları ödüyor. Kürt hareketinin her koşulda dilinden barış kelimesini düşürmemesine rağmen onlarca yıldır savaşın peşinden koşup barışı değil savaşı isteyenler, tam da Schmittyen bir perspektifle dost-düşman ayrımını diri tutup bu can pazarlarından beslenerek egemen sınıfın fikirlerine yaslananlardır. Çünkü onlar için hep bir düşman gereklidir, başka türlü varlığını idame ettirmesinin ihtimali bile yoktur. Bizler yoksulluk sınırının altında çalıştırıyoruz, bunu reddediyoruz, bunu değiştirmek için mücadeleye giriyoruz dediğimizde, emekçileri “teröristlikle” suçlayacak zeminlerinin kalmaması, barışın karşısında duranların en büyük korkusudur.

Lenin’in tüm dünyanın kana bulandığı birinci paylaşım savaşları sırasında dile getirdikleri, Lenin’i ağzından düşürmeyip ama her koşulda ikamecilik yapanlara cevap niteliğinde: “(...) gittikçe büyüyen halk yığınlarından gelen barış isteğine sosyalistler ilgisiz kalmalı anlamına mı yorulmalıdır? Asla! İşçilerin, sınıf bilinci taşıyan öncüsünün sloganları başka bir şeydir, yığınların kendiliğinden oluşan istekleri tamamen ayrı bir şey. Barış özlemi, “özgürlük” savaşı gibi, “ata topraklarının savunulması” gibi burjuva yalanlarına ve kapitalist sınıfın, halk

kalabalığının aklını çelmek için uydurduğu benzer yalanlara karşı duyulan düş kırıklığının başlamakta olduğunu ortaya koyan çok önemli belirtilerden biridir. Sosyalistler bu belirtiyeye çok dikkat etmelidirler. Yığınların barış arzusundan yararlanmak için, her çaba gösterilmelidir.”⁴

Bugün Türkiye halkları tıpkı ilk çözüm süreci girişimde olduğu gibi yine “Barış” demekten geri durmuyor. Toplumun çok büyük bir kısmı yıllardır devam eden bu savaşa bir son verilmesini istiyor. Bu savaşın bitmesi için verilen çabalar yetersiz kaldığında, tekrar silahların konuşmaya başladığı koşulların oluştuğu durumlarda bile, işçi sınıfı yine yeniden barış demekten bir adım geri durmamalıdır. Barışı sahiplenip savaşı var eden tüm koşulların teşhiri ve buna karşı verilecek mücadele, işçi sınıfının boynunun borcudur. Savaş, kapitalist üretim ilişkilerinin kendini gösterdiği en şiddetli alanların başında gelmektedir. Tüm dünyayı tekrar kan gölüne çevirmek amacıyla davranan, bölgenin soykırımcı devleti Siyonist İsrail ile Filistin arasındaki savaş sadece o bölgenin sınırlarında kalmamaktadır. Nasıl kapitalizm küresel bir fikirse, kapitalizm ve son aşaması olan emperyalizm savaş olmadan kendi hegemonyasını kuramıyor ve savaşı işçi sınıfına ve halklara dayatıyorsa, işçi sınıfı da barışın kendisi için ne kadar olmazsa olmaz olduğunu örgütlü ve enternasyonal bir biçimde göstermelidir.

Tarih bizlere şunu göstermiştir: Türkiye’de, bölgede ve dünyada savaşlarda milyonlarca insan ölmeye devam ediyor, kalanlar zorunlu göçe tabi tutuluyor, yüz binlerce insan göç yollarında hayatlarını kaybediyor, ülkesinde kalabilenler de en kötü koşullarda yaşamaya mahkûm ediliyor. Savaş dönemlerinde yükselen milliyetçilik ve anavatan savunusu, işçilerin sırtındaki yüklerin katbekat artması demektir.

3 (Lenin, 1977)

4 (V.İ.Lenin, 1993)

Sosyalistlerin görevi ulusal kurtuluş mücadelesi veren her harekete “ağabeycilik” yapmak değil, koşulsuz şartsız onların mücadelesine destek vermektir.

Askeri harcamalara ayrılan milyarlarca dolar işçi sınıfının vergisiyle, emeğiyle, alinteriyle ortaya çıkan değerdir. Savaşın getirdiği silahlanma yarışı daha az hastane, daha az okul, daha az barınma ve daha az gıda demektir. F16 savaş uçağının sadece bir adet bombasıyla kaç tane okul yapılabilir? Bu bomba kaç hastaneye bedeldir?

2023 yılı TBMM bütçe görüşmelerinde HDP’nin “savaş bütçesi” tespitlerine karşı çıkan AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Nurettin Canikli, “Güvenlik için çok büyük paralar harcanıyor” diyerek, mühimmat fiyatlarını açıklamıştı. Bütçeyi güvenlik harcamaları üzerinden savunan Canikli şöyle devam etmişti: “(...) çok konuşulmuyor, çok gündeme gelmiyor ama bu toprakları savunmak için çok büyük paralar harcıyoruz. Türkiye üç ülkede toprak bütünlüğünü sağlamak için bugün asker bulundurmamak zorunda ve güvenlik için çok büyük paralar harcanıyor. F-16’lardan atılan akıllı mühimmatın tanesi 400 bin dolardan 1,2 milyon dolara kadar çıkıyor.”

Kimden çıkıyor peki bu devasa paralar? Tabii ki işçi sınıfının yarattığı değerden, zenginlikten. Zenginliği üreten işçi, açlık sınırının altında çalışmaya zorlanırken, savaş tüccarları kârlarına kâr katmaya devam ediyor. Savaş zamanlarında işçiler daha uzun saatler, daha kötü koşullarda ve üstelik daha az ücret alarak çalışmaya zorlanıyor. Kadınlar ve çocuklar da bu çalışma koşullarından nasibini alıyor; cinsel tacizlerden, köle gibi alınıp satılmalara kadar. Ne yazık ki hepsini Ortadoğu bölgesinde yaşadık, deneyimlemeye de devam ediyoruz. Savaşın bilançosu gerek Türkler ve Kürtler, gerekse emekçiler, kadınlar, çocuklar için ortadayken; dünyada ve

Türkiye’de barışın diliyle ve kardeşliğin umuduyla konuşmak işçi sınıfının tarihsel bir sorumluluğudur.

Barış halaylarının yerini tekrar savaş tamtamları da alabilir

Günümüzde, iktisadi krizler gibi savaşlar da kapitalizme içkin olgulardır. Yani kapitalizm ve savaşlar birbirinin ayrılmaz parçalarıdır. Çünkü kâr elde etmek için emek sömürsünü esas alan kapitalist sistemin özünde çatışma vardır. İktisadi çıkar çatışmalarının olmadığı bir kapitalizmden söz edilemez. Savaşlar bu tür çatışmaların meyveleridir. Bu çatışmalar ise ulusal çatışmaları, nefretleri, korkuları ve silahlanma gibi savaşları provoke eden gelişmelere neden olmaktadır. Doğası gereği kapitalizm uluslararası gerginliklere neden olmakta, bu da savaşlara yol açmaktadır.⁵

Bu dönemlerde, barışın sesini yükseltme görevi, işçi sınıfının omuzlarında ağır bir yük iken, bu yükü bu kantar tartamaya da bilir. Barış halayları yerini tekrar savaş tamtamlarına da bırakabilir. Bu gayet olasıdır. Asla yılgınlığa düşmemek gerekiyor. Ancak şunun olasılığı yoktur. İşçi sınıfı kapitalist üretim biçimine karşı verdiği emek mücadelesinde asla ve asla savaşın yanında yer almak gibi bir gaflete düşemez. Bunu Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusya’da ve Almanya’daki gelişmelerle işçi sınıfı deneyimlemiştir. Savaşın yanında yer almak, savaşın sesini yükseltmek, barışı kriminalize edip milliyetçiliği yükseltmek egemen sınıfın politik savunusudur. Barış çabası geriye de düşebilir ancak bizlerin görevi işçi sınıfı içinde barış düşüncesinin netliğini hiçbir milliyetçi, ulusalçı savruluşa düşmeden savunmaktır.

Schmitt’in yarattığı egemen sınıfın devlet tahayyülünde var olan dost ve düşman ayrımı, 20’nci yüzyıl ulus devletleri tarafından ellerindeki tüm güçler kullanılarak sonuna kadar yapıldı. Dünya; uluslar, halklar, etnik kimlik ve kültürler için adeta bir cehenneme çevrildi. Halklar arasındaki savaşın tek bir kazananı vardır: Egemen sınıf ve destekçileri. İşçi sınıfının egemen sınıfa karşı vereceği mücadelede ise kazanan tüm etnik, dini, kültürel, cinsel, varoluşsal farklılıklarıyla dünya halkları olacaktır.

Barışı kazanmak için yukarıdakilerin lütfettiklerine karşı aşağıdan büyüyecek gelişen, kendini hem teoride hem de pratikte gösteren örgütlü bir mücadeleden başka çıkış yolumuz yoktur. Sınıfsız, savaşı ve sömürsüz bir dünya için:

“Ne halklar arası savaş ne sınıflar arası barış.”

Kaynakça

- Durmuş, M. (Ekim 2015- Mart 2016). Savaşlar ve İşçi Sınıfı. Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 29-44.
- Lenin, V.İ. (2003). Lenin içinde, “Sol” Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı (s. 65). Eriş Yayınları.
- Lenin, V. İ. (1977). Barış İçinde Bir Arada Yaşama . Ankara: Ser Yayınevi.
- Schmitt, C. (2014). İstanbul: Metis Yayınları.
- Turowski, F. G. (2012). Politik Olan’ın Nötralizasyonu ve Devrimci Politika: Carl Schmitt’in Marx Okuması . Kaygı, s. 139-158.
- Lenin, V.İ. (1993). Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları. Ankara: Sol Yayınları.

5 (Durmuş, Ekim 2015- Mart 2016)

Mehmet Şimşek'in ekonomi programının iflası ve işçi sınıfının mücadelesi

Faruk Sevim

Tüm dünyada yaşanan ekonomik sıkıntıları, egemen sınıflar en iyi bildiği yolla, yani yükü emekçilerin sırtına yıkararak atlatmaya çalışıyor. Türkiye'de de yaşanan tablo farklı değil. Tek adam iktidarının ekonomi politikaları, işçiler ve emekçiler için her geçen gün bir öncekini aratacak sonuçlar doğuruyor.

Asgari ücretin çoktan açlık sınırı altında kaldığı, yoksulluk sınırının ise neredeyse dört asgari ücret seviyesine geldiği bu günlerde, Şimşek programının bel kemiğini oluşturan esnek, güvencesiz, düşük ücretlerle çalışma rejimi tüm emekçilere zorla dayatılıyor.

Uygulanan ekonomi programı özellikle işçi sınıfı üzerinde derin ve yıkıcı etkiler yaratıyor. Program, kendi hedefi olan enflasyonla mücadelede bile başarılı olamıyor. Ekonomi giderek bir iflasa sürükleniyor.

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in "rasyonel ekonomi" programı çeşitli sermaye gruplarınca övülüyor ama faturayı ödeyen işçi sınıfı, köylüler ve diğer emekçiler oluyor.

Hükümet işçilere TÜİK'in açıkladığı, gerçek olmayan enflasyonun yarısından daha az ücret zammı teklif ediyor. Kamu işçilerine teklif edilen ücret zammı yüzde 16.

Sermayenin rasyonel politikalarından işçilere yoksulluk, sömürü, şiddet ve eşitsizlik çıkıyor. İşçi sınıfının milli gelirden aldığı pay sürekli azalıyor.

Enflasyon canavarı ve erimeye devam eden alım gücü

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre yıllık enflasyon oranları Mayıs 2025 itibarıyla yüzde 35 olarak açıklanmış olsa da, bağımsız araştırmacılar ve insanlar, gerçek enflasyonun bu rakamların çok ötesinde olduğunu biliyor ve dile getiriyor. Örneğin, Enflasyon Araştırma Grubu (ENAG), Mayıs 2025 enflasyonunu, TÜİK'in açıkladığı rakamların oldukça üzerinde, yüzde 71 olarak açıkladı.

Bu durum TÜİK verilerine olan güveni sarsmakla kalmıyor, aynı zamanda memur ve emekli maaş artışlarının enflasyon karşısında hızla erimesine neden oluyor. Çünkü hükümet ücret artışlarını TÜİK'in açıkladığı enflasyon oranları üzerinden yapıyor.

Yüksek enflasyonun en ağır faturasını sabit gelirli işçi sınıfı ödüyor. Gıda, kira, enerji gibi temel ihtiyaç kalemlerindeki astronomik artışlar, asgari ücretin ve emekli maaşlarının alım gücünü dibe çekmiş durumda. Son bir yılda gıda enflasyonu TÜİK'e göre yüzde 40'ın üzerinde seyrederken, kiralar birçok kentte yüzde 100'ün üzerinde arttı.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) faiz artırımları yoluyla enflasyonu düşürme çabaları, bir yandan kredi maliyetlerini yükselterek tüketimi kısırkken, diğer yandan üretim ve istihdam üzerinde baskı yaratıyor. Bu durum, işsizlik riskini artırırken, mevcut çalışanların ücretlerinin enflasyon karşısında yetersiz kalmasına,

işçi sınıfının satın alma gücünün daha da düşmesine neden oluyor.

Vergi adaletsizliği: Yük kimin omuzlarında?

Ekonomi programının en problemli boyutlarından biri de vergi dağılımındaki derin adaletsizlik. Türkiye'de vergi gelirlerinin önemli bir kısmı, dolaylı vergilerden, yani tüketiciden alınan vergilerden oluşuyor.

2024 verilerine göre Türkiye'de vergi gelirlerinin yaklaşık yüzde 65-70'i dolaylı vergilerden, kalan yüzde 30-35'i ise doğrudan vergilerden (gelir ve kurumlar vergisi gibi) elde ediliyor. Bu oran, gelişmiş ülkelerin ve OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde. OECD ülkelerinde dolaylı vergilerin payı ortalama yüzde 35 civarında seyrederken, doğrudan vergilerin payı daha yüksek ve vergi yükü daha adil bir şekilde dağıtılıyor.

"Peki, vergiyi kimler ödüyor?" sorusunun cevabı bu çarpık tabloyla yakından ilişkili.

KDV, ÖTV gibi dolaylı vergiler tüketiciden, yani esasen işçi sınıfı ve diğer emekçi kesimlerden alınıyor. Bir ürün veya hizmet satın alındığında herkes aynı oranda vergi ödüyor. Bu da geliri düşük olanın, gelirin oranla daha fazla vergi ödemesi anlamına geliyor. Örneğin, asgari ücretli bir işçi temel ihtiyaçlarını karşılarken ödemediği KDV ile yüksek gelirli bir bireyin lüks tüketim ürünlerinde ödediği KDV oranı aynı. Bu durum gelir eşitsizliğini daha da derinleştiriyor.

“Asgari ücretin çoktan açlık sınırı altında kaldığı, yoksulluk sınırının ise neredeyse dört asgari ücret seviyesine geldiği bu günlerde, Şimşek programının bel kemiğini oluşturan esnek, güvencesiz, düşük ücretlerle çalışma rejimi tüm emekçilere zorla dayatılıyor.”

İşçilerin vergi yükü ise her geçen gün katlanarak artıyor. Ücretli çalışanlar, gelir vergisi dilimleri nedeniyle kazançları arttıkça daha yüksek oranda vergilendiriliyor. Yıl içinde asgari ücret zammı veya toplu sözleşme ile ücretlerinde iyileşme yaşayan işçiler kısa sürede bir üst vergi dilimine girerek daha fazla vergi ödemek zorunda kalıyor. Bu durum ücret artışlarının net kazanca yeterince yansımamasına neden oluyor.

Vergi dilimleri yıllardır enflasyon karşısında güncellenmiyor. Hükümetin bilinçli olarak yürüttüğü bu politika sonucu işçi sınıfı daha fazla vergi ödüyor, reel gelirleri daha hızlı eriyor.

Öte yandan sermaye ve yüksek gelir gruplarına yönelik vergilendirme, dolaylı vergilere kıyasla daha esnek ve

vergi kaçırmalarına daha açık olabiliyor. Kurumlar vergisi oranları düşük tutulurken kâr payı dağıtımları ve sermaye gelirleri üzerindeki vergilendirme çok yetersiz kalıyor. Bu da zenginle yoksul arasındaki uçurumu her geçen gün daha da derinleştiriyor.

Ucuzun da ucuzuna çalıştırma: İşçilerin yüzde 32'si kayıt dışı, yüzde 11'i esnek çalışıyor

Şimşek programının işçilerin çalışma yaşamına müdahalesinin bir diğer ayağı da kayıt dışı ve esnek çalışmanın önünün sonuna kadar açılması. Evden üretim, evden çalışma, patron istediği zaman işe çağırılma işçi sınıfı içinde giderek yayılıyor.

Bu da işçiler için güvencesiz, sigortasız, ucuzun da ucuzuna çalışmak demek. 2024 yılında Türkiye'de yarı

zamanlı ve esnek çalışanların genel istihdam içindeki oranı yüzde 11 olarak gözüküyor. Kayıt dışı çalışma ise yüzde 32.

İşçi sınıfının mücadelesi

Enflasyonun ağır yükü ve vergi adaletsizliği altında ezilen işçi sınıfı, bu duruma karşı sessiz kalmıyor ve çeşitli biçimlerde mücadele etmeye devam ediyor. Ücretlerini yükseltmek ve insanca yaşam koşulları elde etmek için işçi sınıfının yapabileceği ve yapmakta olduğu eylemler hayati önem taşıyor:

Güçlü ve birleşik sendikal mücadele:

İşçi sınıfının en önemli gücü örgütlü yapısıdır. Sendikalar toplu iş sözleşmelerinde enflasyon karşısında eriyen ücretlerin iyileştirilmesi için kararlı bir mücadele yürütmeli, ücret artışlarının sadece enflasyon oranında değil, aynı

“Ekonomi programının en problemlı boyutlarından biri de vergi dağılımındaki derin adaletsizlik. Türkiye’de vergi gelirlerinin önemli bir kısmı, dolaylı vergilerden, yani tüketiciden alınan vergilerden oluşuyor.”

zamanda refah payı içerecek şekilde yapılmasını talep etmelidir. Sendikaların işyerlerindeki taban örgütlülüğünü artırması, işçilerin bir araya gelerek ortak talepler etrafında kenetlenmesi, pazarlık gücünü önemli ölçüde artıracaktır.

Grevler ve direnişler: Ekonomik koşulların ağırlaşması ve taleplerin karşılanmaması durumunda grevler, işçi sınıfının en etkili mücadele araçlarından biridir. Üretimi durdurmak işvereni ve hükümeti talepleri dinlemeye zorlar. Yasal kısıtlamalara rağmen işçiler fiili grevler, iş yavaşlatma eylemleri ve direnişlerle seslerini duyurabilirler. Direnişler sadece ücret talepleriyle sınırlı kalmamalı, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, iş güvenliği ve sendikal hakların güvence altına alınması gibi geniş bir yelpazeyi kapsamalıdır.

Sokak eylemleri ve kitlesel gösteriler: Sendikaların ve sivil toplum kuruluşlarının çağrılıyla düzenlenen kitlesel gösteriler, hükümet ve kamuoyu üzerinde baskı oluşturmaının önemli bir yoludur. Enflasyonun, hayat pahalılığının ve vergi adaletsizliğinin halkın geniş kesimleri üzerindeki etkileri,

sokaklara yansıdığında daha görünür hale gelir. Emekliler, kamu çalışanları ve özel sektör işçilerinin ortak taleplerle bir araya gelmesi, mücadelenin etkisini artıracaktır.

Siyasi talepler ve seçimler: İşçi sınıfı, sadece ekonomik taleplerle yetinmeli, aynı zamanda siyasi alanda da aktif olmalıdır. Vergi adaletini, adil gelir dağılımını, sendikal hakların güvence altına alınmasını ve işçi haklarını savunan siyasi partileri ve adayları desteklemek uzun vadede kalıcı değişikliklerin önünü açabilir.

Uluslararası dayanışma: Dünya işçi sınıfının mücadelesi ulusal sınırları aşmalıdır. Uluslararası sendikalar ve işçi örgütleriyle dayanışma içinde olmak, küresel sermayeye karşı ortak bir cephe oluşturmak mücadelenin gücünü artırır.

Sonuç: Acil bir değişim şart

Mehmet Şimşek'in ekonomi programının özellikle işçi sınıfı açısından yıkıma yol açtığı, işçi sınıfı ve diğer tüm emekçileri derin yoksulluğa sürüklediği ortadadır.

Sıkı para politikaları ve mali disiplin

adı altında uygulanan kemer sıkma politikaları, tek başına enflasyonu düşürmekte yetersiz kalırken işçi sınıfı üzerindeki ücret baskısını artırmaktadır.

Acil bir paradigma değişimine ihtiyaç vardır. Şimdiye kadar uygulanan bütün ekonomik ve sosyal programların değiştirilmesi gerekir. Bu değişim sadece ekonomiyi değil, aynı zamanda sosyal adaleti ve adil gelir dağılımını merkezine alan kapsayıcı bir modeli gerektirmektedir.

Adil bir vergi sistemiyle gelir ve servet eşitsizliğinin azaltılması, asgari ücretin insanca yaşayacak seviyeye çıkarılması, sendikal hakların güvence altına alınması ve işçi sınıfının refah seviyesinin artırılması, sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin temelini oluşturabilir.

Aksi takdirde Türkiye ekonomisi enflasyon sarmalından kurtulamayacağı gibi işçi sınıfının ve emekçilerin yaşam mücadelesindeki zorluklar katlanarak devam edecektir.

hayatımız gazze şeridi gibi geçerken bir ses olacaktık, kısık kaldık

aliya salih

filistin’de yaşananlar, kişisel tarihimin ve politik bilincimin en erken dönemlerinden beri zihnimin bir parçası oldu. henüz yedi yaşındayken mavi marmara gemisine yapılan baskını, insani yardım götüren sivil aktivistlerin uluslararası sulara israil askerlerince vurulduğunu öğrenmiş, 10 insanın tüm dünyanın gözünün önünde öldürüldüğüne ve bu kadar insani bir noktanın bile nasıl dişliler arasına sıkışıp susturulduğunu ailemin takibi dolayısıyla yakından ve gündem ederek izledim. o günkü aklımla gazze şeridi denince ilk çağrışımlarım belki çok daha tozpembe, görsel ağırlıklı ve uzaktaydı. ama aradan geçen yıllarda büyürken bu çağrışımlar da şekil değiştirdi. bugün gazze adı, mazlum bir halkın onurunu ve direnme kararlılığını temsil eden bir direniş sembolü olarak ve yanında bizim ses çıkartan ve çıkartmayanlar olarak sözde çaresizliğimizi, aslında sorumsuzluğumuzu ifade ediyor. çünkü ben kendimi bildim bileli filistin halkı sistematik zulme, işgale ve hatta tarihin belki de en çok belgelenmiş soykırımına karşı, evlerini, hastanelerini ve çocuklarını

bombalara feda ederek kendi onurları için zeytin ağaçlarını ve evlerini sahipsiz bırakmamak için direniyorlar. bu nedenle filistin meselesi benim için salt bir dış politika başlığı değil, vicdani bir yara ve eğer adalet diye bir şey varsa arayışımızın, direnişimizin başat ögesi, simgesi halindedir.

gazze: direnişin sembolü ve açlık silahı

özellikle gazze, yıllardır insanlığın vicdanını sınavan bir ablukaya karşı hayatta kalma mücadelesi veriyor. dünyanın silahlarla sıkıştırılarak en yoğun nüfuslu toprak parçası haline getirilmiş bu noktası, israil tarafından karadan, havadan ve denizden kuşatma altında tutuluyor. gıdanın, temiz suyun, elektriğin ve ilacın bile gazze’ye girişi israil’in iznine tabi; dolayısıyla açlık adeta bir silaha dönüştürülmüş durumda. ziad rahbani’nin meşhur şarkısında dediği gibi “ana mish kafer, bas el joo kafer” – “ben kâfir değilim ama açlık kâfirdir”. yani açlık, inancı imanı tanımayacak kadar zalim bir silah olarak kullanılmakta. nitekim israil hükümetinin de gazze’yi topluca aç bı-

rakma politikası güttüğü, bunu bilinçli bir savaş stratejisi olarak kullandığı artık saklanamaz bir gerçektir. insan hakları izleme örgütü raporlarına göre israil, gazze’de sivilleri açlığa mahkûm etmeyi adeta bir savaş silahı haline getirdi – ne var ki bu gerçeği dile getiren gazeteciler bile baskıyla susturuluyor. örneğin, avustralyalı bir radyo sunucusu, “israil gazze’de açlığı bir savaş aracı olarak kullanıyor” şeklindeki bir paylaşımı yüzünden işinden kovuldu. böylesine korkunç bir durum karşısında uluslararası toplumun takındığı tutum ise utanç verici bir sessizlik. birleşmiş milletler yetkilileri ve kimi vicdan sahibi devlet yöneticileri “dünyanın izleyip hiçbir şey yapmaması affedilemez” diye feryat ediyor, fakat büyük güçlerden ciddi bir yaptırım gelmiyor. mazlum bir halkın topluca cezalandırılmasına karşı tepki göstermesi gerekenler, aksine gerçeği dile getirenleri susturmakla meşgul.

gazze’de yaşanan insani dramın boyutları günden güne ağırlaşırken, gazze halkının direniş ruhu da bir o kadar büyüyor. çocukluğumda televizyon

“bugün gazze adı, mazlum bir halkın onurunu ve direnme kararlılığını temsil eden bir direniş sembolü olarak ve yanında bizim ses çıkartan ve çıkartmayanlar olarak sözde çaresizliğimizi, aslında sorumsuzluğumuzu ifade ediyor.”

ekranlarında bombalanmış binaların arasında taş atan filistinli çocuklar şimdi görüyorum ki büyüdü ve halkı, evi için direnişin sembolü oldular. gazze’de hiçbir zaman tam anlamıyla yenilgi hissi oluşmadı, her yıkımın kül-lerinden yeni bir inanç filizlendi. israil devletin acımasız bombardımanları altında dahi gazze halkı eğilmedi. dünyanın büyük devletleri onlara sırtını dönse de halkların kalplerinde gazze’nin mücadelesi karşılık buluyor. örneğin, eski birleşmiş milletler filistin özel raportörü francesca albanese, gazze’de yaşananları raporladığı için abd tarafından yaptırımlara uğradı ama yılmadı; o, abluka altındaki sivillerin aç bırakıldığını, bombalandığını ve bunun savaş suçuna vardığını dünyaya anlatmaya devam ediyor. gerçekleri haykıran bu sesleri kısmak isteyenlere inat gazze’deki soykırım giderek daha fazla ifşa oluyor. gazze bugün sadece filistin’in değil, tüm ezilen halkların direniş bayrağını taşıyor.

ne yazık ki israil tarafı bu direnişi kırmak için her yolu meşru görüyor. haberleşme altyapısını kesmek, ga-

zetecileri hedef almak, hatta sağlık altyapısını çökertmek gibi hamlelerle gazze’de yaşananları dünya gözünden kaçırmaya çalıştılar. ekim 2023’te patlak veren son savaşta israil doğrudan doğruya gıda ve su girişini durdurduğunu ilan etti; savunma bakanı “gazze-lileri hayvan gibi göreceğiz, onlara su yok, gıda yok” diyerek topyekûn cezalandırma niyetini açıkça dile getirdi. uluslararası hukukta sivilleri açlığa mahkûm etmek açıkça yasaklanmış-ken israil bunu pervasızca yapabildi – çünkü büyük güçler sessiz kalarak ona zımnen onay verdiler. sonuçta bugün gazze’de kıtlık sınırına gelmiş durumda, insanlar temel gıdalara bile erişemiyor. üstelik açlık bir yandan çocukları, bebekleri öldürürken, diğer yandan israil propagandası bu ölümleri “hamas yüzünden” diyerek çarpıtıyor. bu propaganda dünyadan kayda değer bir itiraz gelmeyince, zulüm kendi yalanıyla örtbas ediliyor.

tarihsel bağlam: israil devleti’nin ku-ruluşu ve emperyal güçlerin rolü
filistin’de bugün yaşananların köke-ni, 20. yüzyılın başındaki emperyal

planlara dayanıyor. 1917’de britanya’nın balfour deklarasyonu ile filistin, yahudilere “ulusal yurt” olarak vaat edildi. edward said’e göre bu, yerli halkın iradesini hiçe sayan bir avrupa kararıydı. ingiliz manda yönetimi filistin’e yahudi göçünü teşvik ederek demografik yapıyı değiştirdi. 1947’de birleşmiş milletler’in taksim planı ile filistin topraklarının %55’i yahudilere ayrıldı, filistinliler ise bunu reddetti. 1948’de israil devleti ilan edildi ve savaş sonrası filistin topraklarının %78’i israil kontrolüne geçti; 750 binden fazla filistinli sürüldü, yüzlerce köy yok edildi (nekbe). israil devleti, batılı emperyalist güçlerin bölgedeki çıkarlarına hizmet eden bir vekâlet karakolu olarak şekillendirildi. abd, israil’i stratejik müttefik görerek onu bölgedeki çıkarlarının bekçisi yaptı. böylece filistin sorunu, emperyalist böl-yönet politikasının ürünü oldu ve filistinliler sadece israil’e değil, emperyal destekli büyük güçlere karşı da direniyorlar.

ideolojik manipölasyon ve propa-ganda araçları
israil sadece askeri yöntemlerle değil,

medya ve propagandayla da dünyayı manipüle ederek filistin direnişini itibarsızlaştırmaya çalışıyor. batı medyasında filistinliler genellikle saldırgan, israil ise kurban rolünde sunuluyor. böylece işgal altındaki halkın direnme hakkı terörizm olarak damgalanıyor ve gerçeklerin üstü örtülüyor. bu manipülasyon, batılı devletlerin israil'e olan koşulsuz desteğini sağlamlaştıracak, direnişin ve dayanışmanın uluslararası boyutlarını zayıflatıyor.

küresel direniş sembolleri: madleen, gazze yürüyüşü ve liman eylemleri
haziran 2025'te madleen teknesinin gazze'ye insani yardım ulaştırmak üzere yola çıkması ve israil tarafından durdurulması, küresel bir dayanışma hareketine dönüştü. madleen teknesine saldırı ile oluşan küresel tepkinin ardından israil, dikkatleri dağıtmak için iran'a doğrudan saldırı düzenleyerek küresel gündemi değiştirdi. bu saldırı aynı zamanda nato'nun savunma bütçelerini %5'e çıkarma kararını da tetikleyerek abd'nin militarist hedeflerine hizmet etti. eş zamanlı gerçekleşen gazze yürüyüşü ve liman direnişleri, fas ve ıspanya gibi ülkelerde somut başarılar elde ederek küresel vicdanın ve dayanışmanın gücünü

gösterdi. bu eylemler emperyal güçlerin ve kapitalizmin çıkarları uğruna ezilen halkların ortak mücadelesinin ne kadar güçlü olabileceğinin somut örnekleridir. ancak bu başarıları kalıcı kılmak ve mücadeleyi büyütmek için sosyal medyanın ötesinde, gerçek anlamda örgütlenmeye ve sokaklarda sesimizi yükseltmeye ihtiyaç var. dayanışma eylemlerimizi güçlendirmek, örgütlenerek baskıya karşı koymak ve sesimizi birlikte daha yüksek çıkarmak zorundayız.

filistin'e sahip çıkmak: sorumluluğumuz ve birlik çağrısı

bugün türkiye'de filistin meselesine dair en büyük sorunlardan biri, bu konunun iktidar partisine endekslenerek toplumsal sahiplenmesinin gölgelenmesidir. filistin'in haklı davası, herhangi bir partinin ya da siyasi görüşün tekelinde değildir. ancak yıllar içinde bu konu, özellikle akp üzerinden yürütülen iç politika tartışmalarına sıkıştırılmış, böylece toplumun büyük bir kesiminin mesafeli yaklaşmasına neden olmuştur. oysa bu tutum meselelerin evrensel insan hakları ve adalet bağlamındaki niteliğini ıskalamak anlamına gelir. filistin'e sahip çıkmak; ırkçılığın, ayrımcılığın ve emperyaliz-

min karşısında durmakla eşdeğerdir. bu nedenle sahiplenmeme hali, çoğu zaman farkında olunmadan ırkçı ve oryantalist bir bakışın sonucu olarak gelişmektedir.

sosyal medya aktivizmi tek başına yeterli değildir; sokaklarda örgütlenerek gerçek kitle hareketlerine dönüşen bir dayanışma gereklidir. gençler, akademisyenler, işçiler, sanatçılar olarak filistin halkıyla dayanışmanın toplumsal bir sorumluluk olduğunu unutmamalıyız. bu mesele ne bir duygusal refleksle ne de günübirlik tepkilerle anlaşılabilir. gerçek bir değişim, ancak kalıcı örgütlülükle ve kolektif bilincin inşasıyla mümkündür.

sonuç olarak filistin mücadelesi benim için artık bir başarı veya başarısızlık kriterinden bağımsızdır. bu mücadele, ses çıkarmak, birlik olmak ve zulme karşı mücadele etmek anlamına gelir. bu direniş ancak tüm halkların dayanışmasıyla gerçek özgürlüğe ve kardeşliğe ulaşabilir. ve eminim ki kavgamız o güne kadar bitmeyecek, zeytin ağaçlarının sahipleri evlerini tekrardan inşa edecek.

Kutsal aile söylemine karşı yaşamda ısrar: Kadınların ve LGBTİ+'ların özgürlük mücadelesi

Zeynep Ünal

Aile Yılı ne anlama geliyor?

2025 yılının Ocak ayında Cumhurbaşkanlığı tarafından “Aile Yılı” ilan edilmesi ile devletin toplumsal yapıya ilişkin önceliklerini, ardından kadınlar ve LGBTİ+ mücadelesine karşın ideolojik bakış açısını açıkça ortaya koyduğunu görmüş olduk. Tematik olarak belirlenen bu yılın “milli ve manevi değerlerin taşıyıcısı” konumuna alınarak kutsanan aile, normatif düzeni yeniden üretmenin aracı olarak kurgulanıyor. Bu idealize edilen aile tanımının dışında kalan kadınlar ve LGBTİ+'ların özgürlük mücadelesini ve bu mücadeleyi daha görünür kılmak her gün daha elzem hale geliyor.

Özellikle devletin kendi ideolojik kodlarını ve bekasını korumasının da bu “güçlü aile ve güçlü toplum” ifadesinin arkasında olduğunu ve aynı zamanda bu normatif dayatmalarının içerisinde toplumu kendisinin ortaya koyduğu

etiketlere karşı bir araya getirmenin aracı olduğunu da açıkça ortaya çıkarıyor. Peki, bu tematik aile yılı ile birlikte önümüze serilen “Kutsal Aile” hangi türden aileyi ya da makbul olarak kimi tanımlar? Hangi kimlikler bu ailenin içerisinde kendine yer bulur? Buradaki aile modeli elbette heteroseksüel, çocuklu, ataerkil yapıya uygun geleneksel bir aile planlamasına karşılık gelir. Kadınların bu yapı içerisinde yeri; anne, ev hanımı, fedakâr bir eş ve itaatkârlıkla tanımlanırken LGBTİ+'lar bu modelin tamamen dışında kalan hatta tehdit olarak görülen bir yerdedir.

Öyleyse resmi olarak ilan edilen bu yılın içerisinde kendini dışarıda bırakan kadınlar ve LGBTİ+ lar nerede durmaktadır? Aile politikaları adı altında şekillenen bu ideolojik çerçeve, kimi korumakta ve kimleri tamamen görünmez kılmaktadır?

Bu aile kimin ailesi?

Toplumsal değişmez, en önemli ve en küçük yapı taşı olarak görülen aile, çoğu zaman doğal, evrensel, dokunulmaz, kutsal ve değişmesi zor bir yapıymış gibi sunulur. Ancak sosyal bilimlerin alanındaki feminist ve queer yaklaşımlar, aileyi doğallaştırılmış değil, tarihsel olarak inşa edilmiş, ideolojik ve politik bir kurum olarak ele alır. Bu bakış açısı, aileyi yalnızca bir yaşama ve üretim birimi değil; aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin, iktidar ilişkilerinin ve normatif düzenin yeniden üretildiği bir alan olarak değerlendirir. Feminist kuram açısından aile özellikle ataerkini en temel dayanaklarından biridir. Kadını rahatça içeride konumlandırarak, sahiplik konumuna alabilecek, şekillendirebilecek, emeğini görünmez kılacak ve itaatkâr olmanın koşullarını sağlayacağı en temel birimdir. Aile birimi, ikinci dalga feminizmden bu yana tartıştığımız “kadının ev içi emeği” gö-

rünmez kılındığı, emeğin karşılıksız bir fedakârlıkla yapıldığı ve kadının ikincil bir konuma sabitlendiği bir yapı olarak öne çıkar. Yalnızca annelik ve eş kavramları altına konumlanan kadın, aile içerisinde kendi benliğini tamamen unutup hem duygusal hem ekonomik sömürünün nesnesi haline gelir. Bu bağlamda aile kadınlar için güvenli bir alan değil kontrol, baskı, duygusal sömürü ve çoğu zaman şiddetin meşrulaştırıldığı bir alan haline gelir. Kadına şiddete yönelik ve kadın cinayetlerine yönelik veriler de Türkiye’de kadınların en çok aile içinde ve yakın çevreleri tarafından şiddette uğradığını ve öldürüldüğünü açıkça gösteriyor.¹ Cinayetlerin failleri arasında en sık eski eşler, eski partnerler, abiler ve oğullar yer alıyor.

Queer Kuram aile kurumunun yalnızca bir sevgi ve dayanışma alanı değil, aynı zamanda heteronormatif düzenin yeniden üretildiği ideolojik bir araç olduğunu ortaya koyar. Aile yalnızca heteroseksüel bir birliktelik idealini değil, belirli bir toplumsal uyum idealini de dayatır. Heteroseksüel evlilik modeli yalnızca LGBTİ+ bireyleri değil, çocuksuz olmayı seçenleri, evlenmeyi reddedenleri ya da alternatif yaşam biçimlerini benimseyen herkesi “anormal” ve “marjinal” olarak konumlandırır. Böylece aile, yalnızca bir aidiyet alanı değil, bir dışlanma mekanizmasını da oluşturan bir alana dönüşür. Türkiye bağlamındaysa aile, hegemonik değerlerle birlikte hem dini hem de millî değerler adı altında kutsal ve dokunulmaz bir alan haline gelmiştir. Dolayısıyla devlet politikalarına ve toplumsal olarak aileye yöneltilen her eleştiri saldırı ve tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım LGBTİ+ bireylerin “aile dışı” hatta “aile düşmanı” olarak gösterilmesine, feminist hareketinse toplumu “bölücü” olarak damgalanmasına yol açmaktadır.

Aile yılı yalnızca sembolik bir açıklama değil aynı zamanda devletin aile

kurumunu merkezine alan ve sonrasında kadınlara ve LGBTİ+’lara yönelik tehditlerini ve yasaklamalarını da beraberinde getirdi: Aile yılı ile birlikte gelen “normal doğum” adı altında kadınlara karşı yapılan baskıcı politikalar... Kadınları ve anneleri her alanda yetersiz hissettirmeye dair işlenen düzenlemeler... Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan belgelerde “aileyi koruma ve güçlendirme” vurgusu yapılırken aileye yönelik tehditler olarak sunulan modern yaşam biçimleri, bireyselleşme, cinsel yönelim farklılıkları ve kadın hakları mücadelesi dolaylı biçimde hedef gösterilmiştir. Bununla birlikte feminizm ve LGBTİ+ mücadelesinde oldukça önemli olan toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetsiz, queer gibi kavramların da yasaklanması özgürlük mücadelesine yapılan darbenin en açık göstergesidir.

Ailede kadının tamamen geleneksel kodlarla “ana” erkeğin ise “reis” olduğu roller yeniden üretiliyor ve bu kodlara karşı çıkan her düşünce yapısı bir tehdit olarak algılanmaya doğru yönlendiriliyor. Kadınların ve LGBTİ+’ların özgürlük mücadelesi ise aile kurumuna zarar veren sapkınlıklar olarak yasaklanmaya günbegün devam ediyor. Bu dışlayıcı yaklaşımın en somut sonuçlarından biri kadınların ve LGBTİ+ bireylerin deneyimlerinin sistematik olarak görünmez hale getirilmesidir. Kadın cinayetleri, ev içi şiddet, nafaka hakkı gibi sorunlar “Aile Yılı” gündeminin dışında bırakılırken; LGBTİ+ bireylerin karşılaştığı ayrımcılık, şiddet ve nefret söylemi, LGBTİ+ cinayetleri görmezden gelinmiş ya da meşrulaştırılmıştır. Özellikle pride etkinliklerinin yasaklanması, LGBTİ+ derneklerine yönelik baskılar, bu resmi vizyonun uygulamadaki yansımalarını açıkça ortaya koymaktadır.

Ancak bu baskıcı yapıya karşı gelişen bir direnç hattı da vardır. Kadın örgütleri, feminist inisiyatifler ve LGBTİ+ aktivistler “Aile Yılı” söyleminin

ardında gizlenen ideolojik yönlendirmeyi teşhir ederek, alternatif yaşam biçimlerini savunmaya ve görünür kılmaya devam etmektedir. Bu mücadele basitçe bir talep değil; aynı zamanda bir yaşam hakkı mücadelesidir. Queer kavramı başlangıçta “sıra dışı” gibi anlamlara sahip olduğu düşünülse de zamanla LGBTİ+ hareketi içerisinde önemli bir yere oturmuştur. Queer kavramı² LGBTİ+ hareketi için artık şemsiye bir terim haline gelip hareket içerisinde politik bir strateji ile sahiplenilmiştir.

Normal olan kim?

Normal kavramı tanımı gereği dışarıda bırakılan ve “normal olmayan” bir “anormal”i beraberinde getirir. Normalize etme süreçleri ve bunun üzerinden işleyen politikalar bu iki kavramın karşıtlığını yaşatmak üzere kurulur. Normal olanlar bu süreç içerisinde üretilen normlara uyan bireylerdir. Anormal kişi ise her alandan dayatılan bu standartlara uymayan kişiler olacaktır. Bu normallik ölçütlerinin dışına çıkmak toplum tarafından size yakıştırılan “acıyıp”, “hasta” “sıra dışı” gibi kavramların içine girmeye yol açacaktır. Örneğin heteronormatif³ bir yapıya sahip olan toplumlarda queer oluşu topluma açmakla birlikte kişinin toplum tarafından yaşadığı dışlanma durumunu açıkça görebiliriz.

İktidar sisteminin dayattığı ve korumaya aldığı heteronormatif yapılar “zorunlu heteroseksüellik” ilkesi üzerinden işler. Kadın ve erkek dışında kalan cinsiyet kimliklerini yok sayar, bastırır, gelişimsel bir hata olarak görür. Judith Butler, zorunlu heteroseksüellik kavramını “heteroseksüel matris” olarak tanımlar. Cinselliği yalnızca iki cinsiyet temelli olarak kadın ve erkek üzerinden varsayarak ve bu varsayımı kendi ölçülerine göre doğallaştırılmış hale getirerek topluma doğal olanın heteroseksüellik ve gelişimsel olarak bir hata ve hastalıklı olanın bu iki cinsiyetin dışında kalanlar olduğunu dayatmaya çalışır. İktidarın

“Cinsiyetçi iktidar dili, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmek, Onur Yürüyüşü yasakları yalnızca kadınlar ve LGBTİ+ bireyleri hedef almakla kalmamakta özgürlük, eşit yurttaşlık, iyi ve adil yaşam taleplerini de bastırmaya ve yok etmeye çalışmaktadır.”

ürettiği bu heteronormatif yapı yalnızca cinsel yönelimleri değil toplumsal cinsiyet kimliklerini de şekillendiren ve sınırlandıran geniş bir alana sahiptir. Bu heteroseksüelliğin beraberinde getirdiği “kadın ve erkek” algısının ve bu cinsiyetler üzerine oluşan kodların yeniden üretimini sağlayarak bu kodlara uymayanları marjinal hale getirir ve böylece her normalize edileni hem de kendi iktidar sistemini daha fazla sürdürülebilir hale getirir.

Türkiye’de LGBTİ+ hareketi 1980’lerden günümüze kadar uzanan bir tarihe sahip. İlk olarak trans kadınların liderliğinde yapılan bir açlık grevi hareketiyle başlamıştır. İlk olarak Radikal Demokratik Yeşil Parti çatısı altında toplanan LGBTİ+ hareketi burada sınırlı kalan hareketini bağımsız politik toplumsal özne konumuna getirebilmek için yıllarca mücadele verdi. 1994’te Kaos GL, Türkiye’nin ilk LGBTİ+ dergisi olarak yayına başladı. LGBTİ+ mücadelesi 2000’li yıllardan sonra 1 Mayıs, 8 Mart gibi günlerde yapılan eylemlerde görünür olmaya başladı. 2003 yılında ise Kaos GL aracılığıyla İstanbul’da ilk Onur Yürüyüşü gerçekleşti. Bu hareket sonrasında Türkiye genelinde diğer şehirlerde LGBTİ+ dernekler, öğrenci toplulukları ve aile destek grupları ortaya çıkmaya başladı.

Türkiye’de LGBTİ+ hareketinin temel talepleri anayasada “cinsel yönelim” ve “cinsiyet kimliği” ifadelerinin açıkça yer alması, “genel ahlak” gibi tehdit edici ve muğlak ifadelerin ortadan kaldırılması ve nefret söylemlerine karşı etkili yaptırım mekanizmalarının oluşturulmasıydı. Ancak günümüzde LGBTİ+’lara yönelik sistematik şiddet ve nefret, doğrudan iktidar eliyle yeniden üretilmeye başlanmış durumda. LG-

BTİ+ bireyler; “fıtrata aykırı”, “sapkın” gibi dışlayıcı söylemlerle toplumun dışına sürüklenmekte, mücadele ettikleri her alan ellerinden alınmaya çalışılmakta, “toplumsal cinsiyet” ve “cinsiyet kimliği” gibi kavramlar yasaklanmakta ve bu süreç ciddi yaptırımlarla hatta orantısız şiddet ve güç kullanılarak sürdürülmektedir. İktidar feminizm ve LGBTİ+ mücadelesini sistematik olarak kriminalize etmeye ve “aile karşıtı”, toplumda tehdit unsuru oluşturacak yapılar olarak lanse etmeye devam ediyor. Yasaklara ve baskılara rağmen hareket dağılmadı, aksine yeni mecralarda güç kazandı. LGBTİ+ hareketi, feminist hareket, ekoloji hareketi ve işçi hareketi ile daha fazla kesişimsel mücadeleler içinde yer almaya başladı. Bugün Türkiye’de nefret suçu tanımı Türk Ceza Kanunu’nda sınırlı bir biçimde yer alıyor fakat “cinsel yönelim” “cinsiyet kimliği” gibi kavramlar bu tanımın içerisinde yer almıyor. Bununla birlikte kadına ve LGBTİ+’lara yönelik şiddet ve nefret suçu her geçen gün daha da artıyor. Toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği gibi kavramlar Milli Eğitim müfredatından, kamu politikalarına, dijital alanlara kadar uzanan bir yasağa ve kontrole tabi tutuluyor. Bu tanımların görünür olması LGBTİ+ ve kadın hareketinde aynı zamanda ötekileştirilmiş tüm kimliklerin de özgürlük mücadelesini doğrudan etkiliyor.

Aile yılı içerisinde sürdürülmeye politiklardan bir diğeri de kadının evde görünmez olan ve yok sayılan emeğinin “normal” ev “doğal olan” adı altında gösterilmeye çalışılmasıdır. Kadınların yıllardır mücadeleyle kazandıkları haklarını, kamusal alanda görünür olmaya dair yürüttükleri mücadeleyi geriye götürmeye ve kadını

tekrar görünmez alana ve itaatkâr alana hapsetmeye devam etmektedir. Kadın hareketi ve LGBTİ+ hareketi yıllardır Türkiye’de benzer dışlanma ve baskılanma politikalarına maruz kalmıştır. Farklı toplumsal konumlar ve deneyimler üzerinden özgün talepler geliştirmiş olsalar dahi birlikte ilerleyen iki mücadele hattıdır. Bunlara rağmen çoğu zaman aynı devlet şiddeti, patriyarka, neoliberal sömürü, heteronormatif politikalar tarafından hedef alınan ve bastırılan mücadeleler olmuştur.

Bu iki mücadele hattında hedef olan yalnızca bireysel kimlikler değildir. Yaşam kurma, dönüştürme, birlikte var olma ve dayanışma alanlarına dair bütün olanakları yok etmeye dayalı bir sistemle karşı karşıya kalınır. Bu iki mücadele arasında kurulan bağlar yalnızca ortak bir dayanışma refleksi ile değil birçok alandan saldıran politik baskılara karşı yapısal bir çözüm arayışı içerisinde birleşmektedir. Kadın hareketinin uzun yıllardır sürdürdüğü aile, şiddet, bakım emeği ve kamusal temsiliyet mücadeleleri LGBTİ+ bireylerin cinsiyet kimliği, yönelim, görünürlük ve eşit yurttaşlık mücadeleleriyle birleştiği ölçüde daha etkili, dönüştürücü ve görünür olabilmektedir. Bugün Türkiye’de iktidar tarafından hedef gösterilen ve tehdit oluşturan bu kesişimsel iki hat sadece teorik bir bağ değil pratik bir direnişe dönüşmüştür. Cinsiyetçi iktidar dili, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmek, Onur Yürüyüşü yasakları yalnızca kadınlar ve LGBTİ+ bireyleri hedef almakla kalmamakta özgürlük, eşit yurttaşlık, iyi ve adil yaşam taleplerini de bastırmaya ve yok etmeye çalışmaktadır.

6284 sayılı yasa: Kadına yönelik erkek şiddetiyle mücadele ve uygulamadaki sorunlar

Diren Cevahir Şen

Kadına yönelik şiddet Türkiye’de hâlâ en yakıcı ve çözülmemiş toplumsal sorunlardan biri olmaya devam ediyor. Her gün televizyon ekranlarında, sosyal medyada ve çevremizde şiddete uğrayan, öldürülen ya da tehdit altında yaşayan kadınların haberlerini izliyor, dinliyor, okuyoruz. Şiddet yalnızca fiziksel izlerle sınırlı kalmıyor; ruhsal, ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla birlikte milyonlarca kadının hayatını sistemli olarak kuşatıyor.

Bu tabloya karşı devletin sorumluluğu ne? Şiddeti önlemek için çıkarılan yasalar yeterince işliyor mu? 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” bu konuda önemli bir hukuki çerçeve sunuyor. Ancak uygulama alanında yaşanan sorunlar bu yasanın etkisini oldukça sınırlıyor.

6284 sayılı yasanın içeriği ve kapsamı

6284 sayılı yasa, temel olarak şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınları korumaya yönelik. Bu yasa kapsamında;

- Şiddet uygulayan kişinin mağdura yaklaşmasını yasaklayan uzaklaştırma kararı,
- Kadın ve çocuklarının kimlik bilgilerinin ve adresinin gizlenmesi,
- Mağdura yönelik geçici maddi destek, barınma, psikolojik ve hukuki danışmanlık,
- Kadının ve beraberindeki çocuklarının sığınaklara yerleştirilmesi,
- Failin denetimi için elektronik kelepçe gibi teknik takip önlemleri yer alıyor.

Tüm bu düzenlemeler, teoride şiddet mağduru kadının güvenliğini sağlamak için önemli birer araç niteliğinde. Ancak uygulamadaki eksiklikler,

bu araçların etkili kullanılmasını çoğu zaman engelliyor. Kadınlar korunamadıkça, şiddet de cezasızlıkla besleniyor.

Uygulamada karşılaşılan sorunlar

1. Uzaklaştırma kararlarının uygulanmasındaki eksiklikler:

Mahkemeler tarafından verilen uzaklaştırma kararları, çoğu zaman etkin bir biçimde yerine getirilmiyor. Kadınlar, failin kendilerini tehdit etmeye devam ettiğini defalarca belirtse de güvenlik güçlerinin müdahalesi yetersiz kalıyor. Bu gecikmeler ve ihmaller, ne yazık ki birçok kadın cinayetinin önünü açıyor.

2. Kurumsal direnç ve delil arayışı:

Şiddet mağduru kadınların beyanı esas alınması gerekirken, hâlâ bazı kamu görevlileri “delil yok” diyerek kadınların başvurularını geri çeviriyor. Bu tavır, hem yasaya aykırı hem

“Kadına yönelik şiddet bireysel bir mesele değil, toplumsal ve yapısal bir sorundur. 6284 sayılı yasa, kadınların yaşam hakkını korumak için önemli bir hukuki araçtır. Ancak yasa yalnızca bir başlangıçtır. Gerçek güvenlik, yasanın tüm kurumlar tarafından içselleştirilmesi ve uygulanmasıyla mümkündür.”

de mağduru ikinci kez mağdur eden bir yaklaşımdır. Cinsiyete dayalı ayrımcılığın kurumsal reflekslere yerleşmiş olması, sürecin adil ve hızlı yürütülmesini zorlaştırıyor.

3. Yetersiz ve niteliksiz sığınaklar:

Kadınların ve çocuklarının güvenli kalabileceği sığınak sayısı, Türkiye genelinde oldukça az. Mevcut sığınakların büyük kısmı da fiziksel kapasite, personel, gizlilik, güvenlik ve sosyal destek hizmetleri açısından yetersiz. Kadınlar bazı durumlarda çocuklarıyla birlikte kabul edilmiyor ya da sığınakta uzun süre kalamıyor. Bu nedenle kadınların şiddetten uzak, bağımsız bir hayat kurması oldukça zorlaşıyor.

4. Elektronik izleme sistemlerinin sınırlı kullanımı:

Elektronik kelepçe gibi teknolojik yöntemler, yalnızca belirli illerde ve sınırlı sayıda vakada uygulanıyor. Kadınlar çoğu zaman korunma kararlarının kâğıt üzerinde kaldığını, failin fiziksel takibini sağlayacak yeterli sistemin olmadığını ifade ediyor. Oysa caydırıcılık ve koruyuculuk için bu tür önlemler hayati öneme sahip.

5. Ekonomik bağımsızlığın olmayışı:

Kadınların şiddet ortamından çıkabilmesi, ekonomik açıdan kendi ayakları üzerinde durabilmesine bağlı. Ancak devletin sunduğu geçici maddi destekler hem süre hem miktar açısından yetersiz. Kadınların iş bulması, çocuklarını bırakabilecekleri güvenli alanlar yaratılması gibi temel konularda da ciddi eksiklikler bulunuyor. Bu durum birçok kadını şiddet ortamına geri dönmeye mecbur bırakıyor.

6. Kadınların toplumsal hayattan dışlanması:

Fiziksel şiddet kadar yıkıcı olan psikolojik, dijital ve ekonomik şiddet biçimleri, kadınların yaşam alanlarını sürekli daraltıyor. Kamusal alanda var olamayan, iş güvencesi olmayan ya da sürekli izlenen kadınlar, yalnızlaşıyor. Kadınların yalnızca korunmaya değil, yaşamın her alanına güvenli katılabileceği fırsatlara ihtiyacı var.

7. Medyanın rolü ve şiddeti meşrulaştırıcı dil:

Bazı medya organları, şiddeti; “aşk cinayeti”, “tutku krizi” gibi ifadelerle romantize ediyor. Bu söylemler failin sorumluluğunu görünmez kılarken, şiddeti de olağanlaştırıyor. Oysa şiddet, münferit değil sistematik bir sorundur. Medya, bu sorunun çözümünde sorumlu davranmak zorundadır.

Kadınlar direniyor, mücadele sürüyor

Kadınlar yıllardır bu yapısal sorunlara karşı seslerini yükseltiyor. Sosyal medya kampanyaları, sokak eylemleri, hukuk mücadelesi, dayanışma ağları... Hepsi birer direnç noktası. Kadın hareketi, 6284 sayılı yasanın çıkarılmasında etkili oldu; ama şimdi de bu yasanın etkin şekilde uygulanması için mücadele veriyor. Kadınlar sadece hayatta kalmak değil, onurlu ve özgür bir yaşam istiyor.

Çözüm önerileri: Uygulama güçlendirilmeli

Koruma kararları etkili denetlenmeli ve ihlaller cezalandırılmalıdır.

Kolluk kuvvetleri, yargı mensupları ve sosyal hizmet uzmanları cinsiyete dayalı ayrımcılık konusunda düzenli eğitime tabi tutulmalıdır.

Kadınların barınabileceği, uzun süreli ve nitelikli sığınaklar kurulmalıdır.

Elektronik kelepçe uygulaması yaygınlaştırılmalı ve teknik altyapısı güçlendirilmelidir.

Kadınların ekonomik bağımsızlığını sağlamaya yönelik iş edindirme, eğitim, kreş ve sosyal güvenlik destekleri artırılmalıdır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede medya kuruluşları sorumluluk almalı, şiddet dilini yeniden üretmekten kaçınılmalıdır.

Sonuç: Hemen şimdi!

Kadına yönelik şiddet bireysel bir mesele değil, toplumsal ve yapısal bir sorundur. 6284 sayılı yasa, kadınların yaşam hakkını korumak için önemli bir hukuki araçtır. Ancak yasa yalnızca bir başlangıçtır. Gerçek güvenlik, yasanın tüm kurumlar tarafından içselleştirilmesi ve uygulanmasıyla mümkündür.

Kadınlar; korkmadan, baskı görmeden, özgürce yaşamak istiyor. Evde, sokakta, işte, okulda... Hayatın her alanında var olmak istiyorlar. Soru şu: Bu ülke kadınlar için ne zaman güvenli bir yer olacak? Cevap net: Hemen şimdi.

Troçki'nin devrimci mirası

Çağla Oflas

“Duvarın altındaki parlak yeşil çimen şeridini, duvarın üzerindeki berrak mavi gökyüzünü ve her yerde güneş ışığını görebiliyorum. Hayat güzel. Gelecek nesiller onu tüm kötülüklerden, baskılardan ve şiddetten arındır-sın ve tadını doyasıya çıkarsın.”¹

Troçki bu sözleri, sürgünde yaşadığı Meksika'nın Coyoacan kentinde, Stalin tarafından yönlendirilen bir suikastçı tarafından öldürülmeden kısa bir zaman önce yazdı. Troçki tüm yaşamı boyunca, Marx'ın tarihin sınıf mücadelesiyle ilerlediği fikrinden hareketle, umudun işçi sınıfının kendini özgürleştirme mücadelesinde yattığını savundu. 1905'te Rusya'da gerçekleşen birinci ve Ekim 1917'de gerçekleşen ikinci devrimde Petrograd Sovyeti'nin başkanıydı. İktidarı işçi sınıfına taşıyan ayaklanmanın Devrimci Askeri Komite ile doğrudan örgütleyiciydi. Sonrasında 1918-21 iç savaş yıllarında devrimin emperyalizm ve Beyazlar tarafından kuşatılması karşısında Kızıl Ordu'nun kurulması ve karşı devrimci güçlerin yenilmesinde merkezi rol oynadı. Ancak işçi sınıfının atomize olmasına yol açan iç savaş sonrasında, başta Alman Devrimi olmak üzere Avrupa'daki devrimlerin yenilgisi, devrimin de kaderini belirledi. Stalin'in önderlik ettiği bürokratik sınıfın devrimi içerden kuşatması ve karşı devrimin gerçekleşmesi karşısında başarılı olamadı. Troçki, Lenin'in 1924 yılında ölümünün ardından partiden ihraç edildi. 1929'da sürgüne gönderildi. Ve yaşamının son anına kadar stalinizme karşı mücadele etti.

1 <https://www.cafrande.org/lev-trotsky-nin-vasiyeti-yasam-guzel-gelecek-kusak-lar-onu-butun-kotuluklerden-arindirsinar/>

“Tek ülkede sosyalizm” ve karşı devrim

Stalin, 1924'den itibaren milli kalkınma modelinin bir aracı olarak enternasyonalizme karşı “tek ülkede sosyalizm” teorisini ikame etti. Söz konusu olan, devlet aygıtının üretim araçları üzerinde mutlak hakimiyet kurduğu, işçi sınıfının siyasal ve ekonomik haklarının tamamen yok edildiği, kişi kültü etrafında inşa edilen totaliter bir sistemdi. Öyle ki Erdoğan'ın muhalefeti ve siyasal rakiplerini yargı üzerinden bertaraf etmesi, Stalin'in başarı-gücü Vişinski'nin tezgâhladığı Moskova duruşmalarının yanında naif kalır. Stalin'in siyasal rakiplerinin işkenceyle önce itiraf ettirilip sonra idam edilmesi, Orta Çağ'ın engizisyon mahkemeleriyle kıyaslanabilir. Marksizmin en parlak kuşağının imha edildiği bu duruşmalar, Stalin'in Marksizm ile arasına kanla çektiği kalın bir çizgidir aynı zamanda. Nitekim Troçki de “Stalinizm ile Bolşevizm arasında bir kan nehri akıyor,” der.

Stalin'in 1928'de birinci beş yıllık kalkınma planı kapsamındaki zorunlu sanayileşme ve kolektifleştirme politikaları, milyonlarca insanın sürgünü ve yaşamı pahasına gerçekleşti. Troçki'nin, işçiler en temel gıda ve ihtiyaçlarına ulaşmakta zorluk çekerken, bürokratların yaşam seviyelerindeki iyileşmeyi kaydettiği “İhanete Uğrayan Devrim” kitabında, “Eski Bolşevik partisi artık proletaryanın öncüsü değil, bürokrasinin siyasal örgütüdür,” der. “Ayrı bir oda, yeterli yiyecek ve temiz giysilere hâlâ yalnızca küçük bir azınlığın erişebildiği bir yerde, milyonlarca bürokrat, büyük ve küçük, gücü öncelikle kendi refahlarını garanti altı-

na almak için kullanmaya çalışıyor. Bu nedenle bu tabakanın muazzam egoizmi, sağlam iç dayanışması, kitlelerin hoşnutsuzluğundan korkması, tüm eleştirileri boğma konusundaki çılgın ısrarı ve son olarak bu yeni efendilerin gücünü ve ayrıcalıklarını temsil eden ve savunan “Lider”e ikiyeüzölçe din-darca boyun eğmesi.”²

Troçki'nin bu sözleri, egemen sınıf haline dönüşen bürokrasinin çıkarlarıyla, işçi ve köylülerin yaşamları arasındaki karşıtlığı açıkça ifade etmekte. Nitekim bürokrasi, egemenliğini garanti altına alan her türlü yasal ve idari tedbirleri aldı. 1930'lardan sonra gençlere karşı sağcı yasalar çıkarıldı. Kadınları aşağılayan politikalar devreye sokuldu. Ulusal azınlıklar ve LGBTİ+'ların hakları, kültür, sanat ve ifade özgürlüğü tamamen ortadan kaldırıldı. İşçileri üretim süreçlerinin kontrolünden uzaklaştıran bir dizi yasa çıkarıldı. Yer değiştirmek için pasaport sisteminin devrede olduğu bir baskı mekanizması işçilere karşı kullanıldı. 1935 yılında kürtaj yasaklandı. Stalin “tarihin sonunu” ilan edip komünizmin geldiğini ilan ettiği 1936'da şehirlerde ölen çocukların sayısı doğan çocuklardan fazlaydı.

Troçki'nin dünya devrimi savunusu

Troçki, Stalinizm'in Marksizm'i tahrip edip sosyalizmi içi boş bir kabuğa çeviren “tek ülkede sosyalizm”ine karşı enternasyonalizmi savundu. Troçki,

2 Trotsky: The Revolution Betrayed (6. The growth of inequality https://www.marxists-org.translate.google/archive/trotsky/1936/revbet/ch06.htm?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc#ch06-4)

1905 Devrimi sonrasında Rusya'da devrimin kaderini dünya devrimine bağlamıştı. "Sosyalist devrim ulusal sınırlar içinde başlar, fakat bu sınırlar içinde tamamlanamaz," diyordu Troçki. 1905 sonrası geliştirdiği "sürekli devrim" teorisinde, siyasal tüm alanların gasp edildiği, otokrasi koşullarında burjuvazinin karşı devrimci pozisyonuna dikkat çekti. Burjuvazi otokrasiden çok, aşağıdan işçi kitlelerinin mücadelesinden korkmaktaydı. Bu nedenle demokrasi mücadelesinin, işçi sınıfının toplumsal kurtuluş mücadelesine dönüşeceğini öngördü.

Troçki'nin faşizme karşı mücadele tezlerinde de belirleyici olan sınıfsal analizine göre, bağımsız hareket etme yeteneği bulunmayan küçük burjuvazi, "burjuva diktatörlüğü ya da proletarya diktatörlüğü" olarak formüle ettiği iki temel sınıftan birini destekleyebilirdi. Rusya'da azınlık olan işçi sınıfı ancak köylülüğün desteğini olarak iktidara gelebilirdi. İşçi sınıfı kapitalist mülkiyete el koyduğunda, üretimi demokratik bir biçimde yeniden düzenleyen, bir dizi sosyalist tedbiri almak zorunda kalacaktı. Birbirine bağlı ulusal ekonomilerden oluşan kapitalizmin yarattığı çelişkiler, Rusya gibi ağırlıklı kırsal bir ülkede işçileri iktidara taşıdı.

İhanete uğrayan devrimler

"Tek ülkede sosyalizm" teorisinin işçi sınıfının uluslararası mücadelesi açısından da bedeli ağır oldu: 1923'te Almanya, 1926'da İngiliz Genel Grevi ve 1927'de Çin Devrimi gibi devrimci fırsatlar kaçırıldı. 1936'da Fransa'da genel grev ve İspanya'da devrim Stalin hakimiyetindeki Komintern aracılığıyla engellendi. Sonraki 20. Yüzyıl boyunca da işçi sınıfının kapitalizme karşı her devrimci kalkışması Komünist Partiler aracılığıyla boğuldu.

Stalin'in "tek ülkede sosyalizm" teorisi, dış politikada işçi sınıfının uluslararası çıkarlarının, tamamıyla Rus devletinin çıkarlarına tabi tutulması anlamına geliyordu. İç politikada, otokrasi döneminde Rusya'nın ulusları hapseden "Beyaz Rus Şovenizmi" yeniden hortlatıldı.

Lenin'in hasta yatağındaki son mücadelesi de tüm yaşamı boyunca tavizsiz savunduğu "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" olmuştu.

Ulusal kibre karşı: "Bütün ülkelerin işçileri birleşin"

Troçki, tüm yaşamı boyunca anti-semitizme ve ırkçılığa karşı mücadele etti. Irkçılığın köklerinde olduğu gibi, anti-semitizmi de kapitalizme bağla-

dı. Dünyanın dört bir yanına dağılan Yahudi halklarının kurtuluşunu, işçi sınıfının uluslararası mücadelesine bağladı. Bu nedenle de RSİDP'nin İkinci Kongresi'nde Yahudi İşçi Örgütü Bund'un özerklik talebine Lenin ile birlikte karşı çıktı.

"Siyon tavernası ve Enternasyonal Kahve Kabare. Boğazına kadar kokmuş su birikintilerine batmış olarak kimileri Siyon'un hükümdarlığının bağlaması efsanesiyle kendini avutturken, diğerleri umutlarını uluslararası sosyalizmden yana koymak için dua ve hurafelere sırtını dönüyor."³

İsrail'in Gazze'de uyguladığı soykırıma karşı Yahudi topluluklarının mücadelesi enternasyonalizmin birçok coğrafyaya yayılan Yahudi halklar üzerindeki etkisini göstermekte. Çar döneminde polisin desteği olmadan Yahudilere yönelik pogromların gerçekleşmeyeceğinin altını çizen Troçki, Stalin'in de aynı çamurlu sularda balık avladığını söyledi.

Troçki, teritoryal birliğin ana-dil ve kültürel gelişim için öneminden hareketle "ulusların kaderini tayin hak-

3 Lev Troçki: Yahudi ve Siyah sorunu üzerine, Çev. Bülent Tanatar, 2019, s.89

kının” bir seçenek değil gereklilik olduğunu savundu. ABD’de iç savaş sonrası siyahlara yönelik ırkçılığa karşı mücadelede siyahların bağımsız örgütlenmelerinin işçi sınıfını bölen beyaz üstünlükçü fikirlere karşı mücadelede oynadığı merkezi role dikkat çekti. “Zencilerin varsayılan ulusal varsayımlarına karşı değil, beyaz işçilerin muazzam önyargılarına karşı uzlaşmaz ve acımasız bir mücadele” yürütmek gerekiyordu. Troçki’ye ve yoldaşlarına göre; “Beyaz işçi, baskıcının rolünü üstlendiğinde kendini kurtaramaz, sömürge halklarını veya renkli insanları kurtaramaz”dı.⁴

Faşizme karşı mücadele

Troçki’nin, 1929 Buhranı’ndan Hitler’in iktidara geldiği 1933 yılına kadar yazdığı faşizm analizi, bugün de güncelliğini korumakta ve tezleri geçerli. “Faşizme Karşı Mücadele” adlı muazzam eserinde, güçlü yürütme ve açık diktatörlük olan faşizmi benzersiz kılan özelliğinin, işçi sınıfının reformistler dahil tüm örgütlenmelerinin tamamının kökünü kazımak olduğunu yazdı. Almanya’da faşizmin tıpkı İtalya’da olduğu gibi küçük burjuvaziye işçi sınıfına ve demokratik örgütlenmelerine karşı bir koçbaşı gibi kullanılmak suretiyle iktidara geldiğini, ancak iktidardaki faşizmin küçük burjuvazinin değil, büyük sermayenin acımasız diktatörlüğünden başka bir şey olmadığını söyledi. Nazileri ancak işçi sınıfının kitlesel mücadelesinin durduracağından hareketle “birleşik işçi cephesi” politikalarını savundu. Birleşik işçi mücadelesi; geniş işçi kitlelerini hareketin gücüne inandırarak reformist liderliklerden koparmanın, devrimci partinin liderlik koşullarını oluşturmanın yoluyla. “Reformistlerin korktuğu şey kitle hareketinin

potansiyel devrimci ruhudur. Onların gözde alanları parlamentolar, sendika konseyleri, hakem kurulları ve bakanlık bekleme odalarıdır. Ama bizim ilk ilgilendiğimiz şey reformistleri delikle-rinden çıkarmaktır.”⁵

O dönem Almanya, dünyanın en büyük sosyal demokrat partisine ve komünist partisine ev sahipliği yapıyordu. Ancak Stalinist Alman Komünist Partisi sosyal demokrasiye karşı savaş açtı. Naziler ve sosyal demokrat partilerin ikiz kardeş olduklarını ilan etti. İşçi sınıfının bölünmesine yol açan bu politikalar Hitler’e iktidarın yolunu açtı.

Sağcı bir koalisyon olarak Halk Cephesi

Komintern 1934’te Fransa’da, 1936’da İspanya’da dümeni tam sağa kırdı. “Halk cephesi” adında, uzlaşmaz çıkarlara sahip işçi sınıfı ve burjuvazinin ittifakını savundu. Sendikalar, siyasi partiler, kooperatifler gibi demokratik yapılar, işçi sınıfının sermayeye karşı mücadelesini güçlendiren yapıları. Ancak Walt Street’in çöküşünün yarattığı kriz, devletler arasındaki hegemonya mücadelesini tetiklerken, sermayenin ilk işi demokrasiyi çöpe atmak oldu. Sermaye “demokrasi” değil, işçi sınıfı üzerinde mutlak bir egemenlik istiyordu. İşçi sınıfı faşizme karşı mücadeleyi burjuvaziyle birlikte değil, burjuvaziye karşı mücadele ederek kazanılabildi.

Halk Cephesi politikaları işçi sınıfının yenilgisine yol açtı. İşçi sınıfının uluslararası ölçekte yenilgisi milyonlarca insanın yaşamını kaybettiği 2. Dünya Savaşı için elverişli koşullar yarattı. Emperyalizmin krizinin yarattığı çelişkiler, 1914 -1945 arasında yaşanan uzun savaşın yol açtığı devrim ve karşı devrimlerden oluşan sert mücadelele-

rin yarattığı iklim, milyonlarca emekçiyle birlikte Troçki ve yoldaşlarının yanında, Rosa Luxemburg, yoldaşı Karl Liebknecht, Gramsci gibi çağının en parlak sosyalistlerinin yaşamlarını kaybetmesine yol açtı.

Otoriterleşme ve savaşa karşı mücadele

Günümüz dünyasının iklimini de emperyalizmin çoklu krizleri belirlemekte. Dünya ekonomisinin başına Trump’ın ikinci kez geçmesiyle birlikte iklim daha da sertleşti. Onun, içinde milyarderler ve faşistlerin olduğu kabinesi, iktidara geldiği ilk andan itibaren hem içerde hem de uluslararası alanda işçi sınıfına savaş açtı. Trump’ın “Ukrayna’ya 24 saatte barış getireceğine” ilişkin iddiaları, yerini hızla savaş kışkırtıcılığına bıraktı. Artık küresel bir savaş, nükleer seçenekler de dahil tüm dünyanın gündeminde merkezi olarak yer almakta. Hemen her yerde hükümetler, emekçilerin yaşam maliyetlerinden keserek silahlanmaya hız vermekte. AB savunma bütçesini 500 milyar Euro’ya çıkardı. Bu rakam Ukrayna savaşının finansmanı dışında, AB’nin savunmasını güçlendirmesi anlamına geliyor.

ABD’nin ve Avrupa ülkelerinin desteğiyle Gazze’de soykırım yapan İsrail; Suriye, Lübnan ve Yemen’den sonra İran’a saldırdı. İsrail’in “İran’daki kitle imha silahlarını” yok etmek amacıyla başlattığı “önleyici savaş” G7 ülkeleri tarafından skandal bir şekilde “İsrail’in egemenlik haklarının korunması” adına desteklenmekte. İsrail’in işlediği soykırım, acımasızca işlediği cinayetler dahil tüm savaş suçları, ABD ve AB ülkelerinin bilgisi dahilinde işlenmekte.

Ukrayna ve Ortadoğu’daki savaş, halkalar halinde yayılarak şiddetlendikçe, demokratik işlevişler bir kenara bırakılıyor. Bu süreç aynı zamanda otoriter, totaliter rejimlerin yayılmasıyla bütünleşiyor. Ozan Tekin yoldaşının

4 The Prophet and Black Power: Trotsky on race in the US, Christian Hogsbjerg, https://isj-org-uk.translate.goog/the-prophet-and-black-power-trotsky-on-race-in-the-us/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc

5 https://www-marxists-org.translate.goog/archive/trotsky/1922/03/ufront.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc

Troçki, faşizme karşı mücadelenin burjuva hükümetlerini destekleyerek değil, işçi sınıfının örgütlenmelerine ve yöntemlerine dayanarak verilebileceğini söyledi.

Enternasyonal Dayanışma'nın ilk sayısında altını çizdiği üzere "dünyanın farklı yerlerinde hem otoriter rejimlerin hem de aşırı sağın yükselişi liberal kapitalizmin "medeniyet" diye tanımladığı, oysa işçi sınıfının ve ezilenlerin aşağıdan mücadelesiyle kazanılmış tüm haklarının tehdit altına girdiği bir ortam yaratıyor."⁶

Öte yandan İsrail'in Gazze'de uyguladığı soykırım ve işgale karşı, egemen sınıfların iki yüzlülüğüne karşı öfke büyüyor. Filistin halkıyla dayanışma hareketi büyüyor. Bu yazının yazıldığı günlerde Yunanistan'da, Güney Kore'de, Hollanda'da ve dünyanın pek çok yerinde on binlerce insan sokaklara çıktı. Otoriterleşmeye karşı, merkezinde işçi sınıfının yer aldığı milyonlar mücadele ediyor. Güney Kore Devlet Başkanı Yoon Suk Yeol, aralık ayında darbe girişimi gerçekleştirdi. Parlamento binasını çevreleyen binlerce insanın ve işçi sınıfının kitlesel eylemleriyle darbe engellendi.

Türkiye'yi 2015'den beri olağanüstü koşullarla yöneten AKP-MHP koalisyonu, 19 Mart'ta üç kez belediye başkanı seçilen ve cumhurbaşkanlığı için en güçlü rakibi Ekrem İmamoğlu'nun önce diplomasını iptal etti, ardından da tutuklattı. Bugüne kadar seçim stratejisini benimseyen Erdoğan'ın rakiplerini yargı yoluyla bertaraf etmek suretiyle otoriterleşme hamlesi milyonların sokağa çıkmasına yol açtı.

Trump, iktidara geldiği andan itibaren anayasayı bir kenara koydu. 700 bin federal çalışanı işten atmakla tehdit etti. Sağlık hizmetleri, konut yardımı ve afet yardımına yönelik harcamaların durdurulması direktifi verdi. Göçmenlik ve Gümrük Muhafızları (ICE) tarafından göçmenlerin topluca sınır dışı etme girişimlerine karşı başta Los Angeles olmak üzere pek çok

şehirden direnişler, gösteriler yaşandı. Trump ateşe benzin dökercesine, 79. yaş gününde, ordunun kuruluşunun 250. yıldönümü ile birlikte kutlamalar düzenledi ve işçi sınıfına, ezilenlere ve muhalefete tehditler yağdırdı. "50 protesto, 50 eyalet, bir gün" anlamına gelen ve 50501 olarak bilinen koalisyon tarafından "Kral'a Hayır Günü" olarak adlandırılan 14 Haziran'da, milyonlarca insan ABD genelinde 2 bin noktada sokaklara döküldü.

Tek yol devrim

Otoriterleşme yönündeki bu hamleler ve kitlesel direnişler, kapitalizmin "normal" günlerine dönüş olmadığını göstermekte. Faşist diktatörlüğün, tüm kaynakların emperyalizmin çıkarları doğrultusunda zorla temerküzü anlamına geldiğini, faşizmin alternatifinin "savaş ya da devrim" olduğunu anlatan Troçki, faşizme karşı mücadelenin burjuva hükümetlerini destekleyerek değil, işçi sınıfının örgütlenmelerine ve yöntemlerine dayanarak verilebileceğini söyledi.⁷ Bugün yükselen faşizmi ve otoriterleşmeyi neoliberal partiler desteklenerek değil, merkezinde işçi sınıfının olduğu, tüm ezilenlerin birleşik mücadelesi durdurabilir.

Troçki'nin mücadelesi ve savunduğu temel fikirler stalinizm tarafından çalınan, tahrifata uğrayan marksizmin yeniden işçi sınıfının eline geçmesinde en güçlü çabaydı. Bu aynı zamanda tarihin doğru tarafında yer almakla ilgili bir tutum ve geleceği nasıl şekillendireceğimize ilişkin sorulara verdiğimiz yanıttır. Yanıttır, çünkü sosyalizm; felaketler, kitlesel ölümler ve savaşlardan oluşan kapitalizme karşı tek alternatiftir. O nedenle Troçkist olunmadan sosyalizm savunulamaz.

6 Neden Enternasyonal Dayanışma, Ozan Tekin, <https://enternasyonaldayanisma.org/2024/12/02/neden-enternasyonal-dayanisma/>

7 a.g.e, s.130

Türkiye'nin en görünmeyen sınıfı: Mevsimlik tarım işçileri

Erkan Erdem

Onlar ne sendika afişlerinde görünür ne seçim mitinglerinde anılır ne de kalkınma planlarında yer bulur. Çünkü bu ülkede mevsimlik tarım işçileri yalnızca tarlaya değil unutulmaya da gider. Ne çalıştıkları toprağın sahibi onlardır ne de yaşadıkları çadırın. Elleriindeki çapa, sırtlarındaki çuval, ayaklarındaki çamur kadar görünür değildir hakları. Türkiye büyürken onlar sayılmadan yaşar; hasat yapılırken hiç var olmamış gibi silinirler.

Bu yazı işte o en görünmeyen sınıfın – çadırdan doğan, tarlada büyüyen, güvencesiz, sistemin dışında yaşayanlar – hayatına yakından bakıyor.

Görünmeyen göç, duyulmayan ses
Yaz geldiğinde Türkiye'nin bazı yolları dolup taşar. Ama bu kalabalıklar tatil beldelerine gitmez. Bu göç valiz yerine çapa taşıyan insanların göçüdür.

Her yıl binlerce aile Doğu ve Güney-

doğu Anadolu'dan batı ve kuzeye doğru yola çıkar. Kimi biber toplamaya gider kimi fındık toplamaya kimi narenciye kasalamaya. Kamyon kasalarında, minibüslerde, traktör römorklarında taşınan sadece insanlar değildir; onlar aynı zamanda bu ülkenin en ağır yükünü yani görünmez emeği taşır.

Bu mevsimlik göç; ne yol kenarı tabelalarında görünür ne televizyon haberlerinde yer bulur ne de milletin vekilleri tarafından dert edinilir. Çünkü bu ülkede bazı insanlar mevsimlik göç eder ama devlet bazı coğrafyalardan mevsimlik olarak çekilir.

Geride kalan yalnızca naylon çadırlar değildir.

Geride kalan, o çadırların altında kurulan görünmeyen bir ülkedir.

Geçmişten bugüne: Tarlada kalan hikâyeler

Mevsimlik tarım işçiliği Türkiye'de yeni bir olgu değil. 1980 sonrası tarım-

sal üretimde yaşanan yapısal dönüşümler, küçük üreticilerin tasfiyesini hızlandırdı. Büyük toprak sahipleri için iş gücü esnekliği önemli hale gelirken, Doğu ve Güneydoğu'daki yoksul aileler için mevsimlik tarım hayatta kalmanın tek yolu oldu.

1990'larda köy boşaltmaları, iç göç ve bölgesel eşitsizlikler bu kitlesel hareketi daha da büyüttü. Artık her yıl 900 binden fazla insan evini değil, hayatını sırtlayıp tarlalara doğru yollara düşüyor.

Ama bu göç ne planlıdır ne güvencelidir ne de insanca koşullara sahiptir.

Bir kâğıt bir hayat kurtarır mı?

Bursa Valiliği'nin 2024/5 sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi mobil sağlık ekiplerinden prefabrik yaşam alanlarına, çocuklar için geçici eğitim merkezlerinden işçilerin dijital sistemlere kaydına kadar kapsamlı hedefler

ıçeriyor. Ancak bu metin, gerçek hayatla temas etmeyen ideal bir senaryo olmaktan öteye geçemiyor.

Çünkü e-METİP sistemine giren işçilerin çoğu elektriğin, suyun, tuvaletin olmadığı çadırlarda yaşıyor. Hedeflenen “iklime uygun betonarme yapılar” yok; yine naylon brandalar, çamura saplanan ayakkabılar, kamyon kasasında uyuyan çocuklar var.

2024 yılı itibarıyla resmi rakam 300 bin ama sahadaki sayılar 1 milyona yakın. Yani her üç mevsimlik işçiden ikisi kayıt dışı. Devletin gözüne görünmeyen bu insanlar ancak iş kazasında veya ölüm haberlerinde “varlık” kazanabiliyor.

Denetim komisyonları ise ya hiç kurulmamış ya da sadece kâğıt üzerinde var. METİP yerleşkeleri 15 ilde 28 noktada kurulu; geri kalan 66 ilde mevsimlik işçilerin izine rastlamak mümkün ama devletin izine rastlamak neredeyse imkânsız.

Kadınlar: Tarlanın yükünü değil sistemin yükünü taşıyanlar

Kadın mevsimlik tarım işçileri sistemin

en sessiz kurbanlarıdır. Çoğu Kürt kadınlarından oluşur, anadili Türkçe değildir. Ne sağlık ocağında kendini ifade edebilir ne sosyal hizmet görevlisiyle konuşabilir. Zaten devlet onları anlamak için değil, yönetmek için vardır.

Sabah saat 4'te kalkar, çocuklarını çadıra bırakır, 12–14 saat çalışır. Yevmiyesi erkeklerden %30 daha düşüktür. Hasta olsa dahi işe gitmek zorundadır, çünkü yokluğu eve açlık olarak döner. Hamileyken bile çalışır, çoğu doğumu çadırdan yapar. Tuvalet yok, banyo yok, hijyen yok. Cinsel tacize uğradığında ise susar. Çünkü konuşmanın da, duyulmanın da bir bedeli vardır.

2023 tarihli bir saha araştırmasından veriler:

Kadınların %39'u içilebilir suya ulaşamıyor.

%46,8'i banyo yapamıyor.

%14,2'si vajinal enfeksiyon taşıyor.

%18,5'i çadırdan doğum yapmış.

%40'tan fazlası 18 yaş altı doğum yapmış.

Bu kadınlar yalnızca üretmiyor. Aynı zamanda çocuk bakıyor, yemek yapıyor, su taşıyor, hastaya bakıyor.

Yani kadın bu sistemin hem emekçisi hem de sigortasız sosyal hizmetçisidir.

Çocuklar: Ne eğitim ne oyun — sadece iş

TÜİK'e göre 5–17 yaş arası çalışan çocukların yarısından fazlası tarımda çalışıyor. Bu çocukların %34'ü okul yüzü görmemiş.

Okul çağındaki çocuklar göç mevsimi geldiğinde defterini değil çapasını alıp tarlaya koşuyor.

Sabah 6'da başlıyorlar, akşam 8'de paydos. Teneffüs yok, güvenli alan yok, yemek yerleri çamur zeminde bir naylon örtü.

Eğitim Bakanlığı'nın “okul tespit modülü” sistemi, internet, elektrik ve öğretmen olmadığı için birçok noktada çalışmıyor.

Birçok çocuk sadece bedenini değil, hayalini de çalıştırıyor o tarlalarda.

Ve biliyoruz ki:

Bu çocuklar bir yıl sonra yine aynı göçü yaşayacak.

Eğitime erişemedikleri için tarım işçiliği nesilden nesile devredilecek.

Çünkü onlar da anası-babası gibi çadırlarda yaşayan tarım emekçisi olacaktırlar zamanla.

Babasına sorarsan gönderdik ama is-

temedi der, o kadar. Okumasını çok da istemez. Gerek yoktur. Nasılsa miras olarak yoksulluğunu bırakacaktır çocuklarına.

Çocukluktan işçiliğe, hayalden yorgunluğa geçiş bu ülkede sıradanlaşmış bir yıkımdır.

Sosyal güvence: Olmayanın raporu var

Sistemin en trajik yanı sayılarla övünülürken gerçeklerin görmezden gelinmesidir. E-METİP kayıt sistemine giriş yapanlar “sisteme alındı” sayılıyor ama bu kayıt sağlık hizmetine erişim sağlamıyor. Sigorta isteğe bağlı. İşveren isterse yapıyor, istemezse yok. Zaten işçilerin büyük çoğunluğu ne sigorta ne hak ne tazminat biliyor. Bir işçinin ifadesi: “Adımı sisteme girdiler dediler. Hastaneye gittim, her şeyi cebimden ödedim. Adım var ama varlığım, cismim yok gibi.” Bu ülkede mevsimlik tarım işçisinin adı var ama hukuku yok. Çünkü devlet bu insanlara hizmet üretmiyor, sadece yoksulluklarını yönetiyor.

Yerel yönetimler ve sivil toplum: Sessiz ortaklar

Belediyelerin çoğu mevsimlik işçileri “geçici” gördüğü için yatırım yapmıyor.

Ama geçici olan onlar değil, yalnızca yönetenlerin ahlakıdır.

Adana’da bazı yerel yönetimler mobil

duş ve tuvalet hizmeti kurdu ancak bu istisna kaldı.

Birçok belediye çöplerin bile toplanmadığı alanlarda sessiz.

Sivil toplum kuruluşları ise birkaç yardım kolisinin ötesine geçemiyor.

Ne sendika ne sosyal hizmet ne kalıcı dayanışma ağı kurulabilmiş durumda.

Bu yalnızlık, bu çaresizlik, yalnızca devletin değil, toplumun da sınıfta kaldığını gösteriyor.

Tarlada ölüm: İş kazası mı, kader mi?

Mevsimlik tarım işçileri yalnızca ağır koşullarda değil, ölümle iç içe bir düzende çalışıyor.

Her yıl onlarca işçi traktör devrilmesi, zehirli tarım ilacına maruz kalma, sulama kanalında boğulma, yıldırım çarpması gibi nedenlerle yaşamını yitiriyor. Ama bu ölümler ne haber bültenlerine yansıyor ne de “iş cinayeti” olarak kayda geçiyor.

2023’te yalnızca Temmuz ve Ağustos aylarında 38 tarım işçisi hayatını kaybetti. Bunların çoğu çocuk ya da yaşlıydı.

Güvenlik önlemi yok; kask, eldiven, maske lüks sayılıyor.

Üstelik bu ölümlerden neredeyse hiçbiri soruşturulmuyor.

Çünkü tarladaki ölüm “mevsimlik kader” olarak görülüyor.

Oysa bu doğrudan devletin ihmali ve işverenin sorumluluğudur.

Görünmeyen ayrımcılık: Etnik kimlik ve ötekileştirme

Mevsimlik işçilerin büyük bölümü Kürt illerinden gelen ailelerden oluşuyor.

Ancak tarlaya vardıklarında yalnızca yoksullukla değil, aynı zamanda sistematik bir dışlanmayla karşılaşılıyor.

Bazı münferit olaylar tüm mevsimlik işçilerin üzerine suçlu damgası vurmak için gerekçe yapılıyor; oysa bu yaftalama, yoksulluğu kriminalize etmekten başka bir anlam taşıyor.

Bazı bölgelerde işçilerin kaldığı çadır alanlarına farklı gerekçelerle saldırılar düzenleniyor.

Yerel halkın “burayı kirletiyorlar” gibi söylemleriyle karşılaşılıyor.

Çocuklar mahalleye alınmıyor, marketler bile hizmet vermiyor.

Devlet bu ayrımcılığa sessiz kalıyor. Halbuki bu mesele yalnızca yoksulluk değil; aynı zamanda kimlik temelli eşitsizliktir.

Bu nedenle sosyal hizmet politikalarının çok dilli, çok kültürlü ve eşitlikçi bir zeminde yeniden kurgulanması şarttır.

Dayıbaşı sistemi: Devletin boşluğunu sömürüyle dolduran ara katman

Tarım işçileri, işverenle doğrudan değil, çoğu zaman “dayıbaşı” denilen aracılarla muhatap olur.

Bu araçlar çoğunlukla köylülerden seçilir hem taşımayı hem yevmiyeyi hem de çadır alanını organize eder.

Ama bu sistemin denetimi yoktur:

- 1) Yevmiyeden kesinti yapar, sigorta yatırmaz, kadını/çocuğu daha ucuza çalıştırır.
- 2) İşçi hakkını aramaya kalkarsa “bir daha iş verilmeme” tehdidiyle karşılaşır.
- 3) Devlet bu sömürü mekanizmasına göz yumar.

Dayıbaşı sistemi modern köleliğin en görünmez biçimidir. Devletin boşluğunu kayıt dışı tahakkümle doldurur.

Köylüden işçiye, üreticiden kulluğa
Türkiye’de tarım politikaları yıllardır küçük üreticiyi değil büyük sermayeyi besliyor.

1980 sonrası IMF tarım politikalarıyla kooperatifler zayıflatıldı, köyde üretim çöktü.

Köylüler üretici olmaktan çıktı. Artık kendi toprağında bile işçi konumunda. Bugün tarlaya giden birçok aile, bir zamanlar üretici olan dedelerin torunları.

Ama şimdi 900 TL’lik yevmiye için 14 saat çalışmak zorundalar.

Tarımda şirketleşme arttıkça insan emeği ucuzlaştı.

Sözleşmeli tarım, tohum tekelleri, gübre ithalatı... Bu yapılar üretimi değil sömürüyü derinleştirdi.

Devlet mevsimlik işçiliği bir çözüm değil bir kader olarak kodladı. Ve bu kod milyonlarca insanı ömür boyu çadıra mahkûm etti.

Çözüm nerede?

Devletin her yıl yayımladığı genelgelerle övünmesi değil bu insanların onurunu tanınması gerekiyor.

Gerçek çözüm bürokraside değil sahada ve vicdanda saklıdır:

- 1) Sosyal sigorta zorunlu hale getirilmelidir.
- İsteğe bağlı sigorta değil otomatik sigorta sistemi kurulmalıdır.
- 2) Kadın işçilere özel sağlık hizmetleri sağlanmalıdır.
- Mobil jinekoloji üniteleri, regl hijyen paketleri, hamile kadınlar için izin sistemi şarttır.
- 3) Çocuklara kalıcı eğitim merkezleri açılmalıdır.
- Mobil okullar, gezici öğretmenler, EBA erişim noktaları kurulmalıdır.
- 4) Yerel yönetimler altyapıdan sorumlu tutulmalıdır.
- Su tankeri, çöp toplama, mobil duş-tuvalet, temizlik hizmetleri, yol zorunlu olmalıdır.
- 5) Sivil toplum desteklenmeli, sendikalaşma teşvik edilmelidir.

Mevsimlik işçiler için bölgesel sendika şubeleri ve hak bilgilendirme ofisleri açılmalıdır.

Son söz: Büyüyen tarım mı, küçülen insan mı?

Türkiye tarımı mevsimlik tarım işçileri olmadan bir gün bile ayakta kalamaz; çünkü o eller tarlaya inmezse biber dalında çürür, fındık daldan inmez, narenciye kasaya girmez. Onlar sadece ürün toplayan değil bu ülkenin gıda zincirini ayakta tutan görünmeyen omurgadır.

Ama bu insanlar hâlâ sağlıksız, güvencesiz, eğitimsiz ve desteksiz bir yaşamda sıkışmış durumda. Bu bir tarım politikası sorunu değil, bu bir insanlık meselesidir.

Bir ülkenin büyüklüğü yalnızca toprağının bereketiyle değil, o toprağı işleyen insanlara verdiği değerle ölçülür.

Not: Yazıdaki saha verileri ve istatistikler; TÜİK, İHD, GİSBİR ve yerel STK raporlarından alınmıştır.

dönemde yaşadığımız Covid-19 salgını deneyimlerimiz ulus-devletlerin etkinliğini görünür kılmaktadır.

Küreselleşme küresel olana ihtiyaç duyduğu kadar yerel olana da ihtiyaç duyar, düzen ihtiyacını yerelden elde eder. Örneğin kültürel bir homojenleşmeye gideceğimiz endişesinin aksine etnik, kültürel, dilsel, dinsel grupların kimlik taleplerinin desteklendiği bir dönemece girdik. Onun yerel veçhesi, küyerelleşme şeklinde kavramsallaşmaktadır. Kültürel farklılık vurgusuyla küyerel küreselleşme, ulus-devletin sorgulanmasına neden olmuştur.

Son olarak da evrensel hakikat iddiaları, tarihi bütünlük ve süreklilik içinde okuyan anlatılar, ilerleme düşüncesi, evrimci tarih yorumu, tarihsel materyalizm vb. üst anlatıları parçalanmaya mahkûm gören postmodern akım aynı dönemde yankı buldu. Doğu Bloku'nun yıkılmasının da etkisiyle artık evrensel talepler, tüm insanlığa dönük çağrılar yerini tikel taleplere, belirli grupların kimlik taleplerine bırakır, böylece politik tartışmaların ana eksenine kimlik sorunları oturmaya başlar. Sıraladığımız etkenler, tüm insanlarda aynı olan yerine farklı olana vurgunun artmasına, ulus-devletin asimilasyon politikalarına cephe alınmasına ortam hazırlamıştır.

Ulus-devletin antidemokratik yurttaşlık düşüncesi, geçmişten bu yana başat/egemen/hâkim uluslar karşısında azınlık ulusların, göçmenlerin, cinsel, dinsel vb. grupların asimilasyonunu hedeflemiş ve hatta kimi gruplar (örneğin ABD'de siyahlar) asimile dahi edilmeyecek denli (disimilasyon) yok sayılmıştır. Ulus-devletlerin üzerine inşa edildiği (başat) ulus, genel hatlarıyla milliyet bağı üzerinden kurgulanır. Kimi ulus-devletler etnik (ulus-devletlerin büyük bir bölümü), kimi dinsel (örneğin İsrail), kimi ise hem etnik (dilsel, kültürel) hem de dinsel kimlik üzerinden (Türkiye gibi) devletin ulusunu inşa eder. Bunların bütününde ortak olan ise ulus-devlet

paradigmasının yaslandığı ulus kavramının dışlayıcı, antidemokratik karaktere sahip olmasıdır. 1960'larda eritme potası (melting pot) adı verilen asimilasyon politikalarına karşı Amerika'da Sivil Haklar Hareketi ve feministlerce verilen toplumsal mücadelelerin etkisiyle kimlik kavramı politik bir boyut kazanmış, kendini gerçekleştirme ve yabancılaşmadan kurtulma adına topluluklar kimliklerinin tanınması talebini yükseltmişlerdir. Etnik, kültürel, dinsel vb. kimliklerin tanınmasını amaç edinen politikalar bu nedenle kimlik politikası ve bu yönde verilen mücadeleler de tanınma mücadelesi olarak anlaşılmaktadır. Liberalizme dönük eleştiriler ise, tam da ulus-devletin farklılıklara yönelik asimilasyon politikalarına yanıt verememesi ve farklılık körü olmasından ileri gelmektedir.

Farklı kültürel grupların tanınma mücadelesini temsil eden tanınma politikası ekseninde, liberalizme yöneltilen eleştiriler komüniteryanizm adı altında şematize edilmiştir. Alasdair MacIntyre, Michael Sandel, Charles Taylor ve Michael Walzer gibi filozofların dahil olduğu bu grup, bireylerin olduğu kadar kültürlerin de yaşama ve korunma hakkına sahip olduğunu savunmakta ve hak kavramını bireylerden kültürlerle taşımaktadır. Bu, Taylor'ın düşüncesinde olduğu gibi, kültürlerin barış içerisinde yaşayabileceğine, demokratik potansiyellerinin görünür kılınabileceğine yönelik inanca dayanmaktadır, bu nedenle tüm kültürler eşdeğerli görülmektedir. Herder-Hegelci çizgiden hareket ederek bireyi kültürel bağlamı içerisinde düşünen, adalet ilkelerini iyi yaşama ilişkin anlayışlardan bağımsız görmeyen, liberal ulus-devletlerin farklı kimlikler ve yaşam biçimleri karşısında tarafsız olmadığına altını çizen çokkültürcü komüniteryan filozoflarla koşut bir biçimde liberal çokkültürcü filozoflar da bireyin mensubu olduğu topluluk bağlarının önemine yer açarak liberalizmi kültür ve azınlık hakları kavramlarıyla telif etmeyi amaçlamıştır. Örneğin

Will Kymlicka'ya göre kültürel haklar tanınmalıdır zira birey ancak içinde bulunduğu toplumsallık kültürünün sunduğu bağlam sayesinde özgür tercihlerde bulabilir. Toplumsallık kültürünü yitiren bireyler, seçimlerinin bağlamını da yitireceklerinden özgürlükleri de tehlikeye girecektir.²

Tanınma politikasını merkeze alan çokkültürcülük düşüncesi, dezavantajlı olan kültürel grupların kimliklerinin korunmasında devlete pozitif rol atfetmektedir. Onu Osmanlı'nın millet sisteminden ayıran şey de bağlamını Batılı, modern, kitlesel demokratik toplumlardan almasında yatmaktadır. Çokkültürcülük haricinde çağdaş tanınma mücadelesinin gündemini ise ağırlıklı eleştirel teorinin temsilcilerinden Axel Honneth ve Nancy Fraser arasında sürdürülen tartışma belirlemektedir. Söz konusu tartışma Hegelci fenomenolojinin kavramlarının farklılık politikasını açıklamakta işlev görüp göremeyeceği, tanınma ile bölüşüm yahut yeniden dağıtım arasında bir telifin sağlanıp sağlanamayacağı ekseninde şekillenmektedir.³

Türkiye'deki yansımaları: Alevilik

Batılı liberal devletlerde ulus-devlet eleştirisi liberalizm eleştirisiyle girift halde bulunur. Ulus-devletlerde başat olmayan kültürlerin, kimliklerin tanınması ve korunmasına yönelik yaklaşımlar liberalizme yönelik eleştirilerle bütünlük içerisinde. Ancak liberal devletlerde eleştirilerin bu girift yanı, liberal olmayan devletlere özgü değildir. Sözgelimi Türkiye, kuruluşundan bu yana liberalizmin kayda değer etkisinin olmadığı bir örnek oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de ulus-devlet örgütlenmesine yönelik eleştiri liberalizmin eleştirisine

2 Kymlicka, W., (1989). *Liberalism, Community and Culture*, Clarendon Press, Oxford, s. 164-165.

3 Mollaer, F., (2017). "Kimlik Politikasını Yeniden Düşünmek: Çağdaş Tanınma Tartışmasının Birikimi". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (4), 1335-1147, s. 1135.

Frantz
Fanon
1925 - 1961

zaruri bir ihtiyaç doğurmamaktadır. Zira hesaplaşılabilecek devlet anlayış ve pratiklerinin dayandığı öğreti liberalizm olmamıştır.

Cumhuriyet Türkiye'si, Osmanlı İmparatorluğu'nun çokkültürlü toplum yapısını miras almıştır. Çokkültürlü Türkiye toplumu, başat ulusun kimlikleri olan etnik Türklük ve Sünni Müslümanlığın yanı sıra en büyük ulusal azınlık olan Kürtler, Ermeniler, Rumlar, Museviler, Hristiyanlar, Aleviler ve daha birçok topluluğu barındırmaktadır. Ancak bu çeşitliliğe karşın kurucu kadro tarafından geliştirilen ulus ve yurttaşlık anlayışı belirli bir etnik ve dini grubun (Türk ve Sünni Müslüman) kimliği üzerinden inşa edilmiştir. Bu nedenle Türkiye toplumunun çokkültürlü yapısına uygun bir devlet politikası geliştirilmesi ve geleneksel yurttaşlık anlayışının demokratikleşmesi yönündeki talepler, Türkiye halklarının eşitlik mücadelesinin odağını oluşturmaktadır.

Türkiye halkları kendilerine dayatılan kimlikler değil, onlara miras kalan kimliklerinde ısrarlı. Hem onurlarının korunmasını hem de başat kültür karşısındaki dezavantajlı konumlarından kurtulmak adına haklar talep ediyor. Aleviler de kimliklerindeki ısrarını sürdüren ve zedelenen onurlarının onarılmasını talep eden topluluklardan biridir. Aleviler resmi anlayışın Sünni-Hanefileştirme politikalarına karşı eşit yurttaşlık çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılması, cemevlerinin ibadethane statüsü kazanması, zorunlu din derslerinin kaldırılması ve inanç özgürlüğünün sağlanmasını talep etmektedir.

KONDA Araştırma'nın 2021'de yaptığı araştırmaların sonucuna göre inanç ve mezhep yönünden Türkiye'de yurttaşların %88'i kendilerini Sünni Müslüman olarak tanımlarken %4'ü Alevi olarak tanımlamaktadır. Ancak azınlıkların veya başat olmayan grupların maruz kaldıkları baskı nedeniyle kimliklerini özgürce ifade edemedik-

leri göz önüne alındığında bu oranların gerçekliği yansıtmadığı düşüncesi makul görünmektedir. Keza pek çok tarihçi-yazar ve Alevi temsilcinin Türkiye'deki Alevi nüfusuna yönelik tahminleri 10-15 milyon arasında seyretmektedir.⁴

Aleviliğin dinsel ve mezhepsel bir kimliğe mi yoksa kültürel bir kimliğe mi; İslam'ın bir yorumuna mı yoksa İslam'dan müstakil bir inanca mı karşılık geldiği yönündeki açmazlar nedeniyle üzerinde uzlaşılmış bir Alevilik tanımı bulunmamaktadır. Örneğin kimi tanımlarda Aleviliğin bir inanç değil felsefe olduğu; etnik, sosyal ve dinsel kaynaşmaların ürünü olduğu; Şiiliğin bir parçası olduğu; Hz. Ali'yi sevenler ve onun soyundan gelenlerin rengini verdiği bir kurum olduğu ifade edilmektedir. Genel tanımlar bu yönde olsa da bu tanımların dışına çıkıldığı görülmektedir. Sözelimi Kureyşan Ocağı Aleviliği İslam'ın son inanç yolu olarak tanımlar.⁵ Bu bakımdan Aleviler homojen olmayan bir topluluktur.

Cumhuriyet Türkiye'sinde resmi uygulama, Osmanlı'nın millet sisteminde azınlıkları gayrimüslimlerle sınırlayan tutumu sürdürmüş, Lozan Antlaşması'nda yalnızca gayrimüslim halklara -Ermeniler, Museviler ve Rumlar- azınlık statüsü tanımlanmıştır. Bu durumda başat olmayan Müslüman etnik topluluklar azınlık olarak kabul edilmeyerek Türk ve Sünni Müslüman kimliğinin eritme potasına dahil edilmiştir. Aleviler ise millet sisteminin devamı olarak gayrimüslim kategorisine dahil edilmemiştir. Esasında azınlık statüsü yalnızca gayrimüslim topluluklara sağlandığı durumda dahi Alevi toplulukların dışlanmaması beklenirdi. Zira Aleviliği İslam'ın dışında konumlandıran Alevi kesimler de bulunmaktadır. Bu kesimlerde bilindik

4 <https://www.indyturk.com/node/461171/siyaset/k%C3%BCrtler-ve-araplar-d%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda-t%C3%BCrkiye-deki-di%C4%9Fer-topluluklar-t%C3%BCrk-kimli%C4%9Fini>

anlamda namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek gibi ibadetler bulunmamakta ve İslami inanç unsurlarından uzak inançsal ve kültürel öğeler öne çıkmaktadır. Ancak Lozan'ın oldukça eksik olsa da toplumsal çeşitlilik lehine sağladığı önemli imkanlar, resmi uygulamalara ve mevzuata bakıldığında -Vakıflar sorunu, Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül örneklerinde olduğu gibi- azınlık statüsü kazanmış toplulukların temel hakları ihlal edilmiş, yine uluslararası koruma garantisi olmayan ama iç hukukça korunması gereken kültürel haklara aykırı uygulamalar hasıl olmuştur. Bu nedenle -en büyük ulusal azınlık olan Kürtlerin kaderini büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyen- Lozan'ın her yurttaş ve kültürel haklara ilişkin eşitlikçi, başka deyişle negatif haklar temelli çerçevesinin dahi dışına çıkılmaktadır. Bu da tekçi rejimin insan hakları değil, milli güvenlik devletinde ısrarcı olduğunun sürekli bir ilanıdır.

Tanınma mücadelesine sinematik bir katkı: Elif Ana

38 Dersim Tertelesi, Maraş, Çorum ve Sivas katliamları milli güvenlikçi devletin Alevilere dönük bir asırdır sürdüğü savaş ve yok sayma politikasının sonuçlarıdır. Alevi yurttaşların kimlikleriyle var olma mücadelesi, yerelden gelen talepler ve gücün farklı ellerde toplanması olasılığı milli güvenlikçi devlet anlayışını güç kıskançlığı krizlerine gark ederek 'güvenlik zaafı'nda enflasyona neden olmaktadır. Güvenlik zaafına neden olan ne varsa gereken yöntemlerle(!) karşılık verilmelidir. Ancak Alevi yurttaşlar katliamlara, soykırıma uğradıkça mücadelelerinden yılmak bir yana, kültürleri veya inançlarıyla dürüst bir ilişki kurarak var olma mücadelelerine belleğin eşliğinde daha sıkıca sarılmışlardır. Bu bellek ise farklı patikalardan yol almaktadır, ki bu patikalardan birisi de kuşkusuz sanat, daha özelden sinemadır.

Esasında Türkiye halklarının tanınma mücadelesinin izlerini sürmek adına

Türkiye sinemasını yokladığımızda iç açıcı bir tabloya rastlamamaktayız. Halkların kimlikleriyle var olma mücadelelerini (farklılık politikasını) konu alan eserlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor. Karşılaşılan bir diğer sorun, verilen eserlerin bir kısmının da bu temaları yeterince yansıtamamasıdır. Ne var ki farklılık politikasının izini sürmede Türkiye sineması çorak topraklara sahip. Böyle olsa da bu çorak toprakları verimli hale dönüştürme yönünde gayretlerle de karşılaşmaktayız. Bu gayretlerden biri, Kazım Öz ve Semir Aslanyürek yönetmenliğinde çekilen, Aliye Uzunatağan, Ali Sürmeli, Sermiyan Midyat ve İlyas Salman gibi isimlerin bulunduğu oyuncu kadrosu ve arka planda görünmeyen diğer sinema emekçilerinin kolektif emeğinin ürünü olan Elif Ana filmidir.

2022 yılında vizyona giren, dört mevsimde çekimleri yapılan Elif Ana filmi, Aleviler arasında oldukça ün kazanmış ve ermiş olarak görülen Elif Ana'nın (Elif Sukan) yaşamının işlendiği biyografik bir eserdir. Elif Ana, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde dünyaya gelir. Yaşamı boyunca hem yardımseverliği hem de şifacı yönüyle öne çıkan bilge bir şahsiyet olarak tanınmaktadır. Yardıma ihtiyaç duyanlar, çocuğu doğmayan eşler Elif Ana'yı ziyaret ederek dertlerine derman bulurlar. Sezgi yetisi oldukça güçlüdür. Yaşanacakları önceden sezer ve dağlara, mağaralara kaçar. Bu yeti ona henüz çocukluğunda bahşedilmiştir. Sezgi gücünün, yardımseverliğinin yanı sıra Alevi yurttaşların empatiye verdiği değeri de mizacında taşır. Bu nedenle filmde görüldüğü üzere, yalnızca Alevilerin maruz kaldığı Dersim 38, Maraş, Çorum ve Sivas gibi katliamlar ve soykırımlar değil, Ermeni Soykırımı da Elif Ana'nın kalp gözünden ekrana yansır. Elif Ana'yı sembolik bir değer haline getiren en önemli yanlarından biri de Alevilerin iyiliğe verdiği değerin onda vücut bulmasıdır. Bu nedenle filmin mottosu, Elif Ana türbesinin girişinde bulunan bir

yazı olmuştur: İyilik iyidir.

Elif Ana Alevi yurttaşlar arasında bu özellikleriyle tanınmaktadır ancak filmin temel kaygısının onun yaşamını olduğu gibi aktarmaktan ibaret olduğu söylenemez. Aksi halde izleyici oldukça pasif tüketicilere dönüşüp yalnızca imajlara tanık olurdu. Bu, burjuva sanatının kalbinde yatan yanılsamacılık düşüncesiyle yakından ilintilidir. Burjuva sanatının yanılsamacılığı, eserin gerçekmiş gibi deneyimlenmesini amaçlar ve izleyici, okuyucu veya dinleyiciyi toplumsal gerçeklik karşısında pasif bırakır. Böylece mevcut toplumsal gerçekliğin değişmez olduğunu düşündürerek sürdürülmesine hizmet eder. Ancak Elif Ana eserindeki amaçın toplumsal gerçekliğe bir müdahale olduğuna tanık oluruz. Zira izleyici, Türkiye'nin bir asırlık ulus-devlet paradigmasının neden olduğu katastrofik deneyimlere karşı direncin sesini duyar. Eserde Kürt Aleviliği farklılıklarıyla var olduğunu, dışarıdan dayatılan tanımları değil, ne ise o olarak tanınma çağrısını haykırır. Elif Ana, Cumhuriyet'in bir asırlık panoramasını sunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal gerçekliğe karşı izleyiciyi harekete geçirir.

Filmin yönetmeni Öz, yalnızca Elif Ana'da değil, diğer birçok filmde de aynı duyarlılığı işlemiştir. Sözgelimi Zer filminde müzisyenlik mesleği için eğitim gören Jan, babaannesinin söylediği bir şarkının onu götürdüğü yere gider: Dersim 38'e. Bu ve benzeri eserleri Öz'ün geçmişle, bellekle kurduğu sıkı bağı göstermektedir. Öz, geçmişini yaşanıp biten bir şey olarak görmemektedir. Şimdi ve yeni bir gelecek için geçmişini sürekli çağırır.

Yüzleşilmemiş bir geçmişin şimdideki yankılarını yönetmen kimliğiyle bizzat deneyimler, Öz. Filmleri sansürlenmekle⁵ kalmayıp defaten gözaltına alınmış, hakkında terör örgütü

5 Son filmi olan "OY'una Geldik" de aynı kaderi paylaşmış, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yasaklanmıştır.

propagandası yapmaktan, silahlı terör örgütüne üyeliğinden soruşturmalar açılmıştır. Öz, söz konusu suçlamaları bir röportajında şu veciz sözlerle yanıtladı:

*"Ben 'silahlı bir örgütün üyesi' değil, 'kameralı bir örgütün' üyesiyim. Işık taşıyanların, dekor kuranların, karakter canlandıranların, senaryo yazarların, makyaj yapanların oluşturduğu, dünya çapında yüz binlerce üyesi olan 'sinema örgütü'nün üyesi..."*⁶

Elif Ana, geçmişini şimdide tutarak geleceği yeniden kurmanın bir mücadelesidir. Eser çağa tanıklık etmekle kalmamaktadır, aynı zamanda farklı kültürel gruplara karşı sürdürülen tekçi, otoriter ulus-devlet paradigmasına karşı ben varım, diyen bir topluluğun direnişidir. Bu anlamda başat olmayan kültürel grupların tanınma mücadelesine sunulan bir katkı değeri taşımaktadır. 'Kameralı örgüt'e selam olsun!

6 <https://www.evrensel.net/haber/370608/yonetmen-kazim-oz-hakkinda-15-yila-kadar-hapis-istendi>

BİRLEŞEN işçiler

YENİLMEZLER

ENTERNASYONAL KATILIMCI YANIŞMA

**Krizin
faturasını
ödemeyeceğiz!**